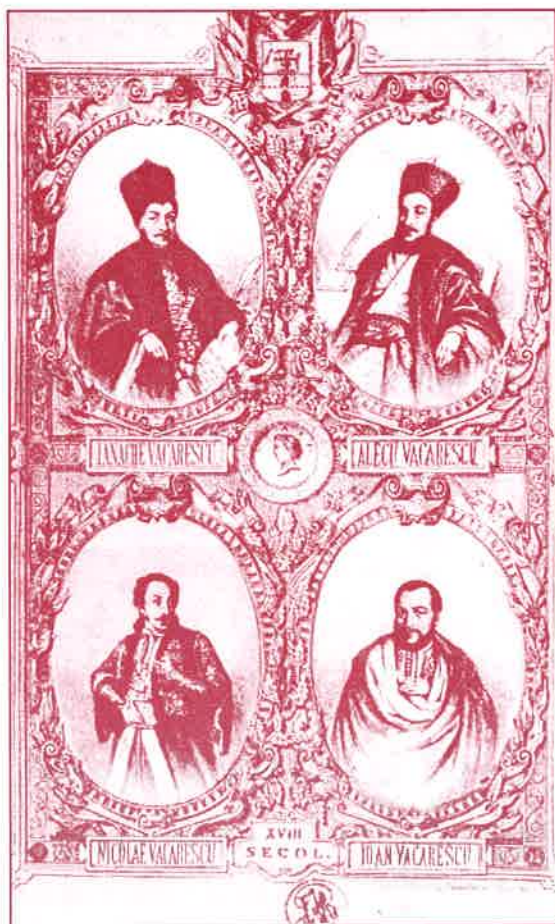

CURIER

Revistă de cultură și bibliologie

BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ
„Ion Heliade Rădulescu”
DÂMBOVIȚA

*„Armașilor mei Văcărești
Las bouă moștenire
Creșterea limbii românești
Ș-a patriei cinstită.”*

Tenăchită Văcărescu

TÂRGOVIȘTE

An. VII - Nr. 2(13)
2000

Colectivul de redacție

Victor Petrescu (redactor șef), **Florin Dragomir**
(secretar de redacție), **Serghie Paraschiva**, **Cornel**
Albuleț, **Minodora Gulie** (redactori),
Mariana Briceag (procesare computerizată)
Daniel Dumitru Stan (tehnoredactare)

Redacția și administrația:
Str. Stelea, nr. 2,
Târgoviște, Dâmbovița,
0200
Tel/fax 045/612316

Revista a fost editată la
Bibliotheca
Str. Nicolae Radian, Bl. KB2/
3, Târgoviște
Tel/fax 045/212241

Tiparul: PRESTO 1 S.R.L.
Târgoviște

SUMAR

INEDIT

- Alexandru Ciorănescu - poet 3
Mihai Gabriel Popescu

TÂRGOVIȘTE - CONTINUITATE CULTURALĂ ÎN TIMP

- Ion Heliade Rădulescu și aromânii 4
Florin Rotaru
- Activitatea tipografică din timpul lui Antim Ivireanul, la Râmnic și Târgoviște... 8
Costea Marinoin
- Târgoviștea medievală între sfere de influență geopolitică și orizonturi de geocivilizație europeană 10
George Coandă
- Dimensiunile culturale ale epocii brâncovenești 11
Florin Dragomir
- Ionel Teodoreanu la Târgoviște 13
Theodor Nicolin

TRADIȚII BIBLIOTECARE DÂMBOVIȚENE

- Bibliotecile publice în România 14
Dr. Gheorghie Buluță
- Colecții și colecționari 15
Alexandrina Andronescu
Dr. Mihai Oproiu
- Lectura publică în comuna Buciumeni 17
Steluța Iorga

DIN VIAȚA BIBLIOTECILOR

- Lumea bibliotecilor. Peisaj cu prăpăstii 18
Dr. Sultana Craia

Profesioniștii bibliotecilor românești până în sec. al XIX-lea 18
Sorina Niță

Activitatea de animație culturală 20
Florin Dragomir

DEMERS BIBLIOTECAR MODERN

Bibliologia - știința cărții 24
Dr. Zenovia Niculescu

Principii de completare a colecțiilor în bibliotecile publice 26
Victor Petrescu

!

PATRIMONIUM

Paralelă privind arta grafică a manuscriselor românești și a tipăriturilor
din sec. al XVI-lea 27
Agnes Erich

Corespondența doamnei Elina Basarab 29
Dr. Petre Gheorghe Bârlea

Poezia ocazională a lui Ienăchiță Văcărescu 31
Victor Petrescu

Câteva note despre ascendența și urmașii lui I. Ghica 33
Ștefan Ion Ghilimescu

Vladimir Streinu și „episodul dâmbovițean” 35
Emil Vasilescu

Scriitorul și pedagogul dâmbovițean Mircea H. Popescu 37
Mihai Gabriel Popescu

Congresul Asociației Române pentru înaintarea și răspândirea științei 38
Dr. Mihai Oproiu
Alexandrina Andronescu

LUCRĂRI DE SPECIALITATE 39
Minodora Gulie

EDITURI TÂRGOVIȘTENE ÎN 2000 40
Victor Petrescu

INEDIT

Alexandru Ciorănescu - poet

Este puțin cunoscut faptul că distinsul savant Alexandru Ciorănescu a fost preocupat de tânăr de arta poetică. Astfel, la Paris, i-au apărut volume de versuri semnate cu pseudonime.

S-a născut în comuna Moroieni-Dâmbovița în anul 1911, ca fiu al iluștrilor dascăli Ion și Ecaterina Ciorănescu și a decedat în anul 1999 la Tenerife – Santa Cruz în Insulele Canare, unde se stabilise. A predat la marile universități din București, Paris, Roma, Madrid, Tenerife, Londra sau din S.U.A. (a se vedea Mihai Gabriel Popescu, Ion Ștefan Ghilimescu, *Dinastia Ciorăneștilor*, Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2000).

Este autorul a numeroase studii, volume de proză, istorie și critică literară, istorie, monografii, poezii, dintre care : *Teatrul românesc în versuri*, *Dicționarul etimologic român*, *Bibliografia literaturii franceze sec. XVI-XVIII*, *Tradițiile originii daco romane ale poporului român*.

Din perioada studenției trimite lui George Călinescu, în anul 1930, poezia *Atâtea vise* pentru revista „*Capricorn*” din motive necunoscute nouă, ea nu a fost publicată.

Poezia pe care o redăm mai jos, se găsește în arhiva «George Călinescu» sub numărul de inventar 2915.

Mihai Gabriel Popescu

„Atât de multe vise s-au pierdut,
Atâtea-nchipuiri se ridicară
Și-n stol se-ntorc în fiecare seară,
Că orice dor îmi pare cunoscut.

Acum când alba vieții mele floare
Și-a scuturat petalele în glod
Și niciodată nu va prinde rod,
Târziu îndemnuri vin să mă-nfioare.

Mi-e dor să ard ca vreascu sec, mi-e jind
De roadele furate și necoapte,
De sorbul cerului uitat de noapte
La subțioara frunzelor mijind.”

Târgoviște

CONTINUITATE CULTURALA ÎN TIMP

ION HELIADE RĂDULESCU ȘI AROMÂNII

Născut la Târgoviște, în anul 1802, Heliade este contemporan cu metamorfozele ce cuprinseseră Europa Centrală și Răsăriteană. Evul Mediul întârziat fusese asaltat de reformele iluministe și era înlocuit treptat de epoca modernă. Heliade a înțeles mesajul istoriei ca nimeni altul dintre contemporani. Își asumă responsabilitățile conștient, iar sacrificiul de sine este pentru el o virtute asmeni omului antic. De formație clasică, își avea reperatele în cultura Greciei antice și, totuși, s-a revoltat împotriva stărilor sociale și economice revoluate ca un romantic.

I. H. Rădulescu este indubitabil fondatorul primordial al României moderne. Destinul poporului român întruchiează condiția statelor mici, permanent amenințate cu strivirea vecinătății marilor imperii. În antichitate, două state cu dimensiuni reduse, Fenicia și Iudeea, au găsit soluții diferite de salvare: „Fiecare din ele a folosit câte o defensivă spectaculoasă pe două căi deosebite. Fenicia printr-un gigantism al spațiului, iar Iudeea printr-un gigantism al timpului. În condițiile lor precare, prima a pus la baza existenței sale mijloacele adecvate extinderii, iar a doua pe cele necesare dăinuirii. [...] de aceea, așa cum fenicienii, din punctul lor minuscul de existență, au pătruns în alte mări, în alte oceane, în alte continente, iudeii dintr-un similar punct minuscul, au pătruns în alte secole, în alte milenii, în alte ere. Ca o cale de supracompensație, ei au căutat să cucerească timpul, să-l împingă până la ultimele lui limite, în felul cum vecinii lor din nord au procedat cu spațiul”¹. Exemplul oferit de cele două popoare, unul care a dispărut și celălalt prezent, ne îndrituiește să considerăm dezvoltarea culturală ca formă axiomatică a supraviețuirii. Dacia antică a trăit acest experiment. În virtutea tradiției, statele feudale românești au urmat aceeași cale: „Fondarea statelor românești se datorește în bună parte exasperării produse de devastările tătarăști, care amenințau cu dispariția micile formații politice autonome”². Poporul român „a încercat, deci, de la primele sale formații statale, trăirea defensivei, provocată de experiența crudă a amenințării și primejdiei”³. Existența românească este, în esență, o devenire culturală și mai puțin economică. Este sorgintea miracolului românesc. I. H. Rădulescu își asumă conștient sacrificiul impus de misiunea istorică. În epoca sa idealul național pierise. Geopolitic, țara avea o situație singulară în Europa, prin vecinătatea cu trei imperii: turc, rus și austriac. Economic, la începutul secolului al XIX-lea, țările române se aflau în plin ev mediu. Cultura nu depășea aceeași stare de înapoiere. Rămânerea în acel stadiu cultural conducea inexorabil la o virtuală disoluție a statului român. Scriitorul răspunde acestor provocări. Timpul trebuia condensat. A purtat cu sine o viață întreagă complexul întârzierii. De aici coexistența într-o singură trăire a atâtor manifestări aparent contradictorii: încordarea, frenezia, tensiunea dramatică, vibrația continuă.

Despre I. H. Rădulescu s-a vorbit adeseori în exces de admirație sau cu vădită ostilitate. A fost considerat „un patriarh al literaturii”⁴, dar și „om fără studii în străinătate și, cu toată epocala

sa gramatică, este un simplu autodidact râvnitor”⁵, cu o prezență publică duplicitară „viața lui publică - și ce nu era public în această existență extravertită! - nedumerește prin confuzia crezului său, prin atitudini pe cât de vehemente pe atât de contradictorii”⁶. Cu timpul s-a impus o ierarhie valorică: „după Dimitrie Cantemir, a doua mare personalitate a literaturii este I. H. Rădulescu”⁷. Nu a fost suficient. O ediție integrală a operelor lui I. H. Rădulescu nu există în prezent. În plus, pentru biografi, originile familiei sale rămân încă necunoscute. Documentele sunt puține, iar fondurile arhivistice au fost insuficient cercetate. Chiar mărturiile scriitorului n-au fost analizate cu acribie. Deși laconic în privința originii părinților, totuși Heliade ne oferă informații prețioase. Tatăl său, Ilie Rădulescu, este din Târgoviște. Un străbun al său ar fi zidit biserica Sfinții Voievozi. Amintirea faptei este consemnată târziu, în 28 aprilie 1888, de preotul Constantinescu⁸. Mărturia are iz de poveste, între alte legende născute după moartea scriitorului. Există certitudini biografice despre un frate al său, Nicolae Rădulescu, stabilit în București înaintea anului 1818. În primăvara anului 1818⁹, locuiau în mahalaua Sfinților Apostoli, vecini fiind cu casa lui Iancu Văcărescu. La Târgoviște s-a născut Nicolae Rădulescu, în anul 1782, ca fiu al lui Radu, vătaf de plai¹⁰. În rest, celelalte ipoteze rămân simple supoziții¹¹ sau comentarii superflue¹². Imaginea tatălui, în amintirile fiului, este difuză. A fost pregătit pentru meseria de negustor undeva în sudul Dunării. „Tatăl meu, deși de origină din Târgoviște, însă a fost crescut într-o casă a unui hangiu din țara turcească ce se neguțătorea cu Constantinopolul; prin urmare, cei mai mulți cunoscuți ai lui erau oameni din părțile orientale”¹³. Instrucția primită a rămas la nivelul uceniciei comerciale. Avea în schimb o pasiune nativă pentru lectură și vedem cum împrumută un manuscris al Bibliei pentru a-l citi¹⁴. Nu există mărturie despre integrarea lui Ilie Rădulescu în breasla negustorilor. Situația sa materială relativ bună și un pamflet anonim unde Heliade este ironizat ca „fiul unui băcan din Târgoviște”¹⁵, ar fi argumente pentru o carieră comercială. Faptele au fost altele. Ilie Rădulescu a preferat cariera militară și, în urmă, activitatea în administrația statului. Veniturile pentru întreținerea familiei proveneau din retribuțiile funcției, dar mai cu seamă din rentele obținute prin arendarea moșiei Grindu. În 1802, când s-a născut primul copil, Ion, familia Rădulescu locuia în Târgoviște. Curând, s-au mutat cu toții în București. Plecarea din Târgoviște este precipitată și se datorează începerii războiului ruso-turc, în anul 1806. Trupele țariste intraseră în Iași, în 29 noiembrie 1806, și au continuat drumul spre București. Ilie Rădulescu dorea să întâmpine armata rusă în Capitală. Alături de bucureșteni, Ilie a văzut pe ruși după ciocnirile victorioase de la Fierbinți și Olteanu, în 23 decembrie 1806. Izgonirea turcilor din Capitală a fost susținută mai ales de garda lui Constantin Ipsilanti, fost Domn. Ilie Rădulescu s-a înrolat voluntar. An după an înaintează în grad. În 1811, a ajuns colonel. Fiul său, Ion, încă copil și alintat de părinți cu diminutivul Niță, proiectează scrierea unei lucrări: „Această carte / făcută de mine / Niță sau Ion Rădulescu / în zilele polcovnicului Ilie și cu blagoslovenia Prea Sfinției-sale Frusina - 1811”¹⁶. Perioada acestui război revine în amintirile scriitorului peste ani, când împlinesc cincizeci de ani: „Așa cum dumneavoastră cunoașteți date despre nașterea și condiția mea socială, ca de altfel despre întreaga Valahie, rușii, de asemenea, nu le-au ignorat, pentru că ei au cazat în casa mea 500 de cazaci. În plus, între 1806 - 1812, tatăl meu comanda, în calitate de colonel, în 6 județe, peste 5000 de dorobanți, între Călărași și Silistra. De altfel, terminația - esco nu este plebeiană în Valahia”¹⁷. Locuința familiei Rădulescu, la venirea în București, se afla în strada Herăstrăului, împrejmuită de o grădină mare¹⁸. În ultima monografie dedicată scriitorului, se confundă casa unde a locuit Ilie Rădulescu cu viitoarea locuință a scriitorului și implicit, în mod eronat, sunt tăgăduite afirmațiile lui Heliade¹⁹. În privința celor 5000 de dorobanți aflați în subordinea tatălui s-ar putea să fie o exagerare, dar despre gradul de colonel deținut de Ilie Rădulescu, Heliade a scris atât în 1837, în *Curierul de ambe*

sexe²⁰, cât și în 1855, când consemnează prietenul său N. Russo. Amintirile din copilăria scriitorului sunt legate numai de București. Explicația rezidă în venirea la o vârstă fragedă în Capitală. Într-o duminică a anului 1811, în mijlocul unei mulțimi de oameni adunați la poarta bisericii Crețulescu, Niță a ascultat **Alexandria**. Citea un vizitiu al boierului Iordache Slătineanu a cărui casă era peste drum²¹. Atras de peisajul indian barochizat și fabuloasele lupte purtate de împăratul Alexandru cel Mare cu racii și furnicile²², copilul a venit acasă cu gândul să-și procure banii necesari pentru cumpărarea cărții. Răsfățat în lipsa tatălui plecat la război, micul Heliade apelează la trutul plânsului zgomotos. Așa obține indulgența mamei, de altfel întotdeauna tandră și îngăduitoare²³. Reușește să-și împlinească visul cumpărându-și cartea râvnită. Într-un dud din grădina casei fixase o frânghie pentru a imita pe acrobații din Cișmigiu²⁴. Lângă acel pom favorit, un grădinar oltean, Alexandru, l-a învățat literele într-o jumătate de oră²⁵. În următoarele 4 zile, pleca dimineața spre școală, dar pe o uliță lăaturalnică se întorcea, sărea peste garduri, intra în grădină și prin spatele casei se urca în pod unde citea în liniște, ascuns într-un coș. Viclesugul l-a descoperit întâmplător Ilinca, o femeie de serviciu din casă și aflată într-o zi ploioasă cu treabă prin pod. Înțelegători, oamenii din curte au trimis cu blândețe copilul la școală. În lipsa tatălui, pedeapsa binecunoscută, i-a aplicat-o dascălul Alexe²⁶. Într-o altă ipostază, probabil după terminarea războiului în 1812, Heliade ni-l prezintă pe tatăl său cu brațul înarmat în fruntea puterii pe urmele tâlharilor din munții și văile Buzăului. În lipsa unor documente relevante, nu știm dacă a existat un asemenea episod intempestiv în existența lui Ilie Rădulescu. Stabilirea limitei dintre mit și adevăr în acest caz este dificilă. O juxtapunere a scriitorului între povestirile despre bunicul, Radu vâtaf de plai, și faptele militare ale tatălui, este posibilă. Ficțiunea este indubitabil prezentă. Tatăl, în amintirile lui Heliade, este un personaj permanent absent din casă. Nu era prezent nici în 1811, când răsfățatul Niță „un rebel ca nimeni altul de pe pământ” o șantaja sentimental pe sensibilă mamă pentru a-i da doi lei să-și cumpere o carte : „Eram rău când plângeam : sculam vecinii în picioare. A cătat, prin urmare, să mi se dea banii”²⁷. Siguranța familiei o aducea arendarea moșiei „de la Gârbovi sau Slujitori, lângă Grindul Făgărașului, de la Urziceni înaintea, în județul Ialomița”. În timpul ciumei, aici s-a refugiat familia Rădulescu aproape un an, între 1812 – 1813. Primesc găzduire, în lipsa altor posibilități, frații Frusinei obligați să plece din București, Nicolae și Alexandru Danielopolu. Unchiul Nicolae se supunea regulilor jocului impuse de nepotul Niță care era oarecum nefiresc cu câțiva ani mai mare²⁸. La o stână, unde păstorii aveau mai multe cărți populare, Niță a citit **Poarta pocăinței, Epistolia ce a căzut din cer, Viața Sfântului Alexie, omul lui Dumnezeu, Viața părintelui Macarie, Avestița, fata satanei, Pogorârea Maicii Domnului, Istoria frumosului Arghir și a preafrumoasei Elena**.

Despre mama sa, Eufrosina, Heliade afirmă că „știa carte numai grecească”³⁰. Fără a colționa alte mărturii, G. Călinescu crede că „este poate o grecoaică și aparține, se presupune, familiei Danielopolu”³⁰. După o jumătate de secol, ipoteza este reluată : „în orice caz, în vinele sale a curs sânge grecesc”³¹. Mama scriitorului trece direct prin amintirile fiului. Blândă și suavă, acceptă năzdrăvaniile lui Niță.

Ultima ipoteză propune timid și neconvingător pe lângă originea greacă a Eufrosinei și posibilitatea unei filiații macedonene : „însă familia mamei sale pare să fie de origine macedoneană”³². Argumentația se reduce la exclamația simbolică a scriitorului : „Marco Bociari, Griva, Griavella. Fii ai Pindului, mlădițe ale lui Adrian, sânge de Italia, români de Macedonia, frați ai fraților mei, salutare !”³³. Concluzia autorului este echivocă : „Frăția” invocată putea fi, desigur, numai o figură de stil ; putea fi însă și recunoașterea picăturii de sânge macedonean pe care Danielopolu o aduce din sudul Dunării³⁴. În realitate, Heliade, conștient de originea sa macedoneană, invoca meritele istorice ale fraților săi

care întruchipau latinitatea balcanică și care eliberaseră pe greci de sub ocupația turcă : „Voi liberarâți pe grecul degenerat ; devotamentul și generozitatea voastră își răzburară nobil asupra depravației ce de secolii vă batjocoreau părinții cu numele de **români schiopi**. Români schiopi ! și puserâți copăcel pe Hellada, voi la a căror strigare turcul schiop prindea picioare și învăța a fugi, voi, la a căror comandă grecul codace și paralic învăța a urmări pe inamic. Voi schiopi cu fruntea ca de leu, cu brațele herculiene și cu picioarele ca ale zeilor lui Homer, ce săreau nu din piatră în piatră, ci din munte în munte”³⁵. Mândria originilor familiale i s-a dezvoltat de la vârstă fragedă. Avea numai 16 ani, când Iancu Văcărescu îi explică elevului Heliade, importanța cunoștințelor genealogice și, mai ales, virtuțile românilor : „Cât nu fu bucuria mea când aflai de la d. Văcărescu că Anacreonte modern nu este grec, ci grecizat : căci Atanasios Hristopules era român, frate al clucerului Chiriac. A scris în grecește, ca și banul Brâncoveanu, ce a tradus în elenică nouă cursul de filozofie al lui Heineccius, ca și Dimitrie Cantemir, ce a scris în mai multe limbi, ca și nepotul banului Mărăcineanu, ce din Mărăcine deveni Ronsard”³⁶. Heliade ne sugerează că însuși Napoleon Bonaparte ar fi fost un aromân grecizat, numindu-l **Bunăparte**³⁷. Fratele mamei este librarul Alexandru Danielopolu³⁸, al cărui nume ca și al scriitorului a fost grecizat în școala de la Academia domnească³⁹, într-o perioadă de înstrăinare când numele românești erau înjosite. Originea macedoneană a mamei este indubitabilă. Ipoteza despre originea grecească s-a dovedit caducă. Mama sa a murit într-o zi de 13 februarie⁴⁰ 1818. Rămas orfan, Heliade, în vârstă de 16 ani, este luat timp de câteva luni, în primăvara anului 1818⁴¹, de mătușa sa, soția lui Niculae Rădulescu. După moartea mamei, Heliade se mută la școala de la Sf. Sava⁴². În realitate transferul școlar s-a petrecut după câteva luni, în toamnă⁴³, Heliade fiind printre ultimii elevi veniți în jurul lui Gh. Lazăr⁴⁴. Socrul scriitorului este tot român macedonean⁴⁵, iar primirea tânărului Heliade în cercul strămt aromânesc se explică prin originea mamei sale. Apoi, toate relațiile comerciale întreținute de I. H. Rădulescu s-au făcut numai prin filiera românilor macedoneni. Conștiința originii comune a întărit colaborările scriitorului cu Hagi Pop din Sibiu și asociații acestuia, cu Zaharia Carcalechi, pictorul Constantin Lecca și, îndeosebi, cu baronul Sina din Viena, cel mai bogat om din imperiul austriac care a contribuit la construcția vestitului pod cu lanțuri din Budapesta și a lăsat moștenire o avere fabuloasă de 80.000.000 franci aur⁴⁶.

Originea macedoneană i-a permis lui I. H. Rădulescu să înfrângă greutatea insurmontabile și să refacă, după o întrerupere de peste 300 de ani, tradiția legăturilor occidentale în domeniul tiparului. Aducerea unei tipografii în România, la începutul secolului al XIX-lea era o aventură primejdioasă. Încercaseră înaintea lui, în perioada premergătoare Eteriei, grecii din diasporă. Șeful poliției vieneze, Ziber, într-un raport către Metternich face o „expunere a proiectului de întemeiere a unei tipografii grecești la Iași și la București”⁴⁷.

Documentul relatează demersurile întreprinse de frații Emmanuel și Chiriacos Kapetanakis cu privire la intenția lor de a deschide o tipografie grecească în București. Imprimeria ar fi fost cumpărată de la firma Grund. Aceași intenție au avut-o Dimitrios Alexandridis și Neofit Duca care propuseseră tipografia lui Zweck să se mute în București. În pofida interdicțiilor impuse de administrația austriacă, Petros Varilis a cumpărat o tipografie din Lipsca și a trecut-o, în drum spre Iași, prin Viena pentru societatea comercială Dioghenidis și Comp. din Iași. Vigilența vameșilor imperiali fusese înșelată de negustorii greci. Interdicțiile autorităților austriece opreau ieșirea din Austria a lucrătorilor tipografici, a fabricilor de hârtie și a tuturor celor care se ocupau cu tipărirea și ilustrația de carte, astfel încât să nu se contribuie la dezvoltarea tiparului în Țara Românească sau Moldova. Documentele emise de Consiliul aulic de război, datate în anul 1812 și descoperite la Timișoara, reprezintă ordine transmise

regimentului de frontieră de la Petrovaradin prin care se interzice atât emigrarea în Principatele Române a muncitorilor tipografi, cât și trimiterea de material tipografic⁴⁸.

Cunoașterea epocii, îndeosebi a legislației austriece de la începutul secolului al XIX-lea din domeniul tiparului, este un argument în plus pentru originea macedo-române a lui I. H. Rădulescu. Restricțiile extrem de severe cu privire la exportul materialului tipografic în Țările Române nu puteau fi eludate decât de o diasporă foarte bine organizată cum era cea grecească sau macedo-română. O diasporă puternică, românii nord-dunăreni n-au avut niciodată. Ei nu au avut o motivație puternică pentru a-și părăsi țara precum popoarele balcanice ale căror state distruse fuseseră transformate în pašalâc turcesc încă din secolul al XIV-lea și prima jumătate a secolului al XV-lea sau, mai târziu, ungurii și polonezii.

Prezența marilor companii comerciale ale românilor sud-dunăreni în puternice orașe europene, îndeosebi în Viena și Leipzig, a influențat în mod decisiv orientarea lui I. H. Rădulescu spre valorile occidentale și, implicit, politica sa culturală de integrare a României în circuitul european. Atitudinea occidentală a lui I. H. Rădulescu a marcat definitiv căile destinului cultural al românilor.

Note

1. **Edgar Papu**, *Barocul ca tip de existență*, vol. I, București, Editura Minerva, 1977, p. 170, 172.
2. **Mircea Eliade**, *Destinul culturii românești*, în „Destin”, nr. 6-7, 1953.
3. **Edgar Papu**, *op.cit.*, vol. II, p. 249.
4. **Ioan Maiorescu către G. Barit la 1838**, în „Tribuna poporului”, VII, nr. 27, 1903.
5. **Nicolae Iorga**, *Istoria învățământului românesc*, București, 1971, p. 99.
6. **Andrei Pippidi**, *Despre tipografia lui Eliade Rădulescu în 1848*, în „Studii și cercetări de bibliologie”, XIII, București, 1974, p. 171.
7. **G. Călinescu**, *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ediția a II-a, București, 1988, p. 131.
8. **Radu Gioglovan, M. Oproiu**, *Inscripții și însemnări din județul Dâmbovița*, vol. I, Târgoviște, 1975, p. 166.
9. **I. H. Rădulescu**, *Opere*, ediție critică de Vladimir Drâmba, cu un studiu introductiv, de Al. Piru, București, Editura Minerva, 1975; vol. III, p. 608: „Răposata Văcăreasca, născută Dudeasca, ședea în mănăstirea Sfinții Apostoli. Într-o zi mătușă-mea, ce era acolo vecină, mă luă cu sine a o însoți la o vizită ce făcu acestei cucoane, tip încă al vechilor noastre matroane. Intrați cu mătușă-mea înăuntru, îi sărutai mâna, și nu stătui mult, ca toți copiii neastâmpărați; ieșii afară a mă preumbla în tot lungul patinoarului și a mă uita când la cuibul rândunelelor, când la zborul porumbeilor, dintre care unii erau foarte jucători. Eram cunoscător la aceasta. Plimbându-mă prin acea lungă galerie sau pâlmar, auzii un fel de cântare recitativă; ușa lângă care ajunsesem era deschisă pe jumătate. Intrați înăuntru. Nu era nimeni în acea antecameră; mai în fund era o altă cameră „ce căta spre Dâmbovița. Ușa acesteia era crăpată. Mă uitai pe crăpătură, ca toți copii curioși, căci de acolo venea vocea cântătorului. Era un june boier, ce în iarna trecută îl mai văzusem de două ori într-o sanie în forma unui conchiliu, acoperită cu postav și plin de aur. În descrierile divinităților antice, în juna mea imaginație îl vedeam adesea pe Phebu Apoppon, și nu vedeam nimic în București cu care să-l asemăn. Cum văzui pe acest june boier zburând, ca să zic așa, în rapiditatea frumozilor săi cai, împunși, ca să zic așa, de sunetul clopoțeilor, în acea sanie poetică și, peste toate, frumos la față, cu o barbă clasică, într-un costum pitoresc, cu un capot purpuriu, - iacă idealul meu, îmi zisei. Întrebai pe unii-alții cine e, și îmi răspunseră că e **hatmanul**. (Pe atunci erau și pe la noi hatmani). Care, dar, fu mirarea și bucuria mea acum, când, uitându-mă pe crăpătură, îl văzui răsturnat pe o sofa, cu un manuscris în mână, frumos, radios, în delirul celui mai înfocat amor, cântând în recitativă **Primăvara amorului**: era lancel Văcărescu, fiul cucoanei unde eram. Era cu cântarea sa acolo unde arată puterea fiului Venerii, căror puteri se supun toate divinitățile Olimpului. Atunci auzii pentru prima oară nume ca **Joie, Neptun,**

trident, etc. Atributele acestor divinități mă făcură a înțelege că era vorba de **Zeus**, de **Poseidon**, de triena etc. Predilecția mea de mai înainte pentru junele hatman, poza în care se afla, cântarea cu totul nouă, ce nu semăna cu cele de rând, versurile ce auzeam, amorul meu către poezie... Doamne! Toate mă făcură a cădea în genunchi la pragul ușii și, cu fruntea înclinată la pământ, am ascultat fără răsuflare până la scena anacreontică unde **Amorul** vine noaptea la poet cu aripile smulse și i se plânge de severitatea cu care l-a tratat o copilă sărmană. E mult de atunci, sunt poate patruzeci de ani; și eu eram ca și în delir; nu-mi aduc aminte dacă mătușă-mea, căutându-mă, m-a aflat în acea stare, în genunchi, sau domnul Văcărescu simțind vreo mișcare sau suspin la ușă, veni și mă văzu astfel prosternat. Iată prima mea cunoștință cu arhipoetul nostru contemporan”.

10. **I.C. Filitti**, *Catagrafia oficială de toți boierii Țării Românești*, București, 1929, p. 7.
11. **Radu Gioglovan**, *Legăturile familiale ale lui Ion Heliade Rădulescu la Târgoviște*, în „Scripta Valahia”, IV (1973), p. 38.
12. **Mircea Angheliescu**, *Ion Heliade Rădulescu*, București, Editura Minerva, 1986, p. 3-7.
13. **Ion Heliade Rădulescu**, *Opere*, vol. I, ediție îngrijită de V. Drâmbăj București, 1967, p. 374.
14. **Idem**, *Biblicele sau notiții istorice, filosofice*, Paris, 1858, p. 77.
15. *Anul 1848 în Principatele Române*, tom IV, București, 1902, p. 689.
16. **Ion Heliade Rădulescu**, *Opere*, vol. III, p. 600.
17. **N. Ruso**, *Suite ou supplément f l'histoire politique et sociale des Principautés danubiennes de M. Elias Regnault*, Bruxelles, 1855, p. 187: „quand à ma naissance et à ma condition sociale, vous la connaissey ainsi que toute la Valachie; les Russes aussi ne l'ignoraient pas, car ils ont fait lager dans ma maison cinq cents cosaques et de 1806 - 1812 mon pere commandait, en qualité de colonel de six districts, plus de cinq mille dorobants devant Calarassi et Silistrie; d'ailleurs, la terminaison / esco n'est pas plébèienne en Valachie”.
18. **Ion Heliade Rădulescu**, *op.cit.*, vol. III, p. 599: „Casele părintești erau pe locul unde s-au edificat casele d-lui Samurcași, cum și alte două case vecine. Grădina era mare, cât mai da în ulița Visarionului”.
19. **Mircea Angheliescu**, *op.cit.*, p. 6-7: „dacă tatăl lui Heliade era stabilit în București în 1818, sunt unele șanse ca el să fie acel « Ilie sin Radu ot București », sau chiar « Ioniță Rădulescu ». [...] Faptul că rușii au putut încartirui în vasta gospodărie de la Obor cinci sute de soldați - și nu « în casă » - probează însă doar dimensiunile curții, pe care le știam și din alte surse, căci acolo avea loc pe vremuri bălciul anual al Moșilor, nu noblețea familiei. Retorica lui Heliade contrazice din păcate proza documentelor și ne împiedică să-i acceptăm de data aceasta alegațiile în întregime « mai mult de cinci mii de dorobanți [...] și apoi nici unul dintre românii care au slujit acolo n-a depășit cadrul ofițerilor inferiori. [...] Rezultă de aici că frumoasa frază a lui Heliade prin care își stabilea o glorioasă ascendență militară, pe care cățiva biografi au luat-o drept adevăr, trebuie redusă la simpla expresie a orgoliului jignit de o interpretare lipsită de poezie a unui străin fără respect pentru meritele celui ce începuse de mult să-și menajeze o poză favorabilă pentru posteritate. »”.
20. **Ion Heliade Rădulescu**, *Dispozițiile și încercările mele de poezie*, în „Curier de ambe sexe”, II (1837), ed. I, p. 118-123.
21. **Idem**, *Opere*, vol. III, p. 598: „Era rânđaș la grajd. Peste drum de biserica Crețulescului stăteau, încă până la 1848, casele răposatului lordache Slătineanu, cu curte mare boierească. Rânđașii la cai erau, pe atunci, mai mult ungureni (transilvăneni), și câteodată olteni. Din toți românii, oltenii și păstorii întotdeauna nu se lăsau de a ști carte. Oltenii veneau cu călimările la brâu la sapă și, când ieșeau la cindru, flinta o aveau la spinare și călimările la brâu. Nu știu dacă rânđașul nostru era oltean sau ungurean, țin minte însă că era din curtea Slătineanului, ce trecea de boier procopsit și slovos. Cu altă ocazie vom vorbi, poate, câte știm din anecdotile acestui boier contemporan cu Văcăreștii și Goleștii (nu cei de astăzi, ci cei erudiți). I. Slătineanu era poet și a tradus de la Metastasiu și tipărit drama **Achilleis in Segro**”.
22. **Idem**, p. 34-335: „Nu mă puteai dezlipi de acolo ascultând descrierea aceluia loc plin de răcoare, de verdeață și de adăpost de fântâni cu apă vie [...] vitejile lui Alexandru cel Mare cum s-a bătut

cu racii, cu furnicile și cu Por împăratul”.

23. *Ibidem*, p. 599 : „Am venit acasă și îndată, rebel ca nimeni de pe pământ și plângând, am cerut să-mi dea (mama) doi lei, să cumpăr o carte. Eram rău când plângeam : sculam vecinii în picioare. A cătat, prin urmare, să mi se dea banii, și alergai îndată și-mi cumpărai cartea prețioasă și plină de minuni”.

24. apud, **George Potra**, *Din Bucureștii de ieri*, vol. I, București, 1990, p. 323 : „În mijlocul orașului se află o baltă mocirloasă, cu izvoare subterane care nu secau niciodată. Trestie și papură creșteau în ea și serveau de adăpost rațelor sălbătice. Pentru înlesnirea circulației, de la o parte la cealaltă a bălții, erau construite niște podișe de scânduri, prinse pe taraci bătuți în lac. O astfel de baltă era un focar de infecție în mijlocul orașului [...]. În timpul Domniei lui Gheorghe Bibescu, la 1847, a fost chemat de la Berlin, grădinarul peisagist Wilhelm Mayer și însărcinat cu alcătuirea planului de înfrumusețare și îngrijire a tuturor grădinilor și în câțiva ani terenul mocirlos a fost transformat într-o frumoasă grădină”.

25. **Ion Heliade Rădulescu**, *op.cit.*, vol. III, p. 599 : „În via grădinei lucrau câțiva olteni, vreo doi dintr-înșii erau cu călimările la brâu și știau carte (se numeau Mihai și Lisandru). Mă rugai de unul, ce mi se părea mie mai proccopsit, mai vartos că îl recomanda mult numele lui Alexandru (îndreptat de mine). El îmi spuse, pe picior lângă un dud favorit al meu, ce l-am găurit (eu singur) de mai înainte și prin care petreceam (în recreațiile mele) o funie cu mare măiestrie, ca să învăț să sar pe funie ca comedianții (acrobați) ce văzusem că dansau pe funie la **dulap la Cișmegeiul**. Acolo, lângă acel dud, începutul a sloveni românește : „Împărăteasa la răsărit, etc.” (Așa este, sau cel puțin era pe atunci, începutul **Alexandriei**). Într-o jumătate de oră (cutez a zice) nu mai avui nevoie de dascăl : începutul a citii”.

26. *Ibidem*, p. 335 – 336. : „Se înțelege însă că în acele patru zile dascălul de grecește nu m-a văzut prin școala lui [...] o drăcoaică de slujnică s-a suit a patra zi în pod să dărăcească la in, fiind vremea cam ploioasă. Eu a trebuit să ies odată din coș, dar mă primejduliam să mă vază și să mi se dea pe față îndărătnicia mea de a nu merge la dascăl ; îmi luai inima în dinți, ieșii din cabinetul meu de lectură (din coș) și făcui să țipe biata llinca, cât alergară toți din casă. Mă deteră binișor din pod, mă puseră în cărca lui moș Măinea și mă trimiseră la școală. Dascălul mă primi în bătăi și mă puse iar la psaltire grecească”.

27. *Ibidem*, p. 599.

28. *Ibidem*, p. 603 : „Un protopop al plasei avea în manuscris foarte curat o parte din Biblie, ce îl împrumutase tatălui meu. Auzind citindu-se primele capete, al creațiunii, al paradisului, al căderii,uciderea lui Cain, mă pusei a prescrie mai multe capete și a le învăța pe dinafară. Neavând ce mai citi, aflai la biserica un tezaur nedeseecat pentru mine : Evangheliile, Faptele Apostolilor, Mineiele cu legendele martirilor și ale sfinților. În orgoliul preoților, ajunsese servitorul bisericii : spuneam pe carte, citeam viața sfântului zilei, cazania sau didahia duminecii, serveam în altar, nepierzând nimic din vedere în executarea misterelor. Acasă mă făceam și eu preot : brănele tatălui meu și șaluri, până și paftale aflam pentru cingătoare, **rucavițe** dacă nu puteam face din petice făceam din hârtie, pe fratele mamei mele (N. Danielopolu), fiind mai mic decât mine, îl făceam diacon, și ziceam că adică fac liturghia când pe câte o lăcră, când pe câte un tron, drept altar. Acestea, pe cât făcea orgoliul preoților și al țarcovnicului, ce mă învățase și a cânta câte ceva, **aghioasele** și însuși **pervi și tvori glas**, pe atâta întrista pe un grec, epistat al moșiei, ce cu durere prezicea părinților că voi ajunge un **muzician**, un **rumânu prostuțu** (citiți pe „u” mut întreg), dacă nu mă vor **viasi** să învăț **grecește**”.

29. *Ibidem*, p. 334.

30. **G. Călinescu**, *op.cit.*, p. 131.

31. **Nestor Camarioano**, *Athanasios Christopoulos*, Thersaloniki, 1981, p. 112.

32. **Mircea Angheliescu**, *op.cit.*, p. 8.

33. **I. H. Rădulescu**, *Opere*, vol. III, p. 371.

34. **Mircea Angheliescu**, *op.cit.*, p. 8.

35. **I. H. Rădulescu**, *Opere*, vol. III, p. 371.

36. *Ibidem*, p. 609.

37. *Ibidem*, p. 360 : „Mai târziu făcui cunoștință în Paris cu d. Stefanopoli Comnen. Am citit și din scrisese sale. Vorbește grecește ca italienii, știe italienește ca Alfieri și Foscolo, și franțuzește ca meridinonali. E cetățean francez, văr cu adevărat cu Bonaparte, ce nu voiește a-l cunoaște. Unul se ține de grec, pentru pretențiile

sale la tronul Greciei și altul nu e nici mai mult nici mai puțin decât francez, pentru pretențiile sale la tronul Greciei și altul nu e nici mai mult nici mai puțin decât francez, pentru alte cugete asupra Franței”.

38. *Ibidem*, p. 399 : „Fratele mamei mele, Alexandru Danielopolu, în junețea lui a debutat ca lipscan dimpreună cu fratele său mai mic, Nicolae”.

39. *Ibidem*, p. 615 – 616 : „Pe un boier român de la Craiova, mai în urmă în emigrația sa, la 1821, la Sibiu, îl întreabă o dată un magnat ungar : - ce ești domnia-ța ? - Boier, răspunse el. - Știu, zise întrebătorul : însă de ce nație ? Grec ești ? - Nu, răspunse boierul. - Apoi, dar ești român, dacă ești de dincolo. - Ba n-o fui săntul ! Zice scutindu-se olteanul ; nu sunt român, sunt boier. - De ce nație ? Adaoose negustorul ungar. - De ce nație ? Ce e nația ? - De ce neam ? Adaoose întrebătorul. - De neam boieresc, răspunse boierul. Până astăzi a rămas anecdota aceasta între nobilii unguri, ce o spun cu mare mirare.

Astfel este unul, sărdarul Manolache, fiu de popă român, ce se mânia foc când îi zicea cineva că îi știe originea de român. astfel fratele d-lui I. Leceanul, ce era grămatic la Polizache își abandonase numele de Lcean, numindu-se Papadopol. Astfel clucerul Chiriac și Atanasiu Hristopolu. Astfel, unchiul meu, fratele mamei, rămase de atunci, din școală, cu numele de Danielopol ; astfel, în fine, mie mi se schimbă numele de familie din Rădulescu în Heliade [...]”.

40. *Ibidem*, p. 388 : „La 13 februarie pierdii pe mama mea, la un 13 noiembrie pierdii pe primul meu fiu, la un 12 septembrie, pe al doilea fiu”. Data morții Eufrosinei a rămas neclară mult timp cercetătorilor. G. Bogdan Duică susține că părinții lui Eliade au murit, amândoi, în același an, 1829, de molimă [...]. Eufrosina Rădulescu a murit când avea vârsta de 32 ani, și rezultă că se născuse, în 1797, dar G. Călinescu observă eroarea : „Cum Eufrosina nu putea avea cinci ani când născu pe Eliade, urmează că sau murise înainte, sau fusese mult mai în etate”. Se apropie de adevăr Mircea Angheliescu : „putem deduce că mama poetului a murit între 1812 [...] și 1818, mai probabil între 1815 și 1818”. În realitate mama scriitorului a murit în data de 13 februarie 1818.

41. *Ibidem*, p. 608 – 610 : „Răposata Văcăreasca, născută Dudească, ședea în mănăstirea Sfinților Apostoli. Într-o zi mătușă-mea, ce era acolo vecină, mă lua cu sine a o însoți la o vizită [...]. Aceasta s-a întâmplat în primăvara anului 1818”.

42. *Ibidem*, p. 607 : „acolo mă mutai după moartea mamei mele”.

43. *Ibidem*, p. 610 : „Pe toamnă se făcu cunoscut că la Sfântul Sava s-a așezat un **dascăl de inginerie** în limba românească. Întrebai pe d. Văcărescul ce este ingineria, și îmi spuse că e **geometrie practică**”.

44. *Ibidem*, p. 346 – 347 : „Eforia școalelor începu a se gândi ca să înmulțească catedrele românești, și spre aceasta să trimită câțiva tineri în Europa spre învățătură. Se aleseră : pâr. Ef. Poteca, L. Pandeli, S. Marcovici și C. Movi. Eu, după cum venisem în urmă, rămăsei și acum pe dinafară, tocmai la vremea mesei”.

45. *Ibidem*, p. 394 : „Socrul meu, român din Macedonia, nepot al matematicianului arhipăstor Theodoxe, colonelul Alexandru, elev al școlilor basiliene, a fost mentor și instructor sub Pavel ai răposaiților imperatori Alexandru I și Nicolae”.

46. *Enciclopedia României*, vol. IV, București, 1943, p. 375 : „Gheorghe Simeon Sina, care a dat o extraordinară dezvoltare comerțului și industriei textile, a contribuit, în calitate de acționar principal și alături de contele Ștefan Szécheni, la europenizarea Budapestei și la construirea **Podului cu lanțuri** o capodoperă de mare îndrăzneală în domeniul arhitecturii. [...] Gheorghe Simeon Sina, căsătorit cu Ecaterina din nobila familie aromânească Derra, a murit în 1856, lăsând singurului fiu Simeon o avere fantastică, pentru vremea aceea, de 80 de milioane florini”.

47. **Cornelia Papacostea-Danielopolu, Demény Lidia**, *Carte și tipar în societatea românească și sud-est europeană secolele XVII-XIX*, București, Editura Eminescu, 1985, p. 183.

48. apud, **Cornelia Papacostea-Danielopolu**, *op. cit.*, p. 187.

Florin Rotaru,

Biblioteca Municipală

„Mihail Sadoveanu” București

ACTIVITATEA TIPOGRAFICĂ DIN TIMPUL LUI ANTIM IVIREANUL, LA RÂMNIC ȘI TÂRGOVIȘTE

RÂMNIC și **TÂRGOVIȘTE**, două cetăți importante ale istoriei și culturii românești, așezări în care flacăra sacră a cărții arde de peste 500 ani.

Râmnic și Târgoviște – capitale ale tipografilor și cărții – ale cuvântului scris în dulcele grai al patriei străbune.

Două așezări la începutul secolului al XVIII-lea, timp de un deceniu, sub sceptrul marelui cărturar Antim Ivireanul – devenit de doi ani patron spiritual al Râmnicului. Episcop la Râmnic și apoi mitropolit al Țării Românești, marele ierarh va pune bazele unor tipografii, va reuși să contribuie în mod decisiv, prin cărțile tipărite, la triumful limbii române în biserică, în viața politică și culturală a țării.

Cele două capitale au o bogată și legendară istorie.

Râmnicul, oraș străvechi, este așezat pe malurile Oltului la 3 km de vestita cetate romană - Buridava. Este încărcat de mărturii și istorie. „*Multe și minunate lucruri are de văzut călătorul în Vâlcea*” - menționa, la începutul secolului al XX-lea, scriitorul Alexandru Vlahuță.

De-a lungul timpului, domnitorii români – ctitori de țară și neam, vor dura temelii trainice acestui ținut. De numele lui Mircea cel Bătrân se leagă atestarea documentară a Râmnicului ca „*oray domnesc*” (4 septembrie 1389), ridicarea pe malul Oltului, la Călimănești a celei mai falnice ctitorii – Cozia.

Dau strălucire aparte acestor locuri Mihail Voievod, Dan al II-lea, Vlad Călugărul, Radu cel Mare, Mihnea Voievod, Neagoe Basarab, Radu de la Afumați, Mihai Viteazul, Matei Basarab, Constantin Brâncoveanu. La Râmnic se va pune bazele celui mai vechi centru eparhial din Țara Românească.

Lucruri deosebite, emoționante se pot rosti și despre Târgoviște – vechea capitală a Țării Românești, atestată în documente pentru prima oară în 1394,

ca reședință domnească. Este capitală a țării în timpul lui Mircea cel Bătrân – din secolul XV-lea – până în prima jumătate a celui de-al XVII-lea veac. Devine astfel cel mai însemnat centru economic, politic și cultural al Țării Românești. Cunoaște o adevărată înflorire în epoca domniei lui Matei Basarab (1632 – 1654) – cel ce astăzi își doarme somnul într-un cadru natural deosebit – la Arnota vâlceană. În jurul anului 1660, sub domnia lui Gheorghe Ghica, capitala Țării Românești se mută la București.

Târgoviștea, cu trecutul ei glorios, mândră capitală, „*păstrătoare a oaselor unui șir de domnitori*” te impresionează prin vestitele ziduri ale Curții Domnești, prin Turnul Chindia. „*Fericit loc Târgoviștea!* – exclama Ion Ghica – *Din ea, din jurul ei, din zarea ei apar la începutul veacului al XIX-lea spiritele mari ale regenerării noastre naționale: Văcăreștii, Eliade, Cârlova, Alexandrescu*”.

Cea dintâi poezie despre ruinele Târgoviștei este „*Primăvara amorului sau o zi și o noapte la Văcărești*” a lui Iancu Văcărescu (1819) :

„Se întinde o câmpie
Pe supt poale de Carpați
Câmp deschis de vitejie
La Românii lăudați”

Dacă acesta este cadrul istoric, cultural și natural al celor două așezări, trebuie să amintim că în primul deceniu al secolului al XVIII-lea fosta capitală cunoaște o adevărată reverberație sub cârmuirea lui Antim Ivireanul, episcop de Râmnic și mitropolit, cu reședința aici.

Antim Ivireanul era un om învățat. Cunoștea multe limbi. A fost în același timp un iscusit meșter tipograf, un adevărat artist : gravor, xilograf, desenator, pictor, miniaturist, caligraf, istoricul N. Dobrescu considerându-l „*Singurul Vlădică de mai multe ori artist*”.

La Râmnic (1705 – 1708), unde a trăit și lucrat, Antim Ivireanul va lăsa nobile însemne de cultură. La 16 martie 1705, la Mitropolia din București este „*ridicat în scaunul episcopal*” al

Râmnicului. A doua zi – 17 martie este hirotonit episcop, de către mitropolitul Teodosie.

La Râmnic, Vlădica Antim va pune bazele unei tipografii de sub teascurile căreia va scoate 10 cărți – temelii solide ale culturii române vechi. Prima carte scoasă de sub teascurile tiparului râmnician este „*Tomul Bucuriei*” - în septembrie 1705. Tot în acest an mai tipărește *Antologhion* și *Învățătură prescurt pentru taina pocăinței*.

La Râmnic a stat, după cum va mărturisii mai târziu, aproape trei ani „*Am șazut și acolo 3 ani fără doao luni. Ce am lucrat și acolo este vederat tuturor*”.

După activitatea fructuoasă desfășurată în scaunul eparhial al Râmnicului, la 27 ianuarie 1708, Antim Ivireanul este ales ca mitropolit al Bisericii Ortodoxe Române. Vorbind (la 21 februarie 1708) despre calitățile deosebite ale acestui înalt ierarh, patriarhul ecumenic Ciprian, care îi dă „*aprobarea pentru <strămutarea> canonică de la Eparhia Râmnicului în scaunul mitropolitan*”, menționa că era „*bărbat de cinste și evlavios și împodobit cu virtuțile ce se potrivesc cu vrednicie arhierască*”. Mai târziu (1712), Antim Ivireanul evocând acest moment, amintea: „*Mitropolia n-am luat-o cu sila, nici cu... rugăciuni... ci așa au fost plăcut înaintea Sfântului Dumnezeu*”.

La Târgoviște, Antim Ivireanul pune bazele unei noi tipografii (după 57

ani de la apariția ultimei lucrări). Tipografia își începe activitatea în 1709. Prima carte tipărită aici este : *Serviciul bisericesc* (1709) – 36 p., în limba greacă. La Târgoviște în intervalul 1709 – 1715, Antim Ivireanul tipărește 21 cărți. Dintre lucrările imprimate 14 sunt în limba română, 5 în limba greacă și câte una în limbile slavonă și română. În perioada sa de activitate eclesiastică se tipăresc un număr însemnat din cărțile utile efectuării slujbei religioase în biserica ortodoxă română.

„*Practica <cântărilor la strană> în limba română este consemnată pentru prima oară în Țările Române de Paul de Alep (1653)*”¹.

La Râmnic, Antim Ivireanul a reușit să tipărească 4 cărți de literatură liturgică (din care două în limba română) : *Molitvenic* (1706) și *Octoih* (1706). *Molitvenicul* și *Litughierul* (publicate împreună) „sunt primele traduceri integrale în românește a acestor cărți făcute din limba greacă de Antim Ivireanul”².

La Târgoviște, Antim Ivireanul va reedita în 1713 *Litughierul* și *Molitvenicul* (ediția I la Râmnic) „cu textul integral în limba română”. Sub îndrumarea sa se mai tipăresc și cărțile : *Octoihul* (1712 – ediția I la Râmnic). Tot el mai editează *Catavasierul* în două ediții (1714 și 1715) și *Ceaslovul* (1715).

Retipărirea acestor cărți „la scurt interval vorbește atât despre efortul de a impune limba română ca limbă de cult, cât și despre succesul acestui demers”³.

Rolul bisericii în viața culturală a Țării Românești este unul „de excepție”. De asemenea, cel al limbii române crește tot mai mult. Vorbind despre acesta, Antim Ivireanul menționa în predoslovie *Gramaticii Slavonești* (1697) : „limba slavonă, limba pe care o întrebuițăm nu ca pe a noastră, ci ca pe una străină și împrumutată”.

Rânduiala și desfășurarea slujbelor bisericești este deficitară. Preoții – spunea Matei al Mirelor, în cartea sa scrisă la Bistrița vâlceană - „nu știu să boteze, nu știu să facă liturghie, când le vorbești de misterele (tainele) credinței stau și se miră ca și cum le-ai vorbi de lucruri de pe altă lume”⁴.

Această situație a determinat pe Antim Ivireanul să tipărească două cărți de cult importante ce se constituie în adevărate abecedare de învățatură. Ca episcop realizează la Râmnic „*Învățătura bisericească pentru taina pocăinței*” (1705) iar ca mitropolit

tipărește la Târgoviște „*Învățătura bisericească*” (1710).

Antim Ivireanul subliniază rolul pe care îl joacă în viața omului știința de carte. Cel ce „nu știe carte ca să citească *Sfânta Scriptură și cărțile bisericii noastre se aseamănă cu dobitoacele cele necuvântătoare*”. Omul este deci, conchide episcopul Antim, „*orb și nu simte ce pricepe*”⁵.

Înaltul ierarh pledează pentru îmbunătățirea comportamentului preotului în viață și societate, în ridicarea calităților sale morale : „*Drept aceea dară, să lăsați toate pricinile într-o parte, că sânt deșărtăciuni, și nu vă feriți de a face osteneală, nici va dați leneviei, căci vei cădea în blestem...*”⁶.

Antim Ivireanul este un mare artist al tiparului românesc. Cărțile apărute sub directa sa îndrumare – la Râmnic și Târgoviște – se disting prin calitățile tipografice deosebite. Frontispiciile sunt alcătuite din motive botanice aparte, își au obârșia în modelele lucrărilor secolului al XVII-lea. „*Arta tiparului românesc – subliniază Mircea Tomescu – se ridică la o treaptă superioară în vremea lui Antim Ivireanul. Cărțile imprimate în această perioadă se disting prin combinația cu gust a ornamentelor și ilustrațiilor cu textul și printr-o elegantă punere în pagină*”⁷.

Antim Ivireanul a înființat o adevărată școală tipografică. El a fost nu numai un mare tipograf ci și un deosebit dascăl care a transmis din generație în generație meșteșugul acesta străvechi.

Vorbind de această școală Antonio Maria Del Chiaro subliniază rolul ei în perpetuarea meseriei de tipograf : „*Lucrătorii tipografi sunt români de neam și-au deprins meseria de la persoane care au fost învățate însă de acel arhiepiscop*”, care este chiar Antim Ivireanul.

Pentru continuitatea artei tipografice Antim Ivireanul lansează un apel cu iz de blestem : „*Las ca blestem și aceasta să aibă datorie tipograful să învețe meșteșugul tipografiei unul de la altul, pentru ca să nu piară acest meșteșug*”⁸.

Doi dintre tipografii săi, Mihai Istvanovici și Gh. Radovici se disting prin calitățile artistice deosebite, îl însoțesc și îl susțin în toate demersurile sale. Aceștia sunt și iscusiți mănuitori ai cuvântului – unii chiar realizatori de stihuri – cum este cazul lui Mihai Istvanovici.

Predosloviile cărților lui Antim

Ivireanul, versurile pe care le alcătuiește ne confirmă un mare talent. El s-a străduit – așa cum amintește în Predoslovie *Molitvenicului* din 1706 să dea strălucire cuvântului tipărit : „și după cât ne-au fost puțința și întru înțeles și întru rânduiale am așezat pre alocurea aur și ados în talmăcire pentru scurtarea limbii românești”.

Este primul teoretician al versului românesc. „*Dacă cumva dorește să facă versuri și aceasta și-o însușește prin prosodia făcătoare de versuri*”⁹.

Despre cartea veche românească, activitatea marilor cărturari, Mihai Eminescu vorbește cu mare respect. Cartea a încălzit cu flacăra ei sacră inima și pana-i măiastră. „*Trecutul m-a fascinat întotdeauna* - spunea poetul. *Cronicile și cântecele populare formează, în clipa de față, un material din care culeg fondul inspirațiunilor*”¹⁰.

Creator deosebit, poet și mare eseist, meșter iscusit în arta tipografică, Antim Ivireanul rămâne un cărturar însemnat al secolului al XVIII-lea, făurar de limbă și literatură românească medievală.

Note

1. Vezi Doru Badără, *Tiparul românesc la sfârșitul secolului al XVII-lea și începutul secolului al XVIII-lea*, Braila, 1998, p. 28.
2. *Ibidem*, p. 80.
3. *Ibidem*, p. 82.
4. *Ibidem*, p. 23.
5. *Învățătura pe scurt...*, Râmnic, 1705.
6. *Învățătura bisericească*, Târgoviște, 1710.
7. *Mircea Tomescu, Istoria cărții românești de la începuturi până la 1918*, București, 1968, p.
8. *Învățătura bisericească*, Târgoviște, 1710.
9. *Gramatica slavonească*, 1697.
10. *Mihai Eminescu, Despre cultură și artă*, Iași, Editura Junimea, 1970, p. 246.

Prof. Costea Marinoin
Râmnicu-Vâlcea

Târgoviștea medievală între sfere de influență geopolitică și orizonturi de geocivilizație europeană

Timp de 350 de ani Târgoviștea, în înalta sa postură de capitală a Țării Românești și în fond, a românității, a fost atrasă, volens-nolens, în jocul de sfere geopolitice dar, implicit, și în curenții antagonici, două mari orizonturi de geocivilizație europeană, încercând să răspundă într-un fel sau altul, diverselor provocări venite dinspre aceste surse politice și de civilizație, în anumite momente acestea având un grad evident de pericolozitate cât și de beneficiență.

Începând din vremea lui Mircea cel Bătrân, cu deosebire de la finele secolului al XIV-lea, când a devenit capitală a Țării Românești, și până la 1714 moment în care decade din funcția supremă de Scaun domnesc după jertfirea lui Constantin Brâncoveanu la Istanbul, Târgoviștea a cunoscut o interesantă istorie politică și culturală manifestându-se o interferare a politicului cu diacronismul spiritual promovat în cunoștință de cauză de către unii voievozi cu vocație renaștivistă.

Astfel, voievozii care și-au avut scaunul de domnie la Târgoviște – unii dintre ei, mai ales cei ce au beneficiat de domnia depășind șederile pe tron fulgurate -, au înțeles că în jocul sferelor de dominație ungare și habsburgice la nord și la vest, otomane la sud și rusești la est, joc geopolitic căruia au încercat să i se opună pentru a păstra și conserva ființa statală și Națională a Țării Românești, este important să lase cale liberă unor influențe culturale în civilizația românească. Cu deosebire influențelor occidentale, cele otomane considerându-le destructive, ca și pe cele bizantino-slave. Aceste influențe au întârziat interoperabilitatea sincronă cu civilizația Europei centrale și vestice. Între orizonturile civilizației Occidentului, civilizației bizantino-slave-otomane și civilizației slav estice (ruso-ucrainene), Târgoviștea voievodală a trebuit să manevreze cu abilitate diplomatică spirituală. În acest fel demonstra vocația renaștivistă europeană a românilor – demonstrație făcută cu strălucire în timpul domniilor lui Radu cel Mare, Neagoe Basarab, Petru Cercel, Mihai Viteazul, Matei Basarab, Constantin Brâncoveanu. Vocație care a reverberat profitabil în întregul areal sud-estic al continentului¹.

De altfel, dacă este să luăm în seamă o opinie a lui N. Cartoian, pe care o considerăm pertinentă, noi, românii, ne-am aflat, chiar din momentul întemeierii statelor medievale românești (secolul al XIV-lea) „cuprinși între două lumi, între două tipuri de cultură diferită : de o parte lumea Occidentului catolic de cultură latină (...), de altă parte lumea Răsăritului ortodox de cultură bizantină...”². La ce a dus o astfel de așezare a românilor între Occidentul catolic și Estul ortodox în ceea ce privește destinul lor geopolitic și întru geocivilizație ? Iată, la același autor, încă o opinie, în continuarea celei mai înainte prelevate, vizând epoca lui. Constantin Brâncoveanu care „din punct de vedere cultural (...) reprezintă punctul culminant al unei evoluții de două veacuri” revelând „o interesantă încrucișare a două influențe diferite : una venită direct din Occidentul Catolic

și romanic : influența italiană, iar alta venită din sud-răsăritul ortodox : influența grecească”³. Cu o nuanțare a influențelor resimțite dinspre cele două mari orizonturi de civilizație (italiană, grecească), N. Cartoian aplica, credem, corect pe aceste pătrunderi de civilizații, pentru epoca la care face referiri, și o imagine geopolitică când spune : „Conștient de primejdiile care pândeau țara între cele două tabere uriașe el (Constantin Brâncoveanu – n. G.C.) a dus o politică înțeleaptă : păstrând relațiile cu Poarta, se străduia totuși să întrețină legături de prietenie cu țările creștine, de care-l apropia comunitatea credinței”⁴. și am mai putea adăuga aceste considerații care surprind zbaterea, aproape o exorcizare, a românilor de a fi ei înșiși într-un efort multiseclar de exonerare de influențe cu caracter, nu o dată, împilatoare politic : „Apartenența la aria de civilizație a Bizanțului și îndeosebi la principala sa manifestare spirituală, ortodoxia, mediată de lumea sud-slavă și adoptată în veșmânt literar slav, a constituit doar una din componentele principale ale conștiinței colective românești până în zorile epocii moderne. Mai veche decât aceasta și mai profundă a fost tradiția originii romane, a descendenței din Roma (...), idee prin care s-a exprimat individualitatea poporului român în contextul etnic al Europei Răsăritene și Sud-Estice”⁵. În această zbatere de conștientizare a destinului lor etnospiritual și etnopolitic și de afirmare a conștiinței naționale, Târgoviștea a fost să fie pentru români centru preeminent – prin natura funcției sale de capitală - ce s-a implicat în învârtirile geopolitice ale unor veacuri însângerate de războaie devastatoare, declanșate de puteri în căutare de „spații vitale” care să le asigure supraviețuirea. De asemenea, s-a implicat și în decantarea unor aporturi de civilizație dinspre Occident – mai cu seamă - dar și dinspre Răsărit și Sudul bizantino-slav. Astfel că, în expresie de geocivilizație, Târgoviștea a fost spiritual (religios și laic cultural) un generos spațiu ecumenic, iar sub raport geopolitic un spațiu exportator de relativă stabilitate spre azimuturile politico-militare central și sud-est europene în anumite segmente de timp între secolele al XIV-lea și al XVII-lea. Este interesant de observat, că Târgoviștea, în mod particular, a fost acea capitală românească în care interesele geopolitice erau dublate de afluxurile de geocivilizație, interese și afluxuri care au constituit pentru liderii politici și oamenii de cultură ai Cetății mize comune în acțiunile de salvagardare a Ființei etnice și a intereselor românești. Nu este vorba nicidecum în demersul nostru de a supralicita orgolios și narcisist, rolul Târgoviștei în istoria politică și culturală a românilor, ci am găsit în acest rol pe care incontestabil l-a interpretat orașul în evul mediu un exemplu prodigios pentru ceea ce ne-am propus a demonstra. Intuind, parcă, avant la lettre, această îngemănare ideatică pe seama implicării Târgoviștei în istoria medievală românească și europeană - geopolitică / geocivilizație -, trei autori ai unui bine documentat ghid al orașului – cetate aveau, în 1982, acest

punct de vedere care, acum, este un argument irefutabil în susținerea paradigmei noastre : „În condițiile victoriilor otomane din veacurile XIV – XV, în urma cărora Serbia, Bulgaria și apoi ceea ce mai rămăsese din Imperiul bizantin, inclusiv Constantinopolul, au intrat în stăpânirea Porții, țările române au devenit principalul centru politic și cultural al întregului sud-est european, în acest context Târgoviștea, capitala Țării Românești, jucând un rol extrem de important.

Pe un fond tradițional puternic, la Târgoviștea se manifestau în această perioadă influențe venite din sudul și sud-vestul Dunării – acestea deschise luminilor renaștentiste ale Italiei, sub unghiul complex de incidență izvorând realizări culturale de anvergură”⁶.

Poate părea surprinzătoare o astfel de abordare a rolului Târgoviștei pe un trend comun geopolitică / geocivilizație, ne asumăm riscul unei eventuale contrareplici, crezând că a sosit și momentul unei altfel de viziuni capabilă să lumineze sub „foc încrucișat” destinul istoric medieval al Cetății.

Note bibliografice

1. **Coandă George**, *Cabinetul cu stampe*, Târgoviște, Editura Domino, 1998, p. 59 – 60.
2. **Cartoian N.**, *Istoria literaturii române vechi*, București, Editura Minerva, 1980, p. 3 – 4.
3. *Ibidem*, p. 377.
4. *Idem*.
5. *Istoria României*, de **Bărbulescu Mihai, Deletant Dennis, Hitchins Keith, Papacostea Șerban, Teodor Pompiliu**, București, Editura Enciclopedică, 1999, p. 198.
6. **Mihăescu G, Fruchter E, Manolescu C.**, *Târgoviște*, București, Editura Sport-Turism, 1982, p. 26.

Lector univ. *George Coandă*
Universitatea „Valahia” Târgoviște

Dimensiunile culturale ale epocii brâncovenești

Dacă prin istoria unui popor se înțelege suma epocilor cruciale care-i fixează destinul în istoria omenirii, putem afirma că epoca domniei lui Constantin Brâncoveanu este una din acestea. Așa cum a existat o epocă a domniei lui Mircea cel Bătrân, a lui Ștefan cel Mare, Mihai Viteazul sau Matei Basarab – dată fiind amploarea faptelor lor politice sau militare – a existat și o epocă a domniei lui Constantin Brâncoveanu. Ea se diferențiază de celelalte prin natura metodelor politice, printr-o integrare totală și profundă în viața poporului român și în manifestările spiritului lui creator.

Disponând de o pregătire politică prin experiența pe care o căpătase, urmând politica unchiului său Șerban Vodă Cantacuzino precum și sfaturile celui alt unchi al său, Stolnicul Constantin Cantacuzino, înzestrat cu o vie inteligență și o aleasă cultură, Constantin Brâncoveanu a știut să exploateze evenimentele cu care a fost confruntat, reușind să mențină poporul român în atenția marilor puteri, timp de un sfert de secol (1688-1714). Pe planul valorilor spirituale, prin dezvoltarea literelor și artelor a contribuit într-o măsură decisivă la transformarea acestora (închistate până la el în formele slavo-bizantine), într-o cultură modernă. Fiind

receptiv față de curentul renaștentist care domina Europa occidentală, voievodul muntean a căutat prin tipărituri în limba română, prin introducerea ei în biserică, să dea un nou curs dezvoltării culturii române, ce avea să se afirme plenar din secolul al XIX-lea.

La promovarea unui mediu cărturăresc la curtea domnească și a unor importante înnoiri în arta brâncovenească (arhitectură, pictură, sculptură, arte decorative), au contribuit o serie de străluciți cărturari care au trăit în acei ani, precum: stolnicul Constantin Cantacuzino, mitropoliții Teodosie și Antim, frații Radu și Șerban Greceanu, cronicarul Radu Popescu și alții.

Om de aleasă cultură, cunoscător al limbilor greacă și latină, Constantin Brâncoveanu a manifestat din tinerețe o mare pasiune pentru studiu și carte. Încă de pe vremea când era mare spătar, a dăruit cărți unor

ășezăminte religioase (mănăstirile Bistrița, Surpatele), acestea primind și o evanghelie tipărită la București, în 1682, cu legături de aur și argint.

Pasiunea lui pentru carte a fost concretizată în alcătuirea unei bogate biblioteci personale. Din lucrarea : *Epoca brâncovenească. Dimensiuni politice. Finalitate culturală*

(autor Ștefan Ionescu, Cluj Napoca, Editura Dacia, 1981) reiese că domnitorul și-a procurat cărți rare din domenii foarte variate, iar în anul 1708 și-a transferat biblioteca la mănăstirea Hurez pe frontispiciul căreia a poruncit să se scrie: „Biblioteca de hrană dorită sufletului, această casă a cărților, îmbie spre înțeleaptă îmbeșugare”. O parte din aceste cărți au fost folosite de stolnicul Constantin Cantacuzino în scrierea istoriei sale. Prezența, în această bibliotecă a unor cărți scrise la Londra, Paris, Amsterdam, Köln sau Roma cu teme de istorie, drept, matematică, astronomie, teologie sau literatură, dovedește preocupările culturale ale voievodului. Biblioteca a fost organizată la Hurez pentru că intenționa ca acest complex monahal să devină o mare instituție culturală. Din această perspectivă, ar fi fost prima bibliotecă națională în sensul organizării ei, mai cu seamă că poruncise ca toate cele cinci tipografii domnești să trimită câte un exemplar bibliotecii, primul depozit legal al cărții românești.

A acordat o mare atenție dezvoltării învățământului ce se preda la Academia brâncovenească de la Sf.Sava, adevărată universitate pentru români, dar și pentru străini, unde se predau discipline diverse, precum: literatura clasică greacă, poemele homerice, filosofia, retorica, astronomia, fizica, metafizica, matematica, (pitagoreică) de către profesori reputați, bine cunoscuți în Orientul european ca: Sevastos Kiminitul, George Maiota, Ioan Comnen, Mitrofan Grigoraș, Maxim Peloponeziacul, Teodor Simion, Bartolomeo Ferrati și alții. Mulți elevi ai acestei academii au fost trimiși de domnitor să studieze ca bursieri la universitățile italiene (Padova – fiind preferată).

Predarea în limba greacă la învățământul academic aduce în discuție atât introducerea acestei limbi în circuitul culturii române, prin traduceri, cât și formarea curentului elenist. Operă a voievodului, introducerea limbii grecești a fost determinată de motive de ordin religios, cultural, politic și economic. S-a dorit să se elimine limba slavonă din biserică într-o perioadă în care limba română nu devenise încă aptă să înlocuiască

slavona, să înlesnească traduceri din alte limbi. și în acest mod s-a răspândit literatura grecească în țările române. Fabulele lui Esop, traduse cu numele de *Esopia*, *Varlam și Ioasaf*, *Fiziologul*, *Alexandria* (mai ales) și multe altele au fost cărți îndrăgite de mulți români din vremea lui Brâncoveanu.

Domnitorul susținea ideea traducerilor în limba română a cărților de cult pentru a înlesni înțelegerea slujbelor religioase și ridicarea nivelului cultural al preoților. Astfel, în 1701, la îndemnul mitropolitului Teodosie, episcopul Mitrofan tipărește la Buzău „Psaltirea”. Din prefața dedicată voievodului se deduce că în biserici slujbele erau rostite în românește, iar în școli nu se mai pregăteau dieci pentru limba slavonă întrucât la cancelaria domnească hrisoavele erau scrise în limba română.

În timpul domniei lui Constantin Brâncoveanu s-au tipărit 79 cărți religioase și laice în tipografiile domnești de la București și Snagov, cele din Buzău, Târgoviște (19), Râmnic și Alep, ceea ce explică o politică polivalentă și unitară a culturii. În felul acesta, voievodul muntean a creat un nou climat spiritual, deschizând puncte de lumină spre lumea modernă.

În articolul „Contribuția lui Antim Ivireanul la dezvoltarea tiparului târgoviștean” (Victor Petrescu. *Târgoviștea culturală*. Târgoviște, Editura Bibliotheca, 2000) se subliniază că de sub teascurile tipografiei instalate lângă Mitropolie, în anul 1708, s-au zămislit 19 cărți grecești, slavonești și românești, mentorul culturii și literaturii religioase din această perioadă fiind mitropolitul țării Antim Ivireanul. Se continuă scrierea și publicarea cărților de slujbă bisericească în limba românească: *Serviciul bisericesc întreg* (1709); *Molitvenic* (1708-1712, 1713); *Psaltire* (1713, 1714), *Octoih* (1712, primul tipărit în românește), *Rugăciuni* (1712), *Liturghii* (1713), două *Ceasloave* (1714, 1715).

Un capitol important în politica culturală a voievodului îl constituie mecenatul său față de ctitoriile din Orientul creștin, făcând numeroase daruri către Sf. Munte. De altfel, românii au dăruit acestui mare complex monahal, alcătuit din 20 de mănăstiri, mai mult decât toate popoarele ortodoxe la un loc, danii în bani, obiecte de cult

sau cărți, precum și restaurări sau reparații de clădiri. Constantin Brâncoveanu a depășit prin generozitate pe toți înaintașii lui, mai ales că, după căderea Constantinopolului, Sf. Munte mai putea fi ajutat doar de țările române, întrucât celelalte popoare ortodoxe din Balcani erau sub robie otomană. De asemenea, a sprijinit cu cărți, bani sau tipografii Orientul creștin. La Alep a instalat prima tipografie arabă, la *Tiflis*, capitala Georgiei, organizează o tipografie.

Constantin Brâncoveanu este după Neagoe Basarab un mare voievod cărturar. Cultura nu presupune însă numai manifestări suprastructurale în legătură cu viața religioasă, literară sau filosofic-științifică, într-un cuvânt nu numai cărturarul este un om de cultură. Purtător al actului de cultură este și artistul denumit în Evul Mediu românesc arhitect, pictor sau sculptor în piatră, marmură sau lemn.

În perioada domniei lui Constantin Brâncoveanu, arta a căpătat o personalitate proprie. Valorile culturii trec de la spiritul medieval la cel modern. Arhitectura construcțiilor înălțate de Constantin Brâncoveanu la Craiova, Obilești, Stoenști, Potlogi, Doicești, Mogoșoaia, Sâmbăta de Sus, Brâncoveni, Brașov dau acestora un aspect armonios și rafinat ce amintește de palatele europene, de arhitectura tradițională românească. Promovarea barocului italian, marile progrese făcute de către sculptura în piatră, lemn, pictura interioară și exterioară a lăcașurilor, pictura de icoane, alte arte decorative precum argintăria, broderia, legătoria de carte au creat conceptul de artă brâncovenească, toate aceste discipline artistice colaborând în mod armonios, într-o asemenea perspectivă, evidențiindu-se rolul major avut de voievodul muntean pentru orientarea culturii române în spirit european.

Florin Dragomir

Rămâne în memoria mea afectivă, legat de trecutul cultural al Târgoviștei, un moment de neuitat și anume trecerea prin orașul nostru a bine cunoscutului și mult admiratului -în perioada interbelică -scriitor Ionel Teodoreanu.

La 23 octombrie 1943, gazetarul și omul de condei I.G.Vasiliu a lansat o invitație pentru „o seară de înaltă spiritualitate, de mare vrajă a cuvântului” la Sala de Arme (pe atunci singura sală de spectacole a urbei). Urma ca la orele 20.00 să conferențieze Ionel Teodoreanu despre „Procesul de creație al operelor proprii”. În aceeași seară aveau să citească ori să recite din creațiile lor prozatorii și poeții: Gala Galaction, Radu Gyr, Mircea Damian, Ion Th. Ilea, Teodor Scarlat și Al Raicu precum și scriitorii de pe meleagurile noastre: I.C.Vissarion și Ion Calboreanu.

Am fost prezent în sală la această minunată desfășurare de talente scriitoricești. Am stat în apropierea scenei și am creionat pe spatele cartonașului invitației, portretele câtorva dintre ei.

Dar, mai înainte de asta, vreau să arăt că în după-amiaza acelei zile am avut bucuria și cinstea de a-l însoți pe Ionel Teodoreanu la câteva vizite pe care acesta le-a făcut la unele biserici din Târgoviște, dornic de a cunoaște aspecte din trecutul istoric și religios al bătrânei Cetăți de Scaun. I-am fost prezentat scriitorului ca un elev

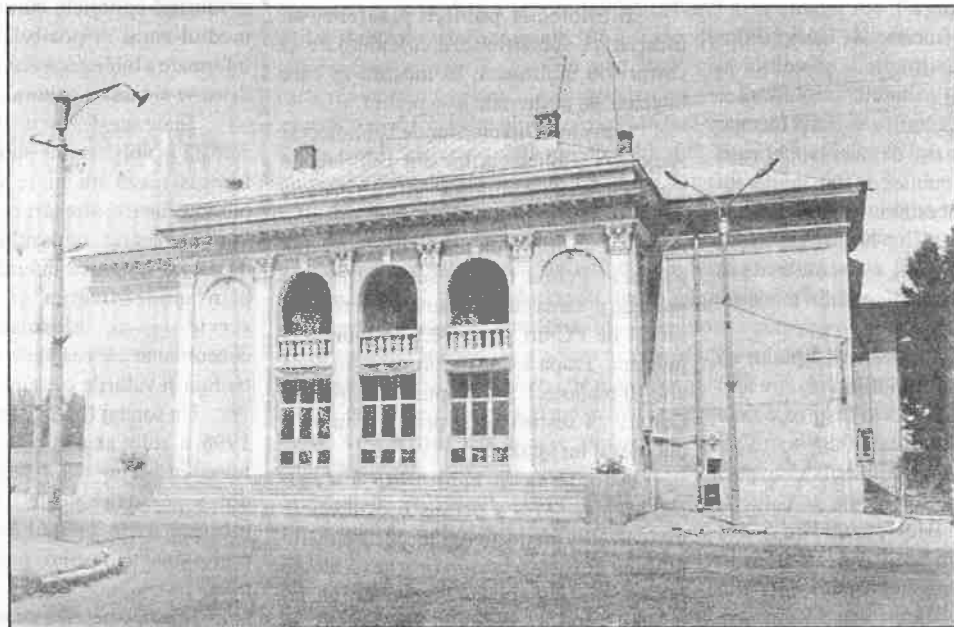
IONEL TEODOREANU LA TÂRGOVIȘTE

silitor – ce luase și câteva premii școlare-și asta l-a făcut să-mi dea un autograf pe cartea lui, recent apărută („Fundacul Varlaamului”): „Lui Teodor Nicolin care și-a început viața cu premii, dorindu-i ca tot premiile să i-o consacre și la maturitate”.

Seara, la Sala de Arme, numerosul public asistent a urmărit ore în șir, discursul celui care era un minunat prozator dar și un fruntaș al barei, avocat de mare prestigiu. El și-a amintit: „Nu pot uita evocarea întâlnirii, într-o seară învăluită de o atmosferă rembrantiană a unui grup de studenți ieșeni, aflați la un pahar de Cotnar la Borta Rece, cu un alt tânăr, așezat la o masă alăturată. Acesta nu era altul decât Mihai Eminescu. Tatăl meu, Oswald Teodoreanu s-a dus și a cerut voie să ciocnească o stacană de vin în cinstea celui ce avea să fie Luceafărul poeziei noastre.”

Au trecut multe decenii de când mi-am umplut sufletul adolescentin cu savoarea cuvintelor autorului „Medelenilor” și al altor cărți de succes, dar amintirea acelor clipe îmi rămâne neștersă.

Theodor Nicolin

Tradiții bibliotecare dambovitene

Bibliotecile publice în România

* *

Trecerea României la un alt regim politic începând din 1990 nu a modificat structura formală a sistemului de biblioteci. Creșterea producției de carte după 1989, funcționarea serviciilor de lectură publică fără control politic, liberalizarea circulației cărții, desconggestionarea colecțiilor de balastul ideologic (aproximativ 30 de milioane de volume au fost scoase din biblioteci), descentralizarea achiziției de carte și activitatea bibliotecilor sunt elemente care au caracterizat perioada 1990 - 1998. Biblioteca Centrală de Stat și-a redobândit numele de Biblioteca Națională, păstrându-și atribuțiile. S-a produs o descentralizare prin trecerea bibliotecilor județene în administrația locală. Ministerul Culturii coordonează sub aspect metodologic activitatea bibliotecilor publice, dar directorii acestora dispun de o autonomie care le permite și în același timp îi obligă să acționeze nu ca funcționari cu responsabilități standard, limitate, ci ca manageri. Ministerul Culturii elaborează norme pentru toate instituțiile, indiferent de subordonarea acestora.

Resursele financiare ale bibliotecilor variază după posibilitățile - și voința în materie de politică culturală - autorităților locale. Ministerul Culturii a inițiat și finanțat un program de achiziții de cărți și publicații pentru bibliotecile publice de stat, indiferent de subordonarea acestora. În câteva orașe mari - Baia-Mare, Cluj-Napoca, Pitești, Constanța, Piatra-Neamț, s-au construit sau sunt în curs de finalizare noi clădiri moderne pentru bibliotecile județene.

În alte localități, datorită faptului că unele biblioteci publice înființate între anii 1945 - 1989 funcționează în foste reședințe particulare, revendicate de urmașii proprietarilor, a apărut problema evacuării lor și a lipsei altor spații.

Asociația Bibliotecarilor din Bibliotecile Publice din România (A.B.B.P.R.) și Consiliul Directorilor din Bibliotecile Publice din România (C.D.B.R.) au organizat în 1995 un colochiu

național, intitulat *Prezent și viitor în construcția de biblioteci*, care s-a finalizat cu o „schiță pentru un program național director de dezvoltare” prezentată guvernului și Parlamentului.

Pe de altă parte, deși foarte puțini bibliotecari își pot permite renovările și reamenajările necesare, precum și dotarea cu echipamentele indispensabile, iar unele nu dispun nici de fonduri pentru achiziția de carte și periodice, a început procesul de informatizare la propunerea Ministerului Culturii și a Serviciului Bibliotecii din cadrul acestuia. Biblioteca Națională a României a luat inițiativa elaborării unui *Plan director pentru informatizare a bibliotecilor din România*. Proiectul a fost elaborat și difuzat ca document de lucru pe baza căruia în urma propunerilor rețelelor de biblioteci din țară, să se elaboreze efectiv strategia la nivel național.

Schimbarea intervenită în 1989 a evidențiat un decalaj de 15 - 20 de ani pentru bibliotecile publice din România, față de instituții similare din alte țări.

Bibliotecile publice județene, au început să achiziționeze calculatoare și softuri de bibliotecă, în măsura în care bugetele de austeritate le-o permit.

Consiliul Directorilor de Biblioteci și Asociația Bibliotecarilor din Bibliotecile Publice din România și-au propus definitivarea, în 1999 - 2000 a *Programului național - Informatizarea Bibliotecilor Publice*. Prima fază a acestui proiect prevede dotarea cu echipamente în rețeaua locală de PC-uri pentru 23 de biblioteci județene. Etapa a doua ar urma să includă alte 10 biblioteci. S-a propus ca Ministerul Culturii să susțină acest program cu 50% din costul lui total.

Adoptarea în anul 1995 a *Legii Depozitului Legal* a permis o evidențiere mai corectă a producției editoriale. Numărul titlurilor de carte și broșuri tipărite (și intrate în Depozitul Legal al Bibliotecii Naționale) în anul 1996 a însumat 7.199 unități, în creștere cu 30,5% (respectiv cu 1.682 titluri)

față de anul precedent (5.517 titluri), cu un tiraj de 38.374 mii exemplare, în creștere cu 9,9% (3.460 mii exemplare) față de 1995 (34.914 mii exemplare) - conform Comisiei Naționale de Statistică (Rețeaua și activitatea unităților cultural-artistice în anul 1996).

În relația carte-lectură-bibliotecă, situația din anul 1995 este definitivă, din punct de vedere statistic, pentru mutațiile produse după 1989. În toate bibliotecile publice din România numărul cititorilor persoane fizice a scăzut de la 7.965 mii, în 1990, la 2.030 mii, iar cel al volumelor împrumutate de la 85.202 mii, în 1990, la 33.835 mii în 1995.

În anul 1997 activitatea celor 2.936 de biblioteci publice de stat (județene, municipale, orașenești și comunale) se prezintă în următoarele date statistice :

- colecțiile tuturor acestor biblioteci însumează 48.067.038 volume;
- achizițiile noi reprezintă 1.033.401 volume;
- numărul cititorilor înscrisi este de 2.058.246, din care 1.293.273 elevi și studenți;
- au fost difuzate 35.811.765 volume.

Descentralizarea administrației publice a adus, pe lângă multiple avantaje, și unele inconveniente pentru biblioteci. Trecerea acestor instituții publice în subordinea administrației locale (municipale, orașenești și comunale) a avut rezultate variabile în funcție de situația locală. Bibliotecile județene au fost lipsite de baza legală pentru cheltuirea creditelor bugetare în scopul achiziției de carte pentru aceste tipuri de biblioteci. Cât privește consiliile locale, majoritatea acestora nu au alocat resursele financiare necesare pentru dezvoltarea colecțiilor bibliotecilor în subordine. Lipsei suportului financiar s-au adăugat disfuncționalități în difuzarea producției editoriale curente, îndeosebi în mediul rural și posibilitățile reduse de informare a bibliotecarilor asupra producției de carte și bunuri culturale.

Toate acestea nu justifică însă situația actuală a bibliotecilor publice de stat, care înregistrează un mare decalaj față de bibliotecile din alte țări europene.

Depășirea impasului nu poate veni decât din inițiativa internă a bibliotecilor, prin modernizarea și diversificarea serviciilor de informare și lectură în concordanță cu cerințele utilizatorilor, cu tradiția și valorile culturale.

Un sondaj IMAS efectuat în luna mai 1998 a relevat că, în ceea ce privește folosirea bibliotecilor publice, numai una din 8 persoane peste 18 ani merge la bibliotecă, în primul rând din interes profesional sau pentru petrecerea timpului liber.

Din perspectiva celor chestionați, în privința cheltuielilor statului pentru

instituțiile de cultură pe primul loc se situează bibliotecile publice, pentru care sunt necesari mai mulți bani (57%) și abia apoi editurile (42%).

În concluzie, sondajul a indicat faptul că sprijinul public pentru cheltuieli bugetare privind cultura este foarte puternic, că privatizarea este percepută ca un fenomen diferențiat, precum și o anumită stabilitate a comportamentelor de consum în ultimii ani în România.

Problema bibliotecilor nu poate fi abordată decât în legătură cu restul activității legate de carte la nivel național.

Politica în domeniul bibliotecilor, urmărită în prezent atât de Ministerul Culturii cât și de asociația profesională de specialitate, vizează în mod prioritar:

- finalizarea construcției noii clădiri a Bibliotecii Naționale a României;
- finalizarea proiectului Legii bibliotecilor, document necesar pentru crearea unui cadru legislativ care să asigure finanțarea și dezvoltarea lecturii publice;
- elaborarea Normelor de evidență și gestionare a bunurilor din bibliotecile publice comunitare;
- desfășurarea, în colaborare cu comunitățile locale, a programelor de dezvoltare în domeniul informatizării bibliotecilor publice;
- derularea, în colaborare cu «Asociația Națională a Bibliotecilor Publice» a programului de formare și dezvoltare a competenței profesionale a bibliotecarilor.

Demersul bibliotecarilor români și al structurilor administrației culturale vizează în principal modernizarea și diversificarea serviciilor de lectură publică în România.

Dr. Gheorghe Buluță

Universitatea de Medicină București

Colecții și colecționari

Înființarea unui muzeu în orașul Târgoviște, care să adăpostească în sălile sale mărturiile ale trecutului istoric național și local, a constituit un deziderat mai vechi al intelectualității târgoviștene, de altfel, destul de greu de îndeplinit.

Începând din anul 1936 a devenit necesară construirea unei clădiri anume destinată muzeului. Inițial, Comisiunea Monumentelor Istorice, prin reprezentantul său, arhitectul Petre Antonescu, la acea vreme și președintele Comisiunii, propunea contruirea acestui spațiu, al Muzeului de istorie, în interiorul Curții Domnești¹.

La 29 octombrie 1936 se înființează un comitet de construcție patronat de C. D. Dimitriu, care strângea fondurile necesare pentru construirea muzeului, iar la 3 octombrie 1937 se pune piatra fundamentală pe teritoriul bisericii Stelea², construcție realizată de altfel după planurile arhitectului N. Ghika – Budești, membru al Comisiunii Monumentelor Istorice³.

Cu ocazia terminării de roșu a clădirii, în vara anului 1938, a avut loc o festivitate la care a participat și istoricul Nicolae Iorga⁴; în discursul său marele savant sublinia rolul muzeului în societate, instituție care și-a deschis porțile „pentru educația gustului și pentru răspândirea învățaturii aici, dar și pentru tot ceea ce oamenii care vin de aiurea pot căpăta, fiind siguri că le găsesc, în aceste locuri de o așa veche și de lungă și de interesantă istorie”⁵.

Deschiderea oficială a Muzeului Regional din Târgoviște, la care au participat oficialitățile orașului, a avut loc la 30 ianuarie 1944⁶. Expoziția cuprindea pe lângă lapidariu rezultat în urma demolării clădirii – depozit de la Mitropolie, la 30 septembrie 1943⁷ și colecția de artă populară George Olszewski⁸, obiecte provenite din donații ca: stampe, tablouri, odăjdii bisericicești, cărți vechi, precum și arme și uniforme militare, pistoale și săbii împrumutate de la Școala de ofițeri activi de cavalerie „Regele Ferdinand I”⁹.

Constantin C. Dimitriu, fost ministru, dona Muzeului Regional din Târgoviște fotografii ale scriitorilor târgovișteni, fotografii reprezentând ruinele Curții Domnești și Turnul Chindia¹⁰, stampe reprezentând Târgoviștea în 1595, documente, fotografii reprezentând pe fruntașii Partidului Liberal, etc¹¹.

O altă donație deosebit de importantă este aceea făcută de fiicele Smarandei Gheorghiu, Zoe Gârbea Tomellini și ing. Păunescu Magdalena, constând din cărți, statui, portrete, obiecte personale, manuscrise, diplome, etc¹². obiecte care au îmbogățit patrimoniul muzeului și așa destul de sărac la acea vreme.

De altfel, într-o scrisoare către ministrul Instrucțiunii publice, Alexandru Al. Vasilescu, directorul muzeului, spunea că „în acest muzeu trebuie să fie adunate toate obiectele cu caracter istoric care privesc în special trecutul orașului Târgoviște și al județului Dâmbovița¹³”, această activitate însemnând constituirea colecțiilor pe profil, conservarea, depozitarea și valorificarea patrimoniului prin expoziții, studii de specialitate, etc.

Desigur, aceste câteva donații constituie numai un început, promițător firește, în formarea și dezvoltarea patrimoniului cultural al muzeului din Târgoviște. Cu trecerea anilor și o dată cu înființarea în 1967 a celor două muzee de literatură, *Muzeul scriitorilor dâmbovițeni* și *Muzeul tiparului și al cărții românești vechi*, patrimoniul s-a îmbogățit cu cărți venite prin transfer¹⁴, achiziții, donații, etc. astfel încât în depozitul de carte veche – manuscrise al Complexului Național Muzeal „Curtea Domnească” există un fond de carte veche și rară, cărți cu o certă valoare bibliofilă, documentară și artistică, care prin strădania muzeografului de specialitate ar putea fi valorificat.

Nu ne propunem să facem un catalog sau o trecere amănunțită în revistă a tuturor volumelor aflate în depozitul muzeului. Dorim numai să prezentăm cititorului o mică parte din acest patrimoniu structurat pe colecții și colecționari, temă care face obiectul acestui material. Astfel aducem în atenția dumneavoastră preocuparea unor intelectuali ai orașului Târgoviște pentru formarea de biblioteci personale¹⁵, dar și strădania oamenilor de cultură din muzeu de a aduna și valorifica prin toate mijloacele (expoziții, studii și comunicări, colocvii și simpozioane), patrimoniul cultural, atât de bogat al orașului.

Fondul de carte rară al muzeului cuprinde carte străină tipărită la Stuttgart, Veneția, Paris, Amsterdam, dar și carte românească tipărită la București, Iași, ediții princeps, din opera clasicilor literaturii universale și nu numai, provenite din donații, achiziții, etc. Menționăm donațiile Cristian Istrătescu, arhitect Cornel Ionescu, prof. Elena Limburg sau fondul C. Cornescu. Aceste cărți intrate în patrimoniul muzeului în ultimii ani ne atrag atenția nu numai prin raritatea și vechimea lor (sec.XVII-XIX), dar și prin conținut sau legătură, în piele de Cordoba cu încuietori metalice, legate în pergament sau pânză cu impresiuni aurite.

Din donația Cristian Istrătescu reținem câteva volume: P. Jacobo Masenio – *Palaestra*

Oratoria, 1659, cu un ex-libris cu însemne heraldice, Cornelius Tacitus – Christophori Forstneri Austrii, tipărită la Frankfurt în 1662, *Historia doctrinae protestantium in religionis materia*, 1738, *Diarium sanctorum, seu meditationes*, Viena în 1731, *Die Befassung des Bandels*, Leipzig, 1788, *Elements de la politique, ou recherche des vrais principes de l'économie sociale*, apărută la Londra în anul 1773, Johannes Helfrici Juncken - *Fundamenta Medicinae Moderna Electica*, Frankfurt, 1693, *Fasciculus florum – Divini amoris*, 1704, *Wunder Werd von R. P. Carolo Gregorio*, 1723, carte veche cum ar fi un Ceaslov tipărit la Sibiu în 1825 sau un *Minei* la Râmnic în 1776, etc.

Fondul C. Cornescu ne atrage atenția cu câteva volume de carte scrise în limba greacă și tipărite la Viena în 1805 sau la Veneția în 1770, un *Minei* din secolul al XVIII-lea, un *Orhologhion*, 1787, *La nouvelle maison rustique, ou économie rurale, pratique et générale de tous les biens de campagne*, apărută la Paris în anul 1805, *Manualul vânătorului*, apărut la București în 1895 și semnat de C. C. Cornescu, din opera scriitorului francez J. J. Rousseau – *La nouvelle Heloise*, tipărită la Paris în anul 1793, *Lettres cabalistiques*, Paris 1789, *Dictionnaire de l'Académie française*, Paris, 1823, *La callipédie ou la manière d'avoir de beaux enfants*, Amsterdam, 1774, *Carmina* semnată Pindar și apărută în anul 1798, *Les veillées du chateau, ou cours de la morale a l'usage des enfants de monsieur De la Veaux*, Berlin, 1784, *Manuel du commerçant ou dictionnaire de législation commerciale*, Paris 1808, *Atlas topographique du traité théorique et pratique des opérations secondaires de la guerre*, semnată de A. Lallemand, Paris, 1846 etc.

Donația prof. Elena Limburg cuprinde în general cărți scrise în limba germană cum ar fi: *Friederich Berftacher's – Ungewahlte Werke*, tipărită la Jena în 1887, *W. Beimurg's – Romane und Novellen*, apărută la Leipzig în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, povestiri de Lenau, Lessing, Heinrich Heine, cărți tipărite la Viena, Leipzig, Praga sau Stuttgart, *Lexiconul* în limba germană în 21 de volume, un dicționar enciclopedic tipărit la Viena între anii 1893-1897, *Journal des Voyages et des aventures de terre et de mer*, Paris 1881, *Oeuvres complètes de J. J. Rousseau*, Paris, 1826, *Journal international de Pharmacie et de thérapie*, Geneva, 1889, *Histoire de la guerre d'Orient d'Amédée le Faure* (în două volume), Paris, 1878, o *Evangelhie* datând din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, lucrări de inginerie și de lingvistică, literatură clasică română, etc.

Domnul arhitect Cornel Ionescu, un adevărat intelectual al orașului Târgoviște, a donat cu mare generozitate Bibliotecii Județene „I. H. Rădulescu” biblioteca sa, șansă pe care muzeul nostru nu a avut-o sau pe care nu a știut să și-o câștige. Totuși în fondul de carte rară al instituției noastre există câteva volume de valoare, care au fost achiziționate și care vin-spunem noi în mod fericit-să încheie aceste câteva rânduri, astfel: *Nouvelle géographie méthodique* de M.M. Achille Meissas et Aug. Michelot, Paris, 1862, *Istoria lui Alexandru acum întâia oară tipărită*, 1833, Teodor Codrescu, *Zamfira, epizodu din Levantu și solitarul*, carte apărută la Iași în 1852, M. le Compte de Segur – *Oeuvres complètes*, Paris, 1825, *Puissance politique et militaire de la Russie en 1817*, Paris, 1817, Nicolae Iorga – *Acte și fragmente cu privire la istoria românilor*, tipărită la București în anul 1896, *Biblia sacra ce cuprinde Vechiul și Noul Testament* – traducere de I. H. Rădulescu, Paris, 1858, iar cea mai valoroasă carte din această, să-i spunem, colecție este Giovanni Sagredo – *Memorie istoriche de monarchi ottomani*, apărută la Veneția în anul 1688, volum care are un ex-libris în formă de timbru („Librăria Moldova R. Șaraga”, Iași), cu capul de bour în mijloc. De altfel o bună parte din cărțile cu valoare bibliofilă din tezaurul cultural al muzeului au ex-librisuri sau sunt numerotate, sau au atașate pe spatele primei coperti, pe partea fixă a forțașului, timbre cu semnătura legătorului sau librarului, sau cărți cu tranșa aurită.

În încheierea acestor câteva rânduri, dorim să amintim *La*

grande encyclopédie, inventaire raisonné des sciences, des lettres et des arts par une société des savants et des gens de lettres (în 25 de volume legate în piele), apărută la Paris în a doua jumătate a secolului al XIX-lea.

Am intitulat acest material „Colecții și colecționari”, deoarece aceste cărți împreună cu fondul de carte rară „Mihai Eminescu” deținut de Biblioteca Județeană „I. H. Rădulescu” Dâmbovița și cu o mică parte din donația Cornel Ionescu de la aceeași instituție, au făcut obiectul unei expoziții temporare organizată în vara anului 2000, „Anul Eminescu”, în holul Muzeului Tiparului și al Cărții Românești Vechi. Alături de aceste valori bibliofile a stat și o parte din colecția de ex-librisuri semnate de dr. Emil Bologa din Brașov, colecție care face parte din patrimoniul muzeului târgoviștean.

Note.

1. Gheorghe Bulei – *Din istoricul mișcării muzeistice zonale*, 30 ianuarie 1944, în *Valahica* nr.16/1998, p.189;
2. Radu Gioglovan, Gabriel Mihăescu – *Un sfert de veac de activitate la Muzeul de istorie din Târgoviște*, în *Valahica*, 1969, p.10;
3. Arhiva C.N.M.C.D. DOS.1/3, 468, p.5;
4. Cristian Moisescu, Nicolae Stoicescu – *Târgoviște și monumentele sale*, București 1976, p.302;
5. Radu Gioglovan, Gabriel Mihăescu – *op.cit.*
6. D.G.A.S. Fond Primăria orașului, dos.7/1944, f.3;
7. Radu Gioglovan, Gabriel Mihăescu – *op.cit.*
8. Arhiva C.N.M.C.D. dos.10.1944, f.63 (directorul muzeului comunica doamnei Olszewski print-o scrisoare datată 28 noiembrie 1944 că nu are un inventar al lucrurilor donate, dar că este la curent cu intenția domnului Olszewski, nematerializată (n.n.), de a mai dona și alte obiecte, stampe, documente istorice, dar moartea l-a împiedicat)
9. D.G.A.S. Fond Primăria orașului, dos.7/1944, f.3;
10. În această donație se află și o fotografie a Curții Domnești vizitată de Nicolae Iorga, însoțit de Victor Brătulescu, directorul Comisiunii Monumentelor Istorice, C. Ionescu prefectul județului și G. Părvulescu primarul orașului, și o fotografie cu Princesa Maria, prefectul județului C. D. Dimitriu și savantul N.Iorga la Curtea domnească în 1908. Arhiva C.N.M.C.D. dos 1/1945, f.41, 41 v;
11. Idem 41 v, 42;
12. Alexandrina Andronescu, Gheorghe Bulei – *Smaranda Gheorghiu – personalitate de frunte a intelectualității târgoviștene*, în *Valahica*, nr. 14/1994, p.27;
13. Gheorghe Bulei, *op.cit.*p.192;
14. Prin adresa nr. 1280/20 februarie 1967, Biblioteca Academiei Române informează Muzeul de istorie din Târgoviște că în urma propunerii directorului general, profesor Șerban Cioculescu, formulată în fața prezidiului Academiei Române a fost acceptat transferul unui număr de 29 de cărți vechi pentru organizarea la Târgoviște a Muzeului tiparului și al cărții românești vechi, Arhiva C.N.M.C.D. DOS 5/1967, F.61;
15. Sunt cunoscute în tradiția culturală mai veche a orașului bibliotecile particulare care au aparținut cărturarilor Udriște Năsturel și Stolnicului Constantin Cantacuzino (sec. al XVII-lea), Alexandrina Andronescu. Conf. Dr. Mihai Oproiu - *Biblioteci particulare la Târgoviște în secolul al XIX-lea*, în *Curier – Buletin bibliologic, Târgoviște* nr. 1/1999, p.16

Prof. Alexandrina Andronescu

Conf. univ. dr. Mihai Oproiu

Lectura publică în comuna Buciumeni

Din monografia comunei Buciumeni scrisă de învățătorul Ion Chivescu Bâlbâe, reiese că la data de 1 Mai 1919, un grup de tineri din satele Buciumeni, Țâța și Valea Leurzii, îndrumați de tânărul învățător Ion Popescu, înființează o „societate culturală” cu sediul în casa preotului Arsene Popescu (tatăl acestuia). În 1920, Societatea își îmbunătățește statutul de funcționare (avizat de Casa școalelor și a Culturii cu nr. 15006/1920), prevăzându-se la articolul 1: „Se înființează în satul Buciumeni, județul Dâmbovița, o societate culturală (casă de citit) cu numele *Viitorul tinerimii*.” Art. 2 arată: „Scopul societății este să îndrume poporul și cu deosebire tineretul pe căile de muncă și de propășire, să-i facă educație cetățenească, să-l cultive în spiritul iubirii de neam și patrie, să cunoască datoriile și drepturile cetățenești”. În art. 3 se precizează că: „Societatea își va îndeplini scopul astfel: va întemeia o bibliotecă din fondurile proprii... organele de conducere ale sale va pregăti cu membrii diferite piese de teatru, recitări, coruri spre a putea da serbări; va ține conferințe cu scop educativ, economic, cetățenesc etc...”

Primul consiliu de conducere al Societății (având la începutul activității 36 membri fondatori) a avut următoarea componență: Ion Popescu (președinte), Ion Băzărea (secretar), Serghe Grigoriu (casier), Ion Fl. Spiridon (bibliotecar).

Manifestările culturale s-au desfășurat sub formă de serbări câmpenești în timpul verii, iar iarna aveau loc în localul școlii din satul Țâța. Mai târziu, programele artistice se țin și în comunele din jur (Fieni, Pietroșița, Măgura, Bezdead).

Menționez ca o frumoasă acțiune a Societății ridicarea în centrul comunei a unui monument din piatră care eternizează memoria celor 39 eroi căzuți pe câmpul de luptă în războiul pentru „Întregirea neamului din 1916/1918”. Pe monument stă scris: Inițiator Casa de Citire, „Viitorul tinerimii” din localitate 1921.

Din procesele verbale întocmite de conducerea Societății la 4 februarie și 21 aprilie 1923 reiese că biblioteca avea un fond de carte de 443 volume și 94 diferite publicații, dintre care 154 se aflau la cititori.

Printr-o nouă organizare a activității culturale, Societatea este afiliată la Fundațiile Culturale sub

denumirea de: Căminul Cultural „Mihail Sadoveanu”, acesta neavând însă un local propriu. Educatoarea Aristița Dumitru- donează, în 1937, căminul de casă ce i se cuvenea de la părinți, pentru construcția Căminului Cultural, care se va da în folosință în 1946.

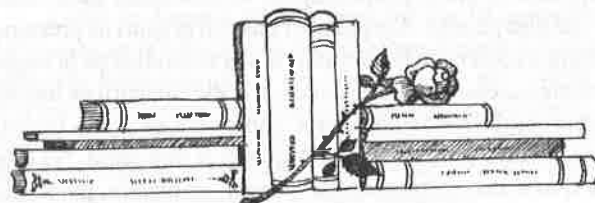
În anii următori se înființează cămine culturale în satele Dealu Mare și Valea Leurzii; iar pe lângă acestea, biblioteci sătești, cărțile fiind procurate din fonduri proprii și donații de la Casa școalelor.

După 1945 activitatea bibliotecilor se dezvoltă și prin contribuția bibliotecarilor care au funcționat în timp, dintre care amintim: Cornelia Șerban, Marcela Iordănescu, Rodica Chivescu, Mihaela Dumitru, Cornelia Dumitru, Livia Medoiu.

Din anul 1990, biblioteca comunală a funcționat în localul Căminului Cultural, în prezent ocupând un spațiu corespunzător la școala Buciumeni. Deține în colecțiile sale peste 7300 volume din toate domeniile cunoașterii umane, afirmându-se ca o importantă instituție de cultură pe plan local. Anual atrage peste 400 cititori, difuzează aproximativ 5000 de volume. Organizează periodic, activități de animație culturală, aniversând evenimente și personalități ale culturii, artei, științei naționale. În acest an, biblioteca a găzduit un schimb de experiență cu bibliotecarii din comunele așezate pe Valea Ialomiței (Moroieni, Pietroșița, Brănești, Bezdead, Moțăieni, Runcu, Glodeni, Vulcana Băi) pe tema: *Biblioteca publică- instituție cu valențe majore în animația culturală locală*.

Având un sprijin permanent din partea Consiliului Local, Bibliotecii Județene, ne străduim să fim cât mai aproape de interesele și opțiunile de lectură ale populației, să asigurăm o ambianță primitoare și generoasă pentru cei care ne calcă pragul, fiind conștienți că numai în acest fel servim civilizată și eficient comunitatea în care ne desfășurăm activitatea.

Steluța Iorğa
bibliotecar

Lumea bibliotecilor Peisaj cu prăpăstii

O recent apărută istorie a bibliotecilor la români, de dr. Gheorghe Buluță, arăta care era starea acestora pe la 1900. Lucrurile stăteau foarte rău în comparație cu situația din alte țări. Îndeosebi bibliotecile școlare erau lipsite de cărți potrivite scopului lor, învechite, deteriorate. Lipseau în multe localități bibliotecile publice. Într-un secol, XX, s-a dezvoltat o rețea de biblioteci publice și școlare, s-au creat biblioteci specializate, s-au construit sau dotat multe biblioteci, dar din anii '70 aceste instituții au intrat din nou în declin, acesta accentuându-se în unele orașe și sate, cu rare, dar fericite excepții. În unele locuri, după un ocol de un secol s-a ajuns în același punct. În orașul Drăgășani, de exemplu, deși programa școlară prevede lectura piesei „Romeo și Julieta”, există un singur exemplar deteriorat din această scriere. Alte titluri din listele cerute de procesul de studiu nu există nici măcar în acel unic exemplar. Pe de altă parte, noua orientare din învățământ vizează elaborarea de către elevi a referatelor la fiecare disciplină (literatură, istorie, biologie, fizică, geografie). Orientarea este normală, dar bibliotecile nu sunt pregătite să răspundă cererii de informare, nici în București, cu atât mai puțin în multe din așezările mici.

Lipsa de resurse financiare din ultimele decenii și lipsa unei politici coerente și eficiente de înzestrare a bibliotecilor publice și școlare face ca, la începutul secolului XXI, când în restul lumii bibliotecile pun la îndemâna publicului nu doar cărți de dată recentă, dar și cele mai variate surse de informare pe diferite suporturi, în România decalajul să crească. El va avea urmări nu numai prin raportare la alte țări, ci chiar în interiorul statului, pentru că pe de o parte copiii familiilor înstărite trăiesc deja în lumea informatizată, fiind cumva „bogați informațional”, în vreme ce foarte mulți copii, din orașe mici și comune sau sate nu pot citi nici măcar cărți de povești în clasele mici. Cât despre referate, cum să se facă, neavând enciclopedii, atlase, dicționare pe domenii, reviste, video-casete ș.a. Inevitabil, între adulții care vor fi aceștia, se vor căsca prăpăstii de informare, formare, mentalitate, comportament. Cât de democratică va putea fi o societate atât de neunitară, cu inerentele tensiuni dintre favorizați și defavorizați în număr mare?

Efectele nu se simt încă, dar ele sunt previzibile. În lipsa unei politici naționale sau a realizării efective a unor programe la nivel măcar local, fiecare bibliotecar trebuie să acționeze în limita posibilităților, sensibilizând autoritățile și mai ales părinții. Aceștia pot constitui grupuri de presiune pentru a colecta de la comunitate și a revendica de la buget sumele necesare minimei dotări cu acele categorii de lucrări indispensabile educației unor copii care să poată deveni cetățeni utili și nu marginali disperați și fără șansă. Nu este ușor, asta cere perseverență, energie, implicare, putere de convingere, dar merită dacă dorim o societate normală.

Conf. univ. dr. *Sultana Craia*
Universitatea „Spiru Haret”
București

*Din viața
bibliotecilor*

PROFESIONIȘTII BIBLIOTECILOR ROMÂNEȘTI PÂNĂ ÎN SECOLUL AL XIX-LEA

Un demers în terminologia bibliologică în general și în cea românească în special, nu poate și nu are dreptul să ignore pe cei fără de care bibliotecile nu ar fi existat, mai întâi călugării umili, modeștii copişti fără de care bibliotecile monastice nu și-ar fi avut justificarea, mai apoi bibliotecarii savanți din bibliotecile umaniste, custodele – acel păstrător și păzitor al integrității unor colecții și alți modești slujbași fără de care cartea nu ar fi existat, bibliotecile nu ar fi cunoscut evoluția și dezvoltarea actuală iar sintagma „biblioteca – memoria culturală a omenirii” ar fi fost lipsită de conținut.

Bibliotecile nu înseamnă deci numai cărți și clădiri ci și oameni care le „construiesc”, le conferă ordinea și funcționalitatea (Gh. Buluță, *Civilizația bibliotecilor*, p.109). Evoluția ideilor și faptelor în știința bibliotecilor se datorează, ca și în alte domenii unor personalități.

Până în secolul al XIX-lea istoria bibliotecilor din țara noastră consemnează câteva nume ale unor cărturari organizatori de biblioteci, despre care se poate spune că nu au fost altceva decât niște bibliotecari ca mulți alții din diferite țări ale Europei apusene.

Bibliotecarul este îngrijitorul unei biblioteci („Vocabular purtăreț rumânescu-franțuzescu și franțuzescu-rumânescu”, J.A. Vaillant, 1839). Potrivit „Dicționarului limbii române” din 1871, realizat de A. T. Laurian și I.C. Massin bibliotecarul este cel însărcinat cu administrarea și îngrijirea unei biblioteci. În această calitate el “este dator nu numai a păstra biblioteca în bună stare, ci și a cugeta cum să amelioreze prin așezarea de noi cărți, prin măsuri care să faciliteze publicului folosirea bibliotecii. Bibliotecarul i se cere a fi un om cu erudiție întinsă”.

Dacă respectăm criteriul propus la începutul acestei lucrări și anume acela de a prezenta un termen din punct de vedere istoric și al evoluției conținutului acestuia în funcție de epocile istorice și culturale, ar trebui să începem această discuție cu bibliotecile păgâne din secolele I-XI.

Nu putem să nu amintim faptul că la Tomis și-a consumat ultimul deceniu de existență poetul latin Publius Ovidius Naso, exilat pe țărmul Pontului Euxin. Este foarte probabil ca el să fi adus cu sine sau să fi primit ulterior de la Roma cărți de care, ca orice intelectual, nu s-ar fi putut lipsi și pe care le-ar fi îngrijit el însuși.

Este de asemenea greu de crezut ca în termele de la Herculane romanii să nu fi adus și cărți, știut fiind faptul că în termele romane s-au adăpostit multe colecții aduse ca pradă de război din diferite colțuri ale imperiului.

Pentru secolele XII-XIII, „utilizatorii și profesioniștii”

bibliotecilor mănăstirești erau desigur călugării formați cu ajutorul manuscriselor, vorbitori și cititori de limbă latină, veniți din diferite zone ale Europei și care deseori erau itineranți.

Lectura zilnică impusă prin regulamentul ordinului mănăstiresc din care aceștia făceau parte, mai întâi lectura în comun iar apoi lectura individuală, impunea și obligații de procurare a manuscriselor, de copiere a lor, de răspândire a acestora pe la mănăstirile din cadrul aceluiași ordin.

Cultura lor era în majoritate teologică iar cartea era pentru ei un „obiect al muncii”, o sursă de formare, de meditații, un obiect pe care unii dintre ei erau chemați să-l multiplice prin copiere și ornamentare.

Pentru secolele XIV-XVI s-au păstrat mărturii scrise despre existența unor bibliotecari și a îndatoririlor ce la reveneau.

Un document din 1419 atestă apariția bibliotecarului plătit pentru a se ocupa de colecția bibliotecii de catedrală din Oradea, care în urma unui incendiu și a unor renovări fusese mutată din sacristie în capela Sf. Ecaterina. Bibliotecarul, căruia episcopul Andrea Scolari voia să-i asigure un canonicat, se numea Antal, fiul lui Nagy Mihalyi Miklos, provenea din Valea lui Mihai (fiind deci transilvănean) și primea pentru munca lui 25 de forinți (Gh. Buluță, Scurtă istorie a bibliotecilor din România, p. 20).

Civilizația bibliotecilor latine din Transilvania se leagă de numele unui șir de episcopi care s-au remarcat prin colecțiile lor și prin interesul bibliofil atestat de altfel și prin documente. Apare deci un alt tip de cititor decât călugărul medieval, omul de gust, estetul, spiritul curios, colecționarul erudit, cu o voință de cunoaștere dincolo de universul teologic și cu dorința de a ajuta la rândul lor intelectuali transilvăneni.

Deși în regulamentele de organizare ale bibliotecilor școlare medievale din Transilvania figura funcția de bibliotecar, la Sibiu și Brașov, numele celor care se îngrijeau de biblioteci nu s-au păstrat.

La Sibiu, de exemplu, din 1598, bibliotecarul din biblioteca gimnaziului evanghelic lucra cu cititorii de la orele 16, fiind însărcinat de asemenea cu supravegherea acestora.

În Moldova și Țara Românească pentru aceeași perioadă lucrurile stăteau cu totul altfel. Despre bibliotecile mănăstirești știrile păstrate sunt foarte puține iar viața dintr-o astfel de bibliotecă amintește mai degrabă de scriptoriile monastice din apusul Europei.

Este și mai curios faptul că deși tiparul apare pentru prima dată pe teritoriul românesc la Târgoviște, în Țara Românească, el nu a avut ca urmare o dezvoltare a bibliotecilor de aici.

În ceea ce privește secolele XVII-XVIII, lucrurile încep să se schimbe datorită mutațiilor produse în conștiința europeană de Renaștere.

Deși se pot reconstitui biblioteci sau se poate demonstra existența lor pe baza unor inventare sau cataloage, totuși știrile referitoare la cei care le-au alcătuit sunt destul de puține.

În Franța, până la revoluția franceză și până la Gabriel Naude, bibliotecarul era doar un servitor de rang înalt, care avea în grijă numai cărți. Naude devine însă un consilier care gestionează puterea informației pentru puterea politică. El nu era doar un bibliotecar de mare merit ci și un savant și un apreciat poligraf. El a dobândit celebritate prin manualul de biblioteconomie pe care l-a întocmit, în care prin bogăția cunoștințelor, prin ideile originale și prin soluțiile practice pe care le propune în acest domeniu aproape nestudiat pe atunci dovedește o erudiție și o maturitate neobișnuită de gândire pentru vârsta la care-și scria lucrarea sa „*Advis pour dresser une bibliotheque*”.

Nevoia de legitimitate în condiții ostile face ca și la noi să se întâmple ca în Occident, adică să se preia acest model de bibliotecar-savant, bibliotecar-secretar și “savantul, preotul sau filozoful să fie consilieri ai principilor”. Acest motiv îi determină probabil pe domnii munteni să recurgă la serviciile secretarilor personali, adevărați savanți, care lucrau deci și ca bibliotecari.

Este cazul lui Nicolaus da Porta, „om învățat de știe despecetului cărțile”, un personaj foarte util la curtea lui Brâncoveanu, care conducea cancelaria diplomatică a domnului și pe deasupra însărcinat de domn cu întocmirea catalogului bibliotecii sale de la Mărgineni dar și cu organizarea bibliotecii Academiei domnești de la Sf. Sava.

Alți cărturari folosiți de domnii munteni ca secretari și bibliotecari în același timp au fost: Anton Maria del Chiaro, Ștefan Bergler, Ioan Scarlat, Daniel de Fonseca.

Anton Maria del Chiaro era secretarul italian al lui Brâncoveanu, care a lucrat și pentru Nicolae Mavrocordat.

Ștefan Bergler, umanist și elenist transilvănean care a lucrat în edituri și tipografii din Germania și Olanda, traducător dar și bibliotecar, a fost însărcinat de Nicolae Mavrocordat cu dezvoltarea colecțiilor bibliotecii sale datorită legăturilor pe care le avea cu editori și librari din Europa apuseană. De asemenea a primit de la domn și sarcina de a întocmi un catalog al cărților grecești din biblioteca sa, catalog care cuprindea bibliografia a peste 1400 de titluri.

Ioan Scarlat, ginerele lui Nicolae Mavrocordat s-a ocupat și el de biblioteca domnului muntean fiind în același timp el însuși un colecționar de manuscrise și tipărituri și având o bibliotecă proprie.

Daniel de Fonseca era însărcinat cu transcrierea cu litere grecești a cuvintelor ebraice din lexicoane dar și cu organizarea și păstrarea colecției de la Văcărești, fiind în același timp un secretar-bibliotecar implicat în “manipularea informației” pentru puternicii vizibili și invizibili ai vremii.

În vremea lui Mihai Șuțu, un pitac domnesc menționa existența unui „vivliotecar” la Academia domnească de la Sf. Sava.

Într-un hrisov din 1776, Alexandru Ipsilanti prevede un regulament al acestei biblioteci, iar peste cărți „să fie un bibliotecar, care să le păstreze bine, dacă vreunul din școală ar avea trebuință de vreo carte, să i-o dea, luându-i dovadă scrisă de mâna lui și pe urmă iarăși să aibă grijă a o lua și a o pune în Bibliotecă”.

Toți acești erau însă doar bibliotecari ocazionali, oameni instruiți și nu bibliologi în adevăratul sens al cuvântului.

Preocupările pentru înființarea unei școli naționale și a bibliotecilor publice din secolul al XIX-lea aduc și ele schimbări în profilul bibliotecarului.

Primul bibliolog adevărat este Petrache Poenaru, cel care întocmește primul regulament de funcționare al unei biblioteci publice naționale, cea a Colegiului de la Sf. Sava din București.

Astfel, în Jurnalul Eforiei școalelor din 15 septembrie 1836, redactat în întregime de Petrache Poenaru sunt delimitate atribuțiile bibliotecarului și ale custodelui, iar acest jurnal a fost pus în aplicare cu 4 ani înaintea regulamentului bibliotecii Academiei Mihăilene din Iași, publicat la 17 noiembrie 1840 în revista „Albina românească” și este considerat a fi primul regulament al unei biblioteci publice românești.

Conform jurnalului “Îndatoririle bibliotecarului vor fi: a primi și a trece înregistruri șnuruite, subț a sa iscălitură și răspundere, cărțile și Manuscriptele ce i se vor da în seamă, a le așeza toate într-o rînduială sistematică clasificându-le după limbă, după materie și după autor; a ținea cataloage deosebite

în fiește care limbă și potrivită cu rînduiala așezării(i) cărților; a îngriji să se păstreze toate cărțile în bună stare, să nu se pearză vre una, sau să se rupă dinrînsele, a păzi cu toată întregimea regula ce acum se așează de Eforie, de a nu se da afară din bibliotecă nici o carte sau Manuscript fie ori care persoană ce ar face această cerere; a vizita în toate zilele biblioteca și lucra acolo, când va fi trebuință pentru scrierea Catalogelor și Registrurilor de care s-a vorbit mai sus; a priveghia ca să se păzească buna orînduială între cititori și a se face slujba de către subalterni(i) săi cu toată eczactitatea cerută; a face revizie la cîte o parte a bibliotecei cel puțin cîte o dată pã lună, și oricînd se va găsi cu cuviință de către Directoru școalelor supt a căruia imediată inspecție, ca unui loçtiitor al Eforiei, se află pusă și biblioteca; a îngriji să intre în bibliotecă eczemplarele ce s-au hotărât, prin Regulamentul școalelor ... că trebuie să se dea la Bibliotecile Naționale din cărțile ce se vor tipări într-acest Prințipat”.

O altă îndatorire a bibliotecarului era aceea de “a aduna de la mănăstirile din principat cărțile, ce s-ar afla cuviincioase Bibliotecii Colegiului pe temeiul 246 din regulamentul școalelor ... și ale Cinstitei Eforii din anii trecuți...” (Arh. Statului Buc., fond Ministerul Instrucțiunii – Țara Românească –, dosar nr. 5014/1839, f. 218 scrisoarea lui G. Ioanid, bibliotecarul Colegiului Sf. Sava adresată Cinstitei Eforii a Școalelor Naționale și datată “Anul 1840, luna septembrie 13, nr. 24).

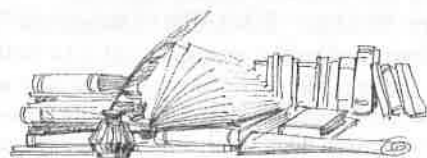
Tot acum sunt clar definite și atribuțiile unui alt “profesionist” al unei biblioteci și anume custodele. “Îndatoririle custodelui”, conform aceluiași Jurnal al Eforiei școalelor, „sînt a ținea biblioteca deschisă publicului în toate zilele, afară de Dumineca și sărbătorile cele mari cîte cinci ceasuri pe zi ..., a ședeia în sala de cetit a bibliotecei nelipsit în toate aceste ceasuri, priveghind a se păzi liniștea și buna orînduială între cititori; a le să da în dată cărțile ce se vor cere și a se așeza iarăși la locul lor. Custodul va fi în sfîrșit dator a lucra în bibliotecă sub poruncile bibliotecarului ori ce acesta îl va orîndui să facă din ceea ce va privi slujba acestui așezămînt”.

Această funcție se deosebea de cea de simplu slujbaș al bibliotecii ale căruia sarcini se precizau în același regulament anume: “Pentru aducerea cărților ce se vor cere în sala de cetire și așezarea lor iarăși la loc se va întrebuița unul din slugile Colegiului care va trebui să cunoască numerile; acesta va îngriji și pentru încălzirea și măturarea sălii de cetire”.

Alți bibliotecari care au lucrat la Biblioteca Colegiului Sf. Sava, profesori în același timp la colegiul amintit sunt Gheorghe Ioanid și Iosif Genilie. De numele acestuia din urmă se leagă lucrarea tipărită în două volume, în 1846 și 1847, care cuprindea cărțile “ce se află în Biblioteca Colegiului Național”.

Știrile privind acești profesioniști ai bibliotecilor deși sunt destul de puține și lacunare, ne permit totuși să ne facem o idee asupra contribuțiilor lor la dezvoltarea domeniului bibliologic și asupra personalității lor.

Asist. univ. drd. *Sorina O. Niță*
Univ. „Valahia” Târgoviște

Activitatea de animație culturală

Sesiunea de comunicări a Bibliotecii Județene „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița

Propunându-și valorificarea rezultatelor cercetărilor efectuate privind trecutul cultural al Târgoviștei, precum și unele puncte de vedere legate de dezvoltarea și modernizarea demersului bibliotecar, sesiunea de studii și comunicări, din acest an (9-10 noiembrie), a Bibliotecii Județene „Ion Heliade Rădulescu” desfășurată sub genericul *Târgoviște- continuitate culturală în timp*, s-a înscris ca un moment important, relevant în peisajul spiritual local.

Ca în fiecare an, la deschiderea și desfășurarea lucrărilor au participat reprezentanți ai Consiliului Județean, Primăriei municipiului, Inspectoratului pentru Cultură și Culte, revistei Biblioteca, precum și din instituțiile de cultură, din biblioteci publice județene și centrale.

Sesiunea s-a desfășurat pe două secțiuni: *Târgoviște – cetate a culturii românești* și *Biblioteca fundament al educației permanente*.

Redăm unele titluri din comunicările prezentate: La secțiunea I-a. *Târgoviștea medievală între sfere de influență geopolitică și orizonturi de geocivilizație europeană*. (lect. drd. George Coandă, Universitatea „Valahia” Târgoviște); - *Mihai Viteazul în literatura epocii sale*. (Victor Petrescu, Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu”); *Ion Heliade Rădulescu și aromânii*. (Florin Rotaru, Biblioteca Municipală „Mihail Sadoveanu” București); *Grigore Alexandrescu - un clasic printre romantici* (Prof. univ. dr. Petre Gheorghe Bârlea, Universitatea „Valahia” Târgoviște); *Câteva note despre ascendenții și urmașii lui Ion Ghica* (Ștefan Ion Ghilimescu, Inspectoratul pentru Cultură și Culte al Județului Dâmbovița); *Vladimir Streinu, personalitate a culturii naționale*. (Emil

Vasilescu, redactor șef, Revista „Biblioteca”); *Valori bibliofile românești realizate în tipografiile Râmnicului și Târgoviștei* (Costea Marinoiu, Râmnicu Vâlcea); *Influențe și modele în arta grafică a tipăriturilor românești din secolul al XVI-lea*. (Erich Agnes, Universitatea „Valahia” Târgoviște); *Dimensiunile culturale ale epocii brâncovenesti* (Florin Dragomir, Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu”); *Fondul daco-romanica în biblioteca lui*

Constantin Cantacuzino – Stolnicul (dr. Gabriela Nițulescu, Complexul Național Muzeal «Curtea Domnească» Târgoviște); *Localități dâmbovițene în cartografia de la mijlocul secolului al XIX-lea* (Constantin Condrea, Direcția Județeană Dâmbovița a Arhivelor Naționale); *Colecții și colecționari* (conf. dr. Mihai Oproiu, Universitatea „Valahia” Târgoviște, Alexandrina Andronescu, Complexul Național Muzeal „Curtea Domnească” Târgoviște); *Corespondență inedită a scriitorului Ioan Al.*

Brătescu-Voinești (Pârvan Dobrin, Direcția Județeană Dâmbovița a Arhivelor Naționale); *Considerații asupra presei literare dâmbovițene*. (Petre Petria, Biblioteca Județeană „Antim Ivireanul” Râmnicu Vâlcea, *Manuscrise literare ale scriitorilor dâmbovițeni în colecțiile Bibliotecii Județene „Ion Heliade Rădulescu”*, Serghie Paraschiva, Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița, *Din istoricul presei târgoviștene: „Clerul Dâmboviței”* (Mihai Gabriel Popescu); La secțiunea a II-a: *Servicii bibliotecare pentru comunitate* (conf. univ. dr. Sultana Craia, Universitatea „Spiru Haret” București); *Preocupări bibliografice la biblioteca județeană „Marin Preda” Teleorman* (Maria Nedelea, Biblioteca Județeană Teleorman); *Dezvoltarea colecțiilor. Puncte de vedere contemporane*. (dr. Gheorghe Buluță, Universitatea „Valahia” Târgoviște); *Despre biblioteca Văcăreștilor* (Victor Petrescu, Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița); *Slujitori pe altarul cărții*. (Marin Bulugea, Biblioteca Județeană „Antim Ivireanul” Râmnicu Vâlcea); *Internetul și publicitatea informației* (Ileana Faur, Universitatea „Valahia” Târgoviște); *Stadiul actual al informatizării la Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița* (Madelena Tăpligă, Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița); *Biblioteca Județeană „Antim Ivireanul” Râmnicu Vâlcea, la 50 de ani* (Dumitru Lazăr, Biblioteca Județeană „Antim Ivireanul” Râmnicu Vâlcea); *Biblioteca școlară - factor determinant al educației permanente* (Nicolina Ilie, Universitatea „Valahia” Târgoviște); *Activitatea bibliografică curentă și retrospectivă, parte componentă a Centrului de Informare Comunitară* (Loredana Spânu, Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița); *Programarea activității în bibliotecile comunale* (Victor Petrescu, Florin Dragomir, Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița); *Structura fondului de documente al Bibliotecii Județene „Ion Heliade Rădulescu”* (Cornel Albuleț, Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița); *Depozitul legal al Bibliotecii Județene „Ion Heliade Rădulescu”*. *Organizare și valorificare* (Cătălina Simion, Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița, *Preocupări ale Bibliotecii Orășenești „Aurel Iordache” Găești privind animația culturală* (Dumitru Maria, Biblioteca Orășenească); *Tradiții ale lecturii publice în comuna Tătărani* (Luminița Bădea, bibliotecar, comuna Tătărani).

Programul Sesiunii a mai cuprins:

- lansarea volumului *Paznic la porțile raiului* de Petre Sălcudeanu, apărut la Editura Biblioteca Bucureștilor- 2000. Volumul a fost prezentat de poetul Ion Horea și Florin Rotaru, directorul Bibliotecii Municipale „Mihail Sadoveanu” București.

- vernisarea expozițiilor de carte: *Târgoviște - cetate a culturii românești*; *Urmașii Văcăreștilor și Ediții bibliofile în colecțiile Bibliotecii Județene „I.H.Rădulescu”*.

ZILELE BIBLIOTECII

Chișinău, Republica Moldova (25 septembrie - 1 noiembrie a.c.).

Ediția 2000, a ZILELOR BIBLIOTECII „TÂRGOVIȘTE” de la Chișinău (filială a Bibliotecii Județene „Ion Heliade Rădulescu” și Bibliotecii Municipale „Bogdan Petriceicu Hașdeu”) s-a constituit, ca și în anii anteriori, într-un moment cultural relevant pentru iubitorii de istorie, cultură, lectură din capitala Republicii Moldova - fiind totodată, un util schimb de experiență între bibliotecari, scriitori, editori,

cititori din cele două citadele ale spiritualității noastre naționale.

În urmă cu cinci ani, Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița și Biblioteca Municipală „Bogdan Petriceicu Hașdeu” din Chișinău, cu sprijinul conducerii administrative județene și municipale, au înființat în capitala Republicii Moldova, Biblioteca „Târgoviște”. Situată într-un cartier (Buicani), cu numeroase instituții de învățământ de nivel mediu și universitar (Liceul „Dante Alighieri”, Universitatea Pedagogică etc.), ea și-a dovedit în timp utilitatea pentru cunoașterea, mai ales de către tineri, a literaturii, culturii și civilizației românești.

De altfel, atât autoritățile din Târgoviște și Chișinău, cât și numerosul public prezent la acest moment aniversar au apreciat preocupările și rezultatele filialei în valorificarea fondului de publicații, cuprinderea la lectură a populației din oraș, difuzarea pentru studiu, informare, documentare și recreere a unui număr însemnat de lucrări din toate domeniile cunoașterii umane.

Programul ediției din acest an a cuprins :

- Expoziții de carte (*Astrul polar al poeziei noastre - Mihai Eminescu; Isus Hristos - calea de viață*);

- Simpozionul „Târgoviște - un simbol al spiritualității românești” (la care au participat : jurist Ivan Ivanoff - secretar al Consiliului Județean Dâmbovița; ing. Ioana Cristea - viceprimar al Primăriei Municipiului Târgoviște; prof. Victor Petrescu - director al Bibliotecii Județene „I.H. Rădulescu” Dâmbovița; prof. Ștefan Ion Ghilimescu - consilier la Inspectoratul pentru Cultură Dâmbovița; prof. Mihai Gabriel Popescu).

- Salonul editorial „Târgoviște - Chișinău 2000” cu participarea editurilor: „Bibliotheca” (prof. Mihai Stan), *Prut Internațional*, *Cartea Moldovei*, *Pontos*, *Litera*. Au fost lansate apariții recente ale acestor edituri, în prezența autorilor. Dintre cele ale Editurii „Bibliotheca” din anul 2000, amintim: „Târgoviștea culturală” de Victor Petrescu, Mihai Oproiu, Constantin Manolescu; „Dinastia Ciorăneștilor” de Mihai Gabriel Popescu, Ștefan Ion Ghilimescu; „Târgoviștea mea” de Theodor Nicolin; „Așezări sătești de pe Valea Ialomiței” de Mihai Oproiu, Luminița Oproiu; „Proximitatea lui Eminescu” de Ștefan Ion Ghilimescu; „Memoria dascălilor noștri” (vol. 4) de Mihai Gabriel Popescu.

- Dezbateri pe marginea ultimelor numere ale revistelor „Curier”, „Litere” (apărute la Târgoviște), „Cugetul”, „Atelier” (Chișinău).

- Masa rotundă „Cultura informației și comunicării la sfârșitul de mileniu” susținută de specialiști de la Biblioteca Națională a Republicii Moldova, Biblioteca Municipală „B. P. Hașdeu”, Biblioteca Județeană „I. H. Rădulescu” Dâmbovița, Universitatea Pedagogică Chișinău.

- Activități dedicate tinerilor cititori : lansări de cărți, expoziții de desen, recital poetic din creația elevilor,

concursurile „Cel mai ingenios cititor” și cel de desene pe asfalt.

Cu acest prilej, Biblioteca din Târgoviște a donat filialei sale din Chișinău 2500 de volume (unele din ele apărute la Târgoviște sau ale scriitorilor târgovișteni), precum și tipizate de bibliotecă (permise de intrare, registre de evidență a fondurilor și activității etc.).

Delegația târgovișteană a avut fructuoase schimburi de opinii cu conducerea Primăriei Chișinăului, Direcția de Cultură a Primăriei Chișinău, Uniunea Scriitorilor și Ambasada României din Republica Moldova.

Găești (18 – 19 octombrie a.c.). Ediția din acest an a fost marcată de câteva evenimente importante pentru oraș, cunoscută citadelă a frigiderului românesc, respectiv :

- deschiderea filialei Societății Naționale pentru Cultura Poporului Român, cu sediul la Găești pentru întregul județ Dâmbovița. Au fost prezenți : prof. Anton Scornea, membru în Consiliul Național al Societății; prof. Alexandru Toader, primarul orașului; prof. dr. Gheorghe Anca, director general al Bibliotecii Pedagogice din București care au prezentat scopul înființării acestei filiale, obiectivele și perspectiva dezvoltării activității ei.

- comemorarea a trei decenii de la moartea poetului Vladimir Streinu, despre viața și opera acestuia au vorbit Emil Vasilescu, redactor șef al revistei „Biblioteca”, Daniela Olguța Iordache, profesoară la liceul din localitate care poartă numele criticului. În continuare, elevi ai liceului au prezentat comunicări despre opera scriitorului și un recital de versuri din creațiile sale.

- comemorarea a 25 de ani de la moartea scriitorului găeștean Aurel Iordache, avocat de criticii literari Tudor Cristea și Ștefan Ion Ghilimescu, un grupaj din epigramele sale au fost citite de elevi ai școlii nr. 2.

Programul a mai cuprins :

- lansarea următoarelor volume : *Proximitatea lui Eminescu*, de Ștefan Ion Ghilimescu, Editura Bibliotheca, 2000; *Interiorul căderii* (poezii), Editura Romania Press, 2000 și *Nouă luni cu Lelia* (roman), Editura Romania Press, 2000, ambele de Nicolae Neagu; *Din epigramiștii lumii. Mică antologie a epigramelor străine*, Editura Bibliotheca, 2000, de Aurel Iordache. Lucrările au fost prezentate de scriitorii Marin Ioniță, Tudor Cristea, Nicolae Petrescu, prof. Victor Petrescu, prof. Daniela Olguța Iordache.

- lansarea nr. 7 al revistei găeștene *Litere*, prezentată de scriitorii Tudor Cristea, Dumitru Ungureanu și directorul Editurii Bibliotheca, prof. Mihai Stan.

- vernisarea expozițiilor : de carte, *Scriitori găeșteni în timp*, de pictură și grafică ale pictoriștelor locale Maria Frânculescu și Maria Săvoiu.

Pucioasa (22 – 23 noiembrie a.c.). ZILELE BIBLIOTECII „GH. N. COSTESCU” s-au evidențiat ca un eveniment cultural semnificativ pentru iubitorii de cultură din frumoasa stațiune balneo-climaterică de pe Valea Ialomiței. În cuvântul de deschidere, primarul orașului (Mircea Simion) și responsabilă Bibliotecii orașenești (Luminița Gogoiu) au relevat rolul bibliotecii în educația permanentă a populației locale, strategia activității acesteia în perioada următoare.

ZILELE au fost deschise cu simpozionul *Orașul Pucioasa. Oameni, locuri, fapte* susținut de conf. univ. dr. Mihai Oproiu (Universitatea „Valahia” Târgoviște), prof. Victor Petrescu (director, Biblioteca Județeană „I.H. Rădulescu”), scriitorii George Coandă și Dumitru Stancu. Un moment sensibil l-a constituit acordarea din partea bibliotecii orașenești a DIPLOMEI DE ONOARE unor persoane care au sprijinit organizatoric, material, profesional și moral actul de lectură,

printre aceștia : Mircea Simion, primarul orașului, prof. Stela Bădoiu (a lucrat ca bibliotecar în această instituție peste 40 de ani), Victor Petrescu, Ștefan Ion Ghilimescu, Mihai Oproiu, George Coandă precum și scriitorilor locali, altor oameni de cultură din oraș : Dumitru Stancu, Ecaterina Antonescu, Veronica Crăciunoiu, Angela Mihai-Cernătești, Dorel Mihai-Șanga, Valentin Ciocșan, Dumitru Ciobanu, Ion Bratu, Venera Rusan, Gabriel Grosu, Anca Târcă, Vica Marinov ș.a.

Ca în fiecare ediție, și în acest an, au fost lansate sau prezentate lucrări ale scriitorilor dâmbovițeni recent apărute : *Clipa și Istoria*, de George Coandă (Editura Bibliotheca, 2000), *Ne așteaptă primăverile*, de Angela Mihai-Cernătești (Editura Sfinx 2000), *Așezări sătești de pe Valea Ialomiței*, de Mihai Oproiu, Luminița Oproiu (Editura Bibliotheca, 2000) prezentate de criticul literar Ștefan Ion Ghilimescu, precum și cele două cărți ale scriitorului Ion Enescu Pietroșița: *Clipe și gânduri*; *Viață, dragoste și moarte*, apărute la Editura Macarie, Târgoviște, 2000, care au fost prezentate de Mihai I. Vlad, consilierul literar al editurii.

Un grup de activități au fost adresate copiilor și elevilor cititori ai bibliotecii: audii pe disc *Poveștile bunicii*; recital de versuri *Cântec de copilărie*; expoziție de desene *Timere condeie* (creații ale elevilor din școala nr. 4); prezentarea revistei *Timpuri noi* (apare la liceul „Nicolae Titulescu”), concurs literar *Recunoașteți opera și scriitorul ?*.

Au fost vernisate expozițiile : *Dialog* (sculptură și grafică de Liviu Brezeanu), *Peisaje* (pictură de Marin Răducu).

Văcărești (21 – 22 septembrie a.c.). În deschiderea activităților, atât primarul comunei, Florinel Voicu, precum și bibliotecara Mariana Aldica s-au referit la problematica și perspectivele dezvoltării actului de lectură în această localitate cu rezonanță în cultura dâmbovițeană și națională. Cu prilejul aniversării a 136 de ani de la nașterea poetei *Elena Văcărescu* (al cărui nume îl poartă biblioteca), a fost prezentat un medalion literar, recitalul poetic și expoziția de carte și documente *Dinastia Văcăreștilor în literatura română*, a avut loc o întâlnire cu scriitori participanți la cea de-a XXXII ediție a Concursului Național de Literatură „Moștenirea Văcăreștilor” (desfășurat în această perioadă la Târgoviște) moderator fiind prof. Serghe Paraschiva (Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu”), pelerinaj la fostul conac boieresc al familiei Văcăreștilor. Participanții au aflat unele date inedite din trecutul istoric și cultural al satelor Văcărești, Pierșinari, Bungetu prezentate de prof. Ionuț Iurea.

Bezdead (15 – 16 noiembrie a.c.). În programul celei de a doua ediții a ZILELOR BIBLIOTECII „VASILE VOICULESCU” au figurat : întâlnire cu profesorul Victor Davidoiu (fost director al școlii din comună), care și-a prezentat lucrarea *Vatră și oameni în freamătul vremii. Bezdead – CDXXVIII* și scriitorul Ștefan Ion Ghilimescu, autorul volumului *Proximitatea lui Eminescu*, ambele apărute la Editura Bibliotheca, 2000; recital poetic din cele mai reprezentative poezii ale lui Vasile Voiculescu pregătit de bibliotecara comunei, Izabela Mortoiu; medalionul *Nicolae Iorga – personalitate proeminentă a spiritualității românești* (cu ocazia comemorării a 60 de ani de la moartea istoricului și omului politic român); expoziție și concurs de desene realizate de copii de la Grădinița nr. 1. De asemenea, s-au aniversat 60 de ani de la înființarea bibliotecii comunale, prilej cu care s-au adresat felicitări pentru rezultatele obținute în lectura publică din localitate și indemnul pentru o activitate și mai bună în viitor din partea Bibliotecii Județene „Ion Heliade Rădulescu”, bibliotecilor comunale Brănești, Moțâieni și Glodeni.

ATRIBUIRI DENUMIRI

Potlogi (17 octombrie a.c., bibliotecar, Vasilica Toboșaru). Importantă prin legătura sa cu epoca brâncovenească, atestată prin Palatul brâncovenesc, construit de marele voievod Constantin Brâncoveanu în anul 1698, localitatea Potlogi, își onorează și în prezent tradițiile sale culturale.

Om de aleasă cultură, Constantin Brâncoveanu, a manifestat din tinerețe o mare pasiune pentru studiu și carte. Prin politica sa culturală, a urmărit, pe de o parte, formarea unor elite cărturărești, iar pe de alta, ridicarea nivelului cultural și dezvoltarea conștiinței naționale a poporului român. Prin tot ce a întreprins în domeniul culturii și artei, domnitorul a contribuit la transformarea sufletească a omului medieval, dominat de cultura slavo-bizantină, într-un om înclinat spre modernitate.

Acestea au fost argumentele pentru care Consiliul Local Potlogi cu avizul Consiliului Județean Dâmbovița a hotărât ca biblioteca comunală să poarte numele «*CONSTANTIN BRÂNCOVEANU*». Manifestarea a cuprins simpozionul *Dimensiunile politice și culturale ale epocii brâncovenești* (alocuțiuni: Petre Militaru – viceprimar, Florin Dragomir – Biblioteca Județeană Dâmbovița, Valentina Vasile, Monica Cristescu – director, profesor, școala Potlogi), urmat de montajul audio-vizual *Constantin Brâncoveanu și vernisajul expoziției de carte Istoria poporului român oglindită în literatură*.

Comișani (26 octombrie a.c., bibliotecar, Violeta Lămbescu). După un pelerinaj la mormântul scriitorului local AURELIAN TRANDAFIR (ani îndelungați profesor și director al școlii generale Comișani) s-au desfășurat activitățile prilejuite de atribuirea numelui acestuia bibliotecii comunale. Acestea au constat în: simpozionul *Aurelian Trandafir – dascăl și scriitor*, în cadrul căruia au vorbit Stelian Antonescu (primarul comunei), prof. Victor Petrescu (director, Biblioteca Județeană), Mihail I. Vlad (președintele Fundației Culturale «*La noi acasă*», Târgoviște), Lucian Penescu (scriitor, Târgoviște), Titu Șerb (director, școala Comișani), Ion Lămbescu (învățător, școala Comișani), Florina Ionescu (director, Căminul Cultural); vernisarea expoziției de carte, fotografii, manuscrise *Aurelian Trandafir*; prima ediție a Concursului anual de creație (poezie, proză) pentru elevi *Aurelian Trandafir*; expoziție de desene și recital poetic *Lumea copilăriei*, executate, interpretate de elevi ai școlilor Lazuri și Comișani.

Cu acest prilej a fost comemorat un an de la moartea scriitorului, moment la care și-a adus contribuția familia acestuia, precum și Consiliul Local.

Cornești (31 octombrie a.c., bibliotecar, Elena Sima). Biblioteca a primit numele lui C. C. CORNESCU, prozator, memorialist și publicist, născut în 1821 în această comună. Scriitorul îndeplinește o seamă de funcții în ierarhia socială și culturală a epocii, fiind, pentru o scurtă perioadă și director al Teatrului Național din București. Prin redactarea *Manualului de vânătoare*, a prilejuit, romancierului Alexandru Odobescu scrierea lucrării *Pseudo-cynegeticos* menită inițial să fie prefața acestuia.

Despre opera lui C.C. Cornescu, a vorbit prof. Victor Petrescu (Biblioteca Județeană), prof. Nicolae Popescu (Inspectoratul pentru Cultură și Culte Dâmbovița, descendent al familiei Cornescu) și Ion Stoica, viceprimarul comunei.

Bucșani (12 decembrie a.c., bibliotecar, Cornelia Stanciu). Bibliotecii comunale i s-a atribuit numele IOAN DALLES, un mare boier care a înzestrat localitatea Bucșani cu

importante edificii social-culturale: școală, spital, biserică etc.

Despre viața și binefacerile acestei familii boierești au vorbit: Gheorghe Puică (viceprimar), prof. Fl. Dragomir (Biblioteca Județeană), Gheorghe Cârstea, Paula Năstase, Elena Loghin (director, profesori școala Bucșani), Ion Băncilă (director, Cămin Cultural) și bibliotecara. A fost vernisată expoziția de carte și documente: *Bucșani – arc peste timp*. Din discuțiile purtate s-a degajat ideea constituirii unui muzeu al familiei Dalles, prin depistarea unor obiecte, cărți, documente, mobilier ce au aparținut acestei familii.

ANIVERSAREA UNUI NUMĂR DE ANI DE LA ÎNFIINȚAREA BIBLIOTECILOR

Ludești (12 septembrie a.c.). La împlinirea a 40 de ani de la înființarea bibliotecii comunale au rostit mesaje de felicitare directorul Bibliotecii Județene Dâmbovița și bibliotecarii din comunele Hulubești, Valea Mare și Crângurile. Despre tradițiile lecturii publice din comună au vorbit Nicolae Dinică (secretar, Consiliul Local), Ileana Cruțeru (învățătoare, școala Scheiul de Jos), Simona Neaguț (bibliotecară). A urmat medalionul literar *George Coșbuc*.

Pietroșița (3 octombrie a.c.). Cu peste 70 de ani în urmă (1930) în frumoasa localitate montană din județul nostru se înființa o bibliotecă sătească. Ființa, simultan, cu biblioteca școlii primare de băieți, cea a Societății culturale «*Pietroșița*» și alte biblioteci populare. Despre evoluția acesteia au vorbit I. Negulescu (primarul comunei), Nicolae Chițescu (directorul școlii generale), Dana Dicu (muzeograf Muzeul local), Carmen Negulescu (bibliotecar). Au transmis mesaje de felicitare: prof. Fl. Dragomir (metodist, Biblioteca Județeană), Daniela Dicu (bibliotecar, comuna Moroieni), Steluța Iorga (bibliotecar, comuna Buciumeni).

Cornești (31 octombrie a.c.). S-au aniversat 90 de ani de la înființarea bibliotecii, prilej pentru prof. Victor Petrescu (Biblioteca Județeană Dâmbovița), Mirela Oprea (bibliotecar, comuna Finta), Violeta Lămbescu (bibliotecar, comuna Comișani) și Cornelia Stanciu (bibliotecar, comuna Bucșani) să adreseze felicitări pentru rezultatele bune precum și îndemnuri pentru noi succese în activitate. Despre drumul parcurs de această instituție în acest interval de timp au vorbit: prof. Elena Rădulescu (director, școala Cornești), învățătoarea Maria Stoica și Elena Sima (bibliotecar).

Grupaj realizat de

Florin Dragomir

Bibliologia-

știința

cărții

„Orice știință adevărată își află
adăpostul și temelul său în cărți; ele
sunt vama cea mai înaltă și cea mai
netăgăduită a științei celei
adevărate”.

Al. Odobescu

Mutațiile semnificative din lumea tumultoasă a cărții au determinat, în evoluția timpului, paradigme conceptuale vizând sistemul structurat al științei despre carte. Printr-un efect de cauzalitate, amplificarea volumului de scrieri și diversificarea lecturii au generat abordări pragmatice și epistemologice privind organizarea funcțională și valorificarea fondului universal de carte. Dacă ne referim la carte, vom aminti doar una dintre cele mai elocvente caracterizări ale acesteia, realizate de Albert Flocon: „Cartea este un adevărat speculum humanae salvationis (oglinza mântuirii omenești) care apropie peste spațiu și timp pe cel care caută de cel care descoperă; oglinda în care licărește o speranță de viitor (...) Ea este produsul unui individ și al unei societăți, partea cea mai bună și cea mai rea din om. Ea participă la evenimente, le resimte sau le provoacă. Ea este reflectare, motor și judecător al istoriei. Prietenă sau dușman, cartea are toate calitățile unei persoane morale. Creată de om, ea reflectă universul și pune în mișcare lumea”¹.

În orizontul acestei reciprocități se situează bibliologia: „știința care se ocupă de studiul cărții ca fenomen al vieții social-culturale, tratând istoria, tehnica alcătuirii, răspândirea și conservarea cărții”².

Una dintre definițiile complexe ale bibliologiei aparține lui Mircea Tomescu: „știința care studiază ansamblul cunoștințelor teoretice și practice despre carte ca produs al vieții spirituale și materiale a societății, funcția socială a cărții și a bibliotecii în condiții istorice date și elaborează principiile folosirii în comun a cărții și ale transmiterii informațiilor în scopul sprijinirii progresului social”³.

Din perspectivă etimologică bibliologia <gr. „biblos” (papirus, rulou de papirus, carte) și „logos” (vorbire, studiu, știință), reprezintă studiul despre carte, știința cărții.

Apropiată înțelesului etimologic al bibliologiei este definiția lui N. Georgescu Tistu: „disciplina care

înglobează și sistematizează toate cunoștințele având ca obiect, cartea”⁴.

Bibliologia este știința cărții și a bibliotecii nu numai prin etimologia conceptului, dar și prin coordonatele ei definitorii. În acest sens, specificăm faptul că un domeniu al cunoașterii umane are atributul de știință în măsura în care poate susține existența unui obiect propriu de cercetare și a unor metode specifice de studiu și investigare. Bibliologia însemnând studiul cărții și având metode specifice de analiză și studiu, are deci atributele unui domeniu

științific. În acest sens, definiția lui Dan Simonescu este relevantă: „Bibliologia înseamnă cuvântul, știința despre carte sub toate aspectele ei: conținutul și tehnica întocmirii și organizării în biblioteci și a difuzării ei în lumea cititorilor. Bibliologia este o știință care se ocupă cu studiul cărții ca fenomen al vieții sociale, cuprinzând istoria, producția și răspândirea cărții”⁵.

Am prezentat mai amplu diferite definiții conceptuale ale științei cărții, având o dublă motivație: relevarea nivelelor conceptuale și operaționale ale bibliologiei și structurarea ansamblului său informațional.

Având în vedere că bibliologia are ca preocupare esențială studiul sistematic al condițiilor de producere, difuzare și utilizare a scrierilor tipărite sub toate formele lor, putem delimita și nuanța aria de competență a științei despre carte, și anume: producția, înmagazinarea, organizarea, conservarea, regăsirea și folosirea eficientă a cărții. Fiecare dintre aceste părți componente ale structurii conceptuale ale bibliologiei se regăsește în domeniul de preocupări al disciplinelor bibliologice.

Într-un acord dinamic cu evoluția cărții au apărut și s-au definit disciplinele de studiu și cercetare ale bibliologiei. Vom prezenta și analiza unele puncte de vedere asupra taxonomiei disciplinelor bibliologice cu definițiile respective.

În viziunea bibliologului Dan Simonescu, „bibliologia are mai multe ramuri, așa-numitele discipline auxiliare, fiecare dintre ele aprofundând un sector special, toate la un loc contribuind la definirea complexă a științei bibliologice. Disciplinele care au ca obiect aspectele istorice ale bibliologiei sunt: *istoria scrisului, istoria tiparului și a cărții și istoria bibliotecilor (...)*”. În timp ce disciplinele istorice ale bibliologiei privesc aspectele dezvoltării sale în timp, celelate ramuri auxiliare au în vedere anumite particularități ale acestei științe și aplicarea sa practică:

▪ *Biblioteconomia* este ramura care se ocupă cu

organizarea cărții în bibliotecă, având scopul de a servi pe cititori în condiții optime.

▪ *Bibliografia* se ocupă cu înregistrarea titlurilor cărților și a articolelor din periodice, cu aprecierea conținutului lor și cu difuzarea acestor date.

▪ *Documentarea* este înrudită cu bibliografia, dar câmpul ei de informație nu se rezumă numai la sursele grafice (periodice sau cărți), ci se extinde și asupra altor mijloace de comunicare a cunoștințelor.

▪ *Bibliofilia* (termenul vine din gr. filia-iubire; biblos= carte, deci dragostea față de carte), acordă cărților rare o atenție deosebită⁶.

O a doua perspectivă metodologică asupra disciplinelor bibliologiei este cea a bibliologului Mircea Tomescu: „*Bibliologia generala* sau teoretică, teoria bibliologică este o ramură care studiază problemele teoretice comune disciplinelor bibliologice, funcția socială a cărții și a bibliotecii în ansamblu, raporturile bibliologiei cu celelalte științe sociale ca psihologia, pedagogia, sociologia. Totodată, bibliologia teoretică elaborează metodele de lucru comune disciplinelor bibliologiei, studiază modalitățile de influențare a dezvoltării societății prin mijlocirea cunoștințelor cuprinse în cărți.

Biblioteconomia – ramură a bibliologiei care studiază problemele legate de cunoașterea cititorului și cerințelor sale, funcția socială a bibliotecii în diversele perioade istorice, organizarea și conducerea rețelelor de biblioteci, completarea, organizarea, conservarea și dezvoltarea fondurilor de publicații, structura și conducerea bibliotecilor, construcția și mobilierul de bibliotecă.

Bibliografia – disciplină a bibliologiei care expune metodele de cunoaștere, apreciere, selectare și propagare a cărților, sistematizează cunoștințele despre cărți și înfățișează metodele de întocmire a cercetărilor și listelor bibliografice.

Documentarea – ramură specială a bibliografiei care semnalează prin metode și forme noi, ultimele realizări ale științei și tehnicii mondiale.

Știința cărții – care studiază funcția socială a cărții, istoria cărții și a tiparului precum și problemele editoriale, comerciale și de difuzare a cărții; o ramură deosebită a științei cărții este bibliofilia care studiază cartea sub raportul rarității sau al valorii artistice⁷.

Deci, bibliologia este o știință complexă care se constituie din mai multe discipline, fiecare dintre acestea având un obiect bine delimitat de studiu, cu metode specifice de cercetare și cu o praxiologie proprie.

Alături de disciplinele fundamentale ale bibliologiei, prezentate mai sus, vom menționa și unele discipline auxiliare ale căror definiții sunt precizate în vocabularul profesional:

▪ *Bibliometria* – domeniu al bibliologiei care utilizează metode cantitative pentru studiul producției și circulației documentelor.

▪ *Biblioiconografia* – domeniu al bibliofiliilor care

are ca obiect cartea bogat ilustrată.

▪ *Biblioterapia* – terapia prin cultură, studiată inițial de Rubakin, autorul psihologiei bibliologice, care a analizat raportul dintre autor – carte – cititor din perspectiva psihologică.

Bibliologia, fiind o știință complexă, a apărut și se dezvoltă într-o corelație pluridisciplinară. Ea influențează și este influențată de studii din diferite domenii ale cunoașterii umane: istoria culturii și civilizației, filozofia, sociologia, psihologia, etc.

Bibliologia reprezintă un ansamblu de influențe și interdependențe cu mediul socio-cultural al epocii. În acest sens, semnificativă este convingerea lui N. Georgescu-Tistu, conform căreia „înfrățirea cărții asupra individului și societății omeneste a ajuns să egaleze, uneori să covârșescă, pe aceea a naturii, a eredității sau a mediului social”⁸.

De altfel, bibliologia, prin obiectul său științific de cercetare – cartea și biblioteca – reflectă climatul intelectual al epocii și sensul cultural-istoric al acesteia, determină o configurație a intereselor de lectură și o ierarhizare a priorităților culturale și proiectează inter-relația dintre interese, motivații și mentalități culturale-sociale. În favoarea ipotezei noastre, redăm opinia lui Alexandru Duțu, potrivit căreia „istoria ideilor, circulația și progresul lor aduc în mod firesc în prim plan rolul ocupat de carte. Expresie a stadiului atins de mentalitate, vehicul prin excelență pentru difuzarea ideilor peste frontierele spațiului și timpului, cartea alcătuiește acea latură materială a culturii de care trebuie ținut seamă cu precădere.”⁹

Într-o formulare sintetică, funcția și valoarea cultural-socială a bibliologiei ar consta în: teaurizarea memoriei colective a omenirii; schimbul internațional de valori prin informare și comunicare; sursă documentară în activitatea de cercetare și instruire umană.

1) Albert, Flacon. *Universul cărților. Studiu istoric de la origini până la sfârșitul secolului al XVIII-lea*. București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1976, p.5,7.

2) *Manual de biblioteconomie pentru bibliotecile mici*. București, Asociația Bibliotecarilor din Bibliotecile Publice din România, 1993, p.61.

3) Mircea, Tomescu. *Bibliologie*. În: Consultații de biblioteconomie. București: 1969, p.11

4) N., Georgescu-Tistu. *Cartea și bibliotecile*, București: Editura Științifică, 1972, p.67

5) Dan, Simonescu. *Biblioteconomie*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1979, p.3

6) Ibidem, *op.cit.*, p.4-5

7) Mircea, Tomescu, *op.cit.*, p.11-12.

8) N., Georgescu-Tistu, *op. cit.*, p.74.

9) Alexandru, Duțu. *Probleme ale bibliografiei Sud-Estului european*. În: Comunicări și referate în bibliologie, București, 1970, p.254.

Dr. *Zenovia Niculescu*
Universitatea București

PRINCIPII DE COMPLETARE A COLECȚIILOR ÎN BIBLIOTECILE PUBLICE

Procesul de completare a colecțiilor are un rol deosebit în funcționarea ca instituție socială și culturală a bibliotecii.

Prin definirea noțiunii de « colecție », ca „o serie de obiecte de același fel sau de aceeași categorie, care, adunate și dispuse sistematic, reprezintă o valoare artistică, științifică, documentară etc.” (*Dicționarul explicativ al limbii române*, Editura Academiei RSR, 1975, p. 171), se explică această activitate în cadrul fiecărei biblioteci. Instituția publică păstrează în activitatea depusă un echilibru calitativ și cantitativ asigurând profilul enciclopedic, precum și pe cel unitar al demersului său cultural și informațional.

Completarea colecțiilor sintetizează totalitatea operațiunilor necesare asigurării creșterii fondurilor de documente, în funcție de dinamica pieței de tipărituri, de dimensiunea și profilul bibliotecii, precum și de tendințele observate în interesele de lectură ale utilizatorilor. Ea trebuie să țină cont de gradul de adecvare la cerințele în continuă schimbare, ale membrilor colectivității, în slujba căreia se află.

Se pune logic întrebarea : cum se pot stabili prioritățile în această activitate, cum pot ele influența actul decizional, politica managerială a instituției bibliotecare ?

După opinia noastră trebuie să avem conturate cu clarviziune, o serie de *principii*, care sunt de altfel, percepute ca parte integrată a strategiei pe termen mediu și lung.

Unul dintre acestea este cel al *necesității* unor tipuri de documente, a unor colecții în structura bibliotecii. Sunt determinate de relația colectivitate-bibliotecă. Semnalele venite din partea utilizatorilor, colectivi sau individuali, direcționează activitatea noastră prezentă și viitoare.

Legat de acest principiu este cel al *accesibilității, eficienței sociale și culturale* a instituției bibliotecare.

În funcție de structura socială, culturală, educațională a colectivității, utilizatorii de toate categoriile de vârstă sau socio-profesionale, trebuie să găsească acele documente, care să le asigure accesul, obținându-se o sporită eficiență în efortul integrator al acestuia.

Realizând acest deziderat dovedim *oportunitatea* nu numai a colecțiilor de documente, dar și a instituției, îndeplinindu-se obiectivele esențiale : circulația documentelor, dar mai ales a informațiilor pe care le

obținem.

Procesul completării colecțiilor de documente, al înființării unora noi, presupune *continuitate, viabilitate, selectivitate, flexibilitate, adaptabilitate* la climatul social și cultural existent, la un moment dat, anticipând viitorul de care trebuie să ținem cont.

Majoritatea bibliotecilor din țara noastră și nu numai, au mari probleme cu spațiile de depozitare, în modalitatea de a organiza corespunzător colecțiile, pentru ale pune la îndemâna utilizatorilor săi.

Vor fi menținute pentru continuitate, în afara celor cu caracter special, acele documente care și-au dovedit viabilitatea, pentru celelalte operându-se modificări. Flexibilitatea, adaptabilitatea la condiții noi (introducerea mijloacelor moderne de transmisie a informațiilor), achiziționarea altor tipuri de documente, asigură perenitatea demersului nostru social, cultural, educațional.

Biblioteca publică trebuie să acopere *aria culturală și editorială* de care este interesată (tradițiile culturale, personalitățile locale, lucrări cu caracter monografic etc.). chiar dacă nu beneficiază de avantajele oferite de Legea 111/1995 a Depozitului Legal.

Deoarece posibilitățile materiale, financiare ale unei biblioteci, mare sau mică, sunt limitate comparativ cu oferta editorială și extraeditorială, ca și cele de stocare, prelucrare și valorificare se impune o *complementaritate* cu fondurile altor biblioteci, indiferent de tipul acestora, precum și cu alte surse apropiate, deținătoare de informații utile pentru îndeplinirea sarcinilor pe care ni le-am propus. Aceasta cu atât mai mult cu cât în prezent sunt semnalate deficiențe majore în circuitul autor-editor-difuzor-bibliotecă. Remedierea unora dintre ele depinde în mare măsură de schimbarea mentalităților factorilor implicați. Structura organizatorică a bibliotecii trebuie subordonată prerogativelor societății, la acest sfârșit de mileniu : valorificarea plenară a colecțiilor, circulația rapidă a informațiilor cuprinse în documentele pe care le deține, sprijinirea membrilor colectivității în activitatea social-economică și culturală. Numai în acest mod colecțiile bibliotecii, documentele sale se integrează scopului pentru care a fost creată biblioteca.

Victor Petrescu

PATRIMONIUM

PARALELĂ PRIVIND ARTA GRAFICĂ A MANUSCRISERILOR ROMÂNEȘTI ȘI A TIPĂRITURILOR DIN SECOLUL AL XVI-LEA

Este știut faptul că manuscrisele din țările române își găsesc originea în universul culturii bizantine. În secolul al XIV-lea, în teritoriile locuite de români se caligrafiau manuscrise bogat ornamentate și înluminate. La scriere se folosea pergamentul, caligrafiera făcându-se cu chiniroz negru sau roșu și cu aur. Inițialele erau bogat împodobite cu motive geometrice sau vegetale, foarte rar apelându-se la motive zoomorfe, ca și în codexurile bizantine, uneori în manuscrise apăreau portrete sau scene religioase, tratarea artistică fiind deosebită.

În anii 1404 – 1405 este transcris în Țara Românească, de către călugărul Nicodim, *Tetraevanghelul*, primul manuscris slavon cu dată sigură, copiat pe teritoriu românesc. Lucrarea este executată pe pergament și a fost mai târziu ferecată în argint. Nu are ilustrații, dar ornamentația sa împrumută stilul lucrărilor bizantine de același gen din secolele X-XIII. Motivele ornamentale folosite sunt cele vegetale, puțin stilizate, dispuse într-o schemă rigidă, geometrică. Frontispiciile sunt încadrate într-un chenar care uneori se întrerupe, iar alteori taie desfășurarea motivului. Sunt utilizate pe scară largă și motive zoomorfe - păsări -, care aduc oarecare învioreare rigidității schemei geometrice. O caracteristică a sa este aceea că motivele florale sunt realizate în culori clare, folosindu-se mai mult albastrul, ceea ce face să apară o mai mare detașare față de fondul auriu strălucitor.

Penuria de lucrări manuscrise pe pergament ne împiedică să tragem o concluzie netă asupra caracteristicilor și stilului acestora în diversele regiuni locuite de români. Totuși, se poate spune că există o diversitate certă și că, în afara concepției locale, în lucrări apar influențe bizantine. Cartea copiată de Nicodim se deosebește clar de celelalte două tetraevanghele executate în Țara Românească în secolul al XV-lea. Ornamentația este de tip geometric și are la bază motive din codexurile de origine bizantino-balcanică. Ca motiv ornamental de bază se utilizează o înlănțuire de cercuri întretăiate de benzi

dispuse în X. Auriul intră într-un alt echilibru cu celelalte culori, dintre care albastrul ocupă un loc important. Culorile au o mică strălucire, dar nu din lipsa de măiestrie a caligrafilor artiști, ci din cauza calității lor și a faptului că s-a utilizat ca material-suport hârtia.

Un rol de mare importanță în dezvoltarea scrierii, îl ocupă centrul de la Neamț, unde s-a remarcat personalitatea lui Gavriil Uric, copist, caligraf și miniaturist. Este celebru *Tetraevanghelul* său din 1429, comandat artistului de către doamna Marina, soția lui Alexandru cel Bun, pentru folosința ei personală. Din cele 12 manuscrise păstrate de la Gavriil, acesta este singurul împodobit cu miniaturi, care, deși poartă o amprentă antică pregnantă, dovedesc influența și rafinamentul picturii bizantine. De o valoare deosebită sunt și chenarele ornamentale, precum și cele patru frontispicii care preced textele. Motivul de bază este palmeta. Cât privește cele patru frontispicii, ele reprezintă improvizații pe o temă de origine bizantină: cercuri și linii întretăiate.

Până în 1450 Gavriil Uric a copiat mai mult de 14 manuscrise. Prin diversitatea sa, opera de caligraf și miniaturist și cărturar a sa, a influențat decisiv evoluția artei manuscrisului în Moldova, el fiind considerat întemeietorul școlii moldovenești de artă a cărții.

O dezvoltare rapidă și un progres real în realizarea artistică a manuscriselor se produc în prima parte a secolului al XVI-lea, în Țara Românească.

Între cele două școli de carte manuscrisă din țările române există asemănări și deosebiri. Astfel, cărțile moldovenești prezintă la frontispicii dreptunghiuri late, compuse din două sau mai multe șiruri de cercuri legate între ele prin continuarea motivului, pe când cele muntene prezintă o singură bandă, formată dintr-un singur șir de cercuri. Din această cauză, suprafața ocupată de motiv este întotdeauna la manuscrisele muntene de forma unui dreptunghi alungit. De asemenea, trebuie subliniat că în manuscrisele muntene lipsește decorația figurativă, dacă în prima parte a secolului

al XVI-lea manuscrisele muntenești urmau unele elemente ale școlii moldovenești, folosite de către Gavriil Uric la mănăstirea Neamț, în a doua jumătate a secolului al XVI-lea manuscrisele muntene se vor îndepărta de tradiția moldovenească, urmând un drum propriu.

Scrierea și cartea manuscrisă au cunoscut o mare înflorire în secolele al XV-lea și al XVI-lea în Moldova și Țara Românească. De numele lui Ștefan cel Mare sunt legate o serie de lucrări, cum ar fi copierea unui tetraevanghel slavon scris de Nicodim în 1473, conținând un portret al domnitorului, și scrierea cronicii Moldovei, inclusiv a domniei lui, operă marcând începuturile istoriografiei românești originale.

Pentru scrierea manuscrisă, sfârșitul secolului al XVI-lea găsește în Țara Românească ca figură reprezentativă pe Ioan de Cratovo, care a lucrat la Craiova, în 1583. Lucrările acestuia prezintă o vioiciune a coloritului în ciuda complicației florale a decorației. Ornamentația combinată cu ilustrația, îndesate pe fondul de arhitectură cu aspect de jucării, își găsesc de astă dată locul în medalioanele polilobate din centrul frontispiciului.

O personalitate remarcabilă în a doua jumătate a secolului al XVI-lea și începutul secolului al XVII-lea a constituit-o mitropolitul cărturar Anastasie Crimca. La Dragomirna, Anastasie Crimca va crea cel mai important centru de caligrafie a manuscriselor, o adevărată școală a genului, cu specific și stil propriu. Alături de ornamentele geometrice, de chenarele și literele din împletituri tradiționale, se așează motivele florale delicat stilizate, portretul lui Crimca, fundaluri cu acoperișuri asemănătoare celor moldovenești, scene cu numeroase personaje.

De fapt, se utilizau vechile modele bizantino-bulgare, într-un colorit viu, în care predominau roșul, albastrul și verdele.

Pentru Țara Românească scrierea manuscrisă ilustrată cu miniaturi prezintă tendințe diverse: unele lucrări, cum ar fi cele realizate în timpul domniei lui Matei Basarab de către diaconul Mihail sau cele ale grămăticului Radu, sunt apropiate de miniaturile protopopului sârb Ioan din Cratovo; altele reiau motivele geometrizzante mai vechi, iar altele își iau modele din arta Orientului musulman.

În Transilvania, manuscrisele românești păstrează vechea ornamentație geometrică (cercuri și împletituri).

Ornamentarea cărții românești din acest secol al XV-lea cunoaște două tipuri de inițiale mari ornate. Primul a fost în nuiete, care s-a statornicit odată cu apariția tiparului macarian în Țara Românească. La mijlocul secolului al XVI-lea pătrunde cel

de-al doilea tip de inițială ornată și anume inițiala mare în chenar în *Octoih*-ul din 1510 și apoi în *Apostolul slavonesc* al lui Dimitrie Liubavici din 1547. Acest tip de inițiale pătrund la noi prin intermediul tiparului muntenegrean și sârbesc. Le întâlnim și în *Triodul Pentecostar* din 1559.

Ornamentele celor trei tipărituri macariene vădesc unele influențe bizantine, dar mai ales asemănări izbitoare cu cele ale manuscriselor lucrate de monahi și grămăticii din vremea lui Ștefan cel Mare.

Toată această bogăție de ornamente este cuprinsă în același stil-flamboyant bizantin – adică un stil în care exuberanța de ornamente se aliază cu stilizarea de gen bizantin a elementelor florale.

Hașdeu a fost cel dintâi care a căutat să rezolve problema originilor, a modelelor, ornamentelor din cărțile macariene. Conform afirmațiilor sale, inițialele și frontispiciile derivă din ornamentarea manuscriselor slave din țările noastre (școala miniaturistilor moldoveni) – aceeași formă dreptunghiulară a frontispiciului, aceleași vrejuri împletite și stilizate, formând cercuri întretăiate și aceleași ramuri de o parte și de alta a dreptunghiului, fără coroane (la manuscris).

Primul frontispiciu are forma unui dreptunghi cu vrejuri împletite și cu câte o coroană de o parte și de alta. Al doilea este format din vrejuri de plante care alcătuiesc două cercuri care se întretaie. Al treilea frontispiciu cuprinde stema țării, vulturul cu crucea în cioc într-un pătrat lat alcătuit tot din vrejuri stilizate.

Inițialele ornate sunt formate din împletituri de vrejuri florale și de plante iar Nicolae Iorga admite și apropierea unor influențe venețiene.

În acea epocă în Țara Românească se ridică Mănăstirea Dealu și Mănăstirea de la Curtea de Argeș. Aceste două monumente-arhitectonice se disting de cele dinaintea lor prin ornamentația bogată în piatră, în genere aurită, cu cercuri și pătrate împletite în vrejuri de plante stilizate observându-se influența armenească prin ornamentația florală și nu geometrică ca în arta Renașterii italiene. Stilizarea este specială pentru Răsărit și se deosebește de cea apuseană mai puțin legată de formele de bază ale plantelor.

Meșterii tipografi din Țara Românească folosesc în ornamentarea cărților lor același stil ca al ornamentației în piatră din epoca respectivă.

În unica planșă din *Octoih* care cuprinde figuri umane avem de-a face cu sfinți bizantini, cu draperii fără umbre și lumini. Perspectiva nu este de Renaștere, ci cavaleră și biserica din fundal este una bizantină.

Studiul tiparului macarian din Țara Românească în contextul tiparului chirilic

european de la sfârșitul secolului al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea a demonstrat că tiparnița macariană nu a fost adusă pur și simplu de undeva de afară. Ea se definește în contextul tiparului chirilic printr-o individualitate bine conturată și bine înrădăcinată în tradiția cărții manuscrise autohtone. Încă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea cărturarii români au remarcat asimilarea dintre *Tetraevanghelul* lui Macarie – 1512 și tetraevanghelele manuscrise de origine moldovenească din perioada lui Ștefan cel Mare (B. P. Hașdeu, N. Iorga).

Arta grafică la Coresi în *Triodul Pentecostar* de la Târgoviște (1558) continuă vechea tradiție românească cu frontispicii florale cu vignete, adăugând și ornamentații lineare (încadrări în pagină) de compoziție tipografică. În această tipăritură apar pentru prima dată *gravurile în ciclu*, ca în cărțile germane și olandeze din același secol (Die grosse Passion). Este vorba de 11 gravuri săpate în lemn, fiecare umplând o pagină întreagă reprezentând scene din viața și patimile Mântuitorului. În reprezentarea figurilor găsim uneori un realism pronunțat sau o grație a gesturilor, puțin obișnuite în iconografia hieratică ortodoxă (arătarea lui Hristos înaintea Mariei). Decorul îl formează munți înalți așezați în terase, ca în picturile medievale italiene. Alteori, casele și palatele au o arhitectură orientală ciudată. Literale și inițialele sunt mărunte, împodobite cu ornamentații florale foarte fine și rânduie simetric. Totul este încadrat într-un patruleter, pe fond negru, sugerând de aproape modelul acestor inițiale în arta Renașterii italiene.

Coresi a împrumutat de la tipăriturile macariene inițiale, câteva vignete și unele frontispicii. „*Tetraevanghelul*” din 1506 –

1561 și „*Apostolul*” - 1563 au multe caracteristici comune cu tipăriturile macariene.

„*Sbornicul*” tipărit la Sebeș în 1580 prezintă unele gravuri și vignete de factură bizantină, împrumutate dintr-o carte venesiană anterioară: *Sbornicul* lui Bojidar Vucovic din 1536. Gravurile reprezintă figuri de sfinți (Sfântul Nicolae, Evanghelistul Ioan, Cuvioasa Paraschiva) și unele sărbători ortodoxe cum ar fi Nașterea Domnului, Duminica Tomii, Ziua Crucii. De exemplu, pentru cea din urmă reprezentarea este o cruce cu trei brațe orizontale, dintre care cel din mijloc înclinat (o înfățișare slavă din Balcani); în dreapta se află buretele iar în stânga sulita cu care a fost împuns Hristos.

Motivele decorative sunt doar câteva vignete înguste, un fel de palmetă stilizată sau combinații cu motive de împletituri. La gravuri cadrul este simplu. În cazul gravurii crucii cadrul este format dintr-un șir de două mărgelile sferice și alta elipsoidală.

Motivul acesta cu mărgelile este un element caracteristic roman și care poate fi urmărit în arta grafică românească până în secolul al XVIII-lea, precum și în motivele tipografice din Lwov și Lotse (Slovenia).

„*Sbornicul*” venețian are linia mai fină, desenul mai clar, gravarea (în lemn) mai îngrijit făcută. Dimensiunile sunt aceleași, la cel din 1536 motivul este dispus pe lățimea coloanei, iar la cel din 1580 în mijlocul paginii, având pe cele două laturi, flori stilizate și frunze de acant și de stejar, iar la bază, vigneta îngustă, care este plasată în mai multe locuri în cadrul tipăriturii – fie la baza gravurii fie la începutul unei slujbe a unei zile din calendar.

Am afirmat că motivul cu mărgelile este un motiv roman deoarece îl găsim și pe câteva metope de pe monumentul Tropheum Traiani de la Adamclisi.

Motivul îl introduce Dosoftei în „*Viețile sfinților*” (1683 – 1686), la „*Psaltirea în versuri*” – 1673 și în „*Paremi*” – 1683. De asemenea este folosit de Popa Ioan din Vinti în: *Sicriul de aur* (1683), *Rânduiala diaconstvelor* (1687), *Molitvenic* (1689).

În secolul al XVIII-lea este întâlnit în *Evanghelia* de la București (1683), *Biblia* lui Șerban Cantacuzino (1688), *Chiriacodromion* de la Bălgrad (1699).

Urmărind circulația motivului cu mărgelile semnalăm următoarele centre tipografice care le-au întrebuințat la împodobirea grafică a tipăriturilor lor:

1. București:
  - *Evanghelia* – 1742
  - *Liturghier* – 1743
  - *Carte de rugăcuni* – 1747
  - *Pravoslavnică mărturisire* – 1745
  - *Cazanie* – 1768

2. Râmnic
  - *Psaltire* – 1743
3. Iași
  - *Evhologhion* – 1747
  - *Psaltire* – 1743
4. Buzău
  - *Catavasier* - 1768
5. Rădăuți
  - *Ceaslov* - 1745
6. Blaj
  - *Floarea adevărului* – 1756
  - *Strasnic* – 1753
  - *Liturgii* – 1756
  - *Octoih* – 1760
7. Buda
  - *Acatist* – 1807

Hașdeu argumenta că gravorul a fost român pentru că nu știa bine slavonește și pentru că în gravura „*Arătarea lui Hristos înaintea Mariei*” gardul de nuiete era românesc. V. Molin combate această teorie și adaugă că dacă gravorul ar fi fost român, nu putea fi decât un monah, unul care și-a desfășurat activitatea la una din mănăstirile noastre și care e greu de crezut că n-ar fi știut slavonește. În mod cu totul contrar, dacă gravura a fost făcută de un laic străin era firesc ca acesta să nu cunoască slavona. În ceea ce privește gardul de nuiete specific românesc, argumentul nu este acceptat de alți autori pentru motivul că acesta este identic cu elemente din gravura germană (*Historia destructionis Troiae*, ediția germană, Augsburg – 1488).

Triodul lui Coresi reproduce frontispiciile după „*Evangheliarul*” slavonesc macarian. În afara inițialelor în același stil, unele inițiale latine amintesc de inițialele incunabilelor venețiene.

Xilogravurile reprezintă imagini ale ciclului cristologic, permițând intuirea a doi autori, dintre care unul mai puțin experimentat („gravurile dovedesc o înțelegere primitivă a proporțiilor și perspectivei”). Întregul set este influențat de pictura bisericească de canoane. Pentru sensibilitatea vremii, xilogravurile aduc un fior grav trezit de reprezentarea adâncurilor pământului prin masiva pată neagră a cernelii tipografice. Se observă în bogăția gamei de frontispicii cu motive inspirate din tradițiile miniaturii muntenești și învierea frontispiciilor macariene cu elemente vegetale.

În încheiere putem trage concluzia că arta grafică a tipăriturilor din secolul al XVI-lea a fost influențată în mare parte de către arta manuscriselor românești, în special a celor moldovene.

Asist. univ. drd. *Agnes Erich*
Universitatea „Valahia” Târgoviște

CORRESPONDENȚA DOAMNEI ELINA BASARAB

Perioada de mare avânt spiritual, epoca lui Matei Basarab a rămas în istoria culturală a poporului nostru ca un moment de referință, cu trăsături caracteristice, bine definite. Acest lucru s-a datorat personalității echilibrate a domnitorului, dar și activității unor personalități care au pregătit, prin munca lor, înflorirea culturală din epoca lui Brâncoveanu și din anii care au urmat.

Între acestea, figurile a doi dintre cei patru frați Năsturel, Elina și Udriște, care au avut un rol covârșitor în configurarea vieții politice și culturale de la Curtea Domnească din Târgoviște, în timpul lui Matei Basarab, pot fi așezate la loc de frunte.

Dacă personalitatea lui Udriște Năsturel a fost cercetată cu mai multă atenție în lucrările de specialitate, biografia și activitatea sa constituind obiectul unor prezentări mai ample, inclusiv a unei monografii datorate filologului Dan Horia Mazilu, figura doamnei Elina a rămas oarecum în umbră, așa cum, de altfel, s-a străduit ea însăși să procedeze, de câte ori considera că prezența ei nu mai era absolut necesară în primele rânduri ale vieții social-politice din Țara Românească. Dintre istorici, Nicolae Iorga, în „*Scrisori de domni, scrisori de boieri*” și în alte câteva studii, și C. Gane, în cunoscute lucrare „*Trecute vieți de doamne și domnițe*”, i-au acordat mai multă importanță, pornind în primul rând de la însemnătatea pe care o are întreaga domnie a lui Matei Basarab în evoluția istorică a Țării Românești.

Născută în anul 1598, în familia lui Radu Năsturel Postelnicul ot Fierești și Despina (Calea), descendentă din Mihai Viteazul, Elina Basarab este considerată în lucrările de specialitate consacrate epocii respective „printre cele mai culte persoane ale veacului” (C. Gane, p. 243). Se afirmă că, împreună cu Udriște, a învățat bine grecește și slavonește și că amândoi frații „iubeam literatura, istoria, arta”. În anul 1612, pe când Elina avea numai 14 ani, este căsătorită cu Aga Matei, viitorul domn, căsnicie care se va dovedi, prin armonia ei, pe cât de potrivnică pentru cei doi soți, pe atât de fericită pentru destinul Țării Românești : Matei se remarcă prin excepționalele sale calități de luptător, atunci când împrejurările impun manifestarea acestor calități, cât și prin cele de bun organizator, în egală măsură preocupat de dezvoltarea economică și de pregătire culturală a țării; Elina păstrătoare de datini, grijulie față de menținerea tradițiilor spirituale, iubitoare de literatură și artă. Activitatea lor a contribuit la dezvoltarea sentimentelor naționale, la dezvoltarea românismului în vremuri deosebit de grele pentru soarta acestuia.

Spre deosebire de Udriște, care-și poate desăvârși studiile în voie și se poate manifesta ca om politic și cărturar umanist, atât în calitate de șef al cancelariei cumnatului său, domnitorul, cât și ca traducător, editor și autor de versuri, doamna Elina este nevoită să-și continue „din mers” instruirea, la care nu va renunța niciodată, deși a intrat de la o vârstă fragedă în vârtoarea vieții politice și social-economice a vremii. Prin statutul ei particular, nu și-a putut semna decât în puține cazuri operele social-politice și culturale și este de presupus că nici n-a ținut cu tot dinadinsul s-o facă, deși a fost, fără îndoială, prin pregătirea ei temeinică și prin bunul simț care a caracterizat-o, în fruntea tuturor inițiativelor valoroase care au marcat epoca. În afară de pisaniile lăcașelor ctitorite cu atâtă generozitate de ea și de soțul ei, și în afară de cronicile care o menționează mai mult sau mai puțin fugar, cea mai valoroasă sursă de documentare pentru studierea rolului ei în viața politică și culturală o constituie corespondența cu țările vecine, în special cu Transilvania.

Se vede clar că-i face plăcere să folosească acest mijloc de comunicare, ce se potrivea culturii și poziției sale sociale. Astfel, în perioada tulbură care a precedat înscăunarea lui Matei Basarab pe tronul Țării Românești, Elina se dovedește un diplomat desăvârșit. În anul 1632, când Matei pleacă la Constantinopol pentru a cere confirmarea domniei, ea reușește să amâne îndeplinirea cererilor formulate, pe de o parte, de către turcii din București, pe de altă parte, de către Racoczi, din Transilvania.

Îndată însă ce Matei a fost numit definitiv domn, în 1633, Elina revine la preocupările obișnuite, culturale și gospodărești, scrisorile trimise către jupâneasa Caterina, jupâncasă din Brașov, fiind o dovadă a dorinței unei femei de la Curtea

Domnească de a avea cele mai frumoase modele pentru împletituri și semințe de soi pentru flori.

Una dintre cele mai interesante scrisori este trimisă lui Gheorghe Racoczi, imediat după celebra bătălie de la Finta cu Vasile Lupu, prin care se cere un medic bun pentru îngrijirea răniților. Valoroasă prin datele istorice pe care le conține, scrisoarea este, în același timp, interesantă și pentru stilul ei „împestrită cu latinisme și chiar [cu] fraze întregi latinești” (C. Gane). După formula introductivă în limba latină, se spune : „... din prietenia și voia cea bună care avem către dumneavoastră, vecinii noștri cei buni, credincioși, n-am putut zăbovi a nu face și pe dumneavoastră părtași acestei vești bune și vesele, care mi se aduse astăzi, Miercuri după amiază, 18 zile Maiu, aici în satul nostru Rucăr, de la Măria Sa, prea Luminatul Domnul Meu, cum era Marți, să fi avut război foarte greu cu pizmașul nostru Vasile Vodă și cu ginerele săi Cazacu și oștile Domnu-Meu i-au înconjurat în toate părțile și așa avem nădejdea în mila lui Dumnezeu să surpe semeția vrăjmașilor noștri... Pentru că în inușimea războiului, câțiva din boierii noștri cei de frunte s-au rănit, de va fi în cetatea Dvs. vre-un *hirurgus bun*, care să poată fi de folos, Dvs. să nu-l opriți să vie fără zăbavă cu această slugă a noastră, că aici la noi / sînt oameni proști / , nu sînt meșteri cum ar trebui. Noi, drept aceea foarte vom ști har Dumneavoastră. Interim, Divina tutela, Vestres amplitudines Vehementer Commendamus. Datum Rucarum die 18 mensis mai, anno Mundi Creationi 7161. Vestras Amplissimorum Dominationum [Vicino] Benevola Helena”.

Preocupată în permanență de păstrarea raporturilor de bună vecinătate, doamna Elina nu pierde nici o ocazie să câștige bunăvoința celor din jur, întărind astfel, prin mijloacele care-i stăteau la îndemână, politica de pace a soțului ei, sprijinind efortul acestuia de a rezolva problemele politice prin tratative și de a face uz de arme numai în situații extreme. Astfel, cu prilejul unei solii trimise de Matei Basarab în Transilvania, Elina doamna expediază și ea o scrisoare la 14 martie 1646 către principesa Susana Lorantffy, transmițându-i salutări și un mic cadou. Scrisoarea este semnată „vicina benevola ad serviendum parata, Helena Principissa Valachiae”, sintagmă cu deosebite implicații politice : afirmându-și cu mândrie titlul de „principissa Valachiae”, ea își manifestă totodată atitudinea de bună vecinătate, așa cum spuneam, reluând-o aici printr-o aparent banală formulă de politețe „vicina benevola” / vecină binevoitoare / , dar, ceea ce este și mai important, făcând și declarații politice mai profund angajante, mascate sub aceeași aparență a formulelor de conveniență căci *serviendum parat* poate însemna „pregătită să sară în ajutor” (cf. *servare republicam*).

Din complexa activitate spirituală desfășurată de către doamna Elina (în domeniul învățământului, al artelor de tot felul, al istoriei și literaturii) – pe fondul condițiilor economice și politice create în Țara Românească sub Matei Basarab, *sprijinirea tipăriturilor* merită o subliniere deosebită. Cultivată ea însăși și formată în spiritul dreptei cugetări, doamna Elina a fost principalul colaborator al soțului ei în introducerea tiparului în țară și apoi al fratelui ei, în munca de traducere a unor cărți de largă circulație, fie și numai prin sprijinul material dat activităților cărțurărești (ex. *Triodul pentecostar* și *Imitatio Christi* au fost tipărite în întregime pe cheltuiala ei).

Prin scrisori emise de la Curtea Domnească și prin trimiși speciali, Matei și Elina caută oameni instruiți și meșteri pricepuți să revadă și să îngrijească tiparul, întrucât erau hotărâți să „dea cărți [de slujbă] întregii lumi slave” din jurul țărilor române (N. Iorga, *Doamna Elina a Țării Românești ca patroană*

literară, în Academia Română, Memoriile secției istorice, III, tom XIII), faptul fiind confirmat și de corespondența cu Francisc Marconich, cel care i-l propune lui Matei pe călugărul franciscan Rafael Croatul. În scrisoarea papei Urban al VIII-lea, document cu care Rafael se prezintă la curtea domnească, nu se pomenește nimic despre tipar – „deoarece principele n-ar voi să se afle de ai săi că el caută să aducă un latin să îndrepte cărțile” – (apud N. Iorga, op.cit.).

Adevărul era că prin deschiderea sa față de ideile novatoare, prin relațiile politice și culturale cu Transilvania, cu Polonia și, după cum am văzut, cu întreaga lume a Europei apusene, Matei Basarab creează premisele pătrunderii spiritualității renaștentiste în Țara Românească, „primenind fondul tradițional și pregătind influențele epocii brâncovenesti”.

Deși trecea și era un fervent sprijinitor al ortodoxismului răsăritean, dezvoltând, ca și contemporanul său, Vasile Lupu, relațiile cu reprezentanții săi, conștiința originii latine a celui ce străbătuse ținuturile românești din Transilvania și Banat și putuse să constate, chiar în absența unei pregătiri teoretice foarte solide, comunitatea de limbă și să remarce mărturiile privind originea română a poporului său, îl îndemna să nu disprețuiască nici cultura de acest tip. În acest caz, influența lui Udriște, ale cărui declarații referitoare la limba latină, le cunoșteam / din prefața la traducerea cărții lui Thomas a Kempis/, precum și a doamnei Elina, au fost covârșitoare, fără îndoială. Momentul impunea folosirea tuturor mijloacelor culturale, căci ele „erau chemate să răspândească cunoștințe și să sprijine, deocamdată sub formă eclesiastică, lupta pentru unitatea etnică a neamului, amenințată de dogmele religioase diverse, cu aspect desnaționalizant” (C. Dima-Drăgan, L. Bacăru, Constantin Cantacuzino Stolnicul, Editura Albatros, 1970, p. 43).

Influența doamnei Elina în acest sens este cu atât mai de așteptat, cu cât – după toate probabilitățile – știa binișor limba latină (v. discuție la C. Dima-Drăgan și L. Bacăru, care afirmă că ea a colaborat direct la traducerea din latină a cărții lui Thomas a Kempis, loc.cot., la C. Gane și cu unele rezerve, la Dan Horia Mazilu, op.cit., p. 140).

De vreme ce în Îndreptarea legii apare un alineat referitor la dascălițele care se ocupă exclusiv de instrucția fetelor (apud Gh. Pârnuță, Începuturile culturii și învățământului în județul Dâmbovița, p. 98), putem considera că nivelul de pregătire al unora dintre reprezentanții claselor suprapuse era foarte ridicat.

În sfârșit, numărul mare de termeni și chiar fraze latinești pot sta mărturie față de această preocupare a sa, evident ținând seama de faptul că scrisorile erau dictate unor dieci. Chiar și în textele românești, însă apar caracteristicile generale ale scrisorilor umaniștilor români din epocă, influențați de cultura latină : lexicul și topica limbilor clasice (uneori ale limbii artificiale); adjective cu complement în genitiv; construcții participale; fraze cu verbul la sfârșit; atributul înaintea substantivului; neologisme latinești.

În concluzie, scrisorile semnate de Elina dovedesc :

- rolul politic pe care l-a avut, cu toată modestia și buna cuviință la curte;
- cultura relativ solidă și, în orice caz, deschiderea spirituală;
- grija ei pentru păstrarea personalității romanice a poporului român.

prof. univ. dr. *Petre Gheorghe Bârlea*
Universitatea „Valahia” Târgoviște

POEZIA OCAZIONALĂ A LUI IENĂCHIȚĂ VĂCĂRESCU

Prima sa mențiune ca poet în limba greacă este din 1771. Astfel, în „Bibliografia românească veche” este menționată lucrarea în grecește „*Slujba sfântului Alexandru, arhiepiscopul Constantinopolei*”, apărută la Veneția în 1771.

Descrierea volumului este: „*Luna August în 30. Slujba celui întru sfinți părintelui nostru Alexandru, Arhiepiscopul Constantinopolei, întocmită în anul 1767, după cererea Prea Înălțatului și Prea Credinciosului Domn a toată Ungrovlahia Ioan Alexandru Scarlat Ghica Voevod și revăzută de prea fericitul și prea înțeleptul nostru Patriarh al Sf. Cetăți Ierusalim și a toată Palestina chir Efrem, Mitropolit fiind prea Sfințitul și de Dumnezeu alesul Domnul Domn Grigorie. Acum tipărită cu osârdia și îngrijirea prea cinstiului și prea nobilului boier din Valahia Domnul Ioan Văcărescu, mare Vistier și mare Dicheofilax al Bisericii celei mari a tronului patriarhal apostolic din Constantinopol. Veneția 1771. În tipografia lui Nicolae Glichî din Ianina. Con licenza de superiori*”¹.

Se subliniază totodată faptul că: „*Slujba cuprinde câteva poezii religioase, dintre care unele sunt cam puse de Ioan (Ienăchiță Văcărescu), iar altele de Nicolae Velara și alții*”².

Concluzionăm subliniind faptul că încă din 1767 viitorul poet compunea stihuri în grecește care aveau, în spiritul epocii, un caracter religios.

Unii cercetători nu exclud posibilitatea ca în perioada apariției cărții Ienăchiță Văcărescu să se fi aflat, pentru o anumită perioadă de timp, la Veneția.

Este însă cunoscut faptul că în perioada ocupației rusești în Țara Românească (1769 – 1774) el s-a refugiat la Brașov, de unde nu a venit în țară decât pentru scurt timp, în cursul anului 1770. Să fi plecat el de la Brașov la Veneția? În ce scop? Ținând cont de evenimentele la care asista, la implicarea indirectă a Imperiului Habsburgic de partea Rusiei, de afinitățile lui față de politica turcească, înclinăm să credem că o astfel de călătorie nu a avut loc.

Nicolae Iorga³ ca și Ramiro Ortiz⁴ aduc în discuție opera lui Anton Manoil, care traduce în grecește lucrarea apărută la Veneția în 1749 „*Il giovane istruito ne' dogmi cattolici: nella verità della religione cristiana e sua morale. Con i principi della geografia, della storia, della filosofia e astronomia e colla spiegazione della teologia de pagani de Geminiano Gaetti*”. Traducerea, apărută la Veneția în 1791 purta alt titlu: „*Triumful credinței ortodoxe*”. Ea avea o dedicație către Ianache Văcărescu, atunci mare spătar. Se pare că acesta îl cunoaște pe serdarul Anton Manoil în timpul exilului la Brașov.

Se presupune că el a scris mai multe poezii în grecește. Îi sunt atribuite „*Stihuri zece de câte doasprezece slovniri ale pecetii prea luminatului domn*”, din „*Catavasierul*” de la 1793.

Descrierea volumului după „*Bibliografia românească veche*” 1508 – 1830⁵: „*In 8° mic – de 6+172 foi*” (numerele 166-169 sunt de două ori). Primele 6 nu sunt numerotate și cuprind: „*titlul, stema, îndoită cu versurile reproduse mai jos, prefața Arhimandritului Grigore și o gravură pe lemn*”. Versurile asupra stemei formează

un acrostih cu numele „*Aleksandru*”.

Pentru frumusețea lor, cât și credința că „*Raze de aur anii să-i înmulțească*” le redăm în întregime: „*Aceaste doao seamne ce-n peceat-am pus, / Luminat domnului nostru i s-au-adus. / Ești muse, cântând, întâmpinați-l, / Cu flori de crin frumos încununati-l / Slăvească-se și-n mulți să se vestească / Alexandr-iros în Țara Rumânească, / Noroade, mâini, ochi să rădicați, / De la ceriu fericire să-i rugați, / Raze de aur anii să-i înmulțească, / Umeri protivnici să se zdrobească*”.

Prețuind aceste versuri, Nicolae Iorga este primul care le atribuie eruditului poet: „*Nu greșesc, cred, atribuind această sigură înclăștare de silabe, această aromă clasică Văcărescului*”⁶.

Pe ce se baza reputatul istoric? Desigur pe faptul că aceste metafore, ca și ideile ce le încorporează, nu puteau fi decât ale unui erudit om de cultură, preocupat de expresivitatea limbii, a unui înalt demnitar din apropierea domnitorului, identificându-l deci în persoana autorului de mai târziu al vestitului testament literar. Ideile asupra istoriei, a evenimentelor la care luăm parte în existența clipei, credem noi că sunt concordante cu cele din „*Istoria prea puternicilor împărați othomani*”.

Tot în sprijinul acestei afirmații este și faptul că poezia cuprinde în acrostih numele *Alexandru* [Moruzi, n.n.] că ea a apărut cu cheltuiala mitropolitului Filaret, prieten al înaltului demnitar din acea perioadă care era Ienăchiță Văcărescu. Folosește mai târziu acrostihul și pentru a-și manifesta sentimentele pentru Zoia

Moruzi, soția domnitorului. Tot Nicolae Iorga, publică trei molifte, a căror existență le consenmează autorul însuși în „*Condică de hrisoavele și cărțile domnești dăosebite ce s-au făcut în vistieriile dumnealui vel vistier Ianache Văcărescu, precum înainte arată*”⁷.

Motivele inspirației sunt de ordin familial. Prima poezie, compusă din 68 versuri, este o „*rugăciune către sfânta Fecioară*” pentru apărarea soției [Eaterina, n.n.] aflată în durerile nașterii, protejarea copiilor și a sa de ravagiile ciumei care bântuia țara: „*Oh, puternică stăpână, / La acest ceas amărât / Dă-mi spre ajutor o mână / Când să pier sunt hotărât*”.

Dezvăluindu-și neliniștile, hotărăște: „*Ci dar, cu nădejde mare / Eu la tine năvălesc // Ajutorul tău cel tare / Rugându-mă să-l găsească*”.

Împloarea finală a divinității capătă accente dramatice: „*N-am la cine da năvală / Într-acest ceas osândit, // Pe tine te am pohfală, / Nu mă lăsa obidit*”.

Tot Sfintei Fecioare îi este închinată și a doua moliftă, de rugăciune, compusă din 36 de versuri (12 strofe a trei versuri fiecare). Este convins că la mila Sfintei Fecioare trebuie să apeleze toți muritorii pentru că vor găsi speranță: „*Tu singură scăpare / Ești, și nădejde mare / Acelor păcătoși. // La tine cine-aleargă! / N zadar n-are să meargă; / Să fac toți sănătoși. // Dă daruri ești fântână / Slăvita mea stăpână, / Și izvorăști la toți. // Câți sânt la neputință / Verice au trebuință, / C-atâta vei, cât poți*”.

Finalul este asemănător, însă cu o nuanță mai accentuată a

deznădejdie: „Nădejdea mea, știi bine / Amarul ce-i la mine: / Nu mă lăsa să pier! // Cu lacrimi mă rog ție, / Ajută-mi astăzi mie, / Căci mila ta o cer”.

Cea de a treia moliftă este „dă mulțămîță”. Ea conține 12 strofe a două versuri, finalul fiind compus dintr-o strofă cu 12 versuri, mult mai lungi.

Considerându-se nevednic pentru „a mulțămî” „pă deplin” divinității, căutându-și cuvintele, recunoscând că este „dă păcate plin”, cere în continuare „ajutor și milă”, „când ajung să pătîmesc”. Dorește ca Sfânta Fecioară, recunoscută ca stăpână a sufletului său, să îi ajute existența: „Curăță-mă dă păcate / Câte pân-acum făcui, // Luminează-mi proasta minte, / La lege să mă supui”.

Dorește „putere” pentru „să poci să biruiesc” // „Împotrîvnica armadă dă patimi, ce mă trudesec”. Versurile de final, scrise într-o altă manieră, sunt dedicații pentru divinitate, a unui suflet considerat „biruitor dă patimi, dă păcate curățit”: „La atâtea daruri multe ce pururea-mi hărăzești / Și nu mă lași niciodată, nici nu vrei să mă mahnesti / Ș-așa după cuvîntă să caz și să-ți mulțămesc / Și nădăjduiesc la tine, pururea să te slăvesc”.

Scrie, în maniera vremii, stihuri la „ceșmea” dă la Cotroceni, în iulie 1795, când relațiile sale cu Alexandru Moruzi erau bune. Versurile sunt laudative la adresa domnului, ce apă „vă dau cu libov mare” //

„Iar Constandin dîn cel ce-acum domnește-aici cu pace, // Alexandru, și numele nemuritor își face”.

Mai este autor, în 1796, la „Stihuri la ceșmea cea dîn drum” și „Stihuri la ceșmea cea dîn Obor”. Sunt versuri scrise la poruncă, lipsite de căldură, cu caracter pur documentar, asemănătoare, din punct de vedere al construcției prozodice, cu cele din „Istoria prea puternicilor împărați othomani”: „Porunca legii împlinind ș-a fîrii trebuință, / Domnul Alexandru Moruz, prin ravnă și silință, / Adap-acum pă cei setoși cu multă-ndăstulare / Și priimește de la toți o pomenire mare”.

Cele mai importante versuri publicate în timpul vieții sunt desigur cele ale *Gramaticii*, din 1789. Dorea ilustrarea concepțiilor sale despre limbă, intenția fiind de a demonstra capacitatea ei pentru expresia poetică. Analiza acestora s-a făcut la capitolul anterior dedicat activității de lingvist. Sunt necesare totuși câteva precizări. Dacă prima compunere este o invocatie: „Muză, puterea dă mă rog, la graiurile mele / Zi-mi cum să-ncep? / N ce fel s-arăt gîndirea / mea prin ele?”

Celelalte sunt construite în manieră didacticistă. Răzbat sentimente ca: respingerea vanității, neputința omului de a realiza ce-și propune, înțelegerea în fața suferinței semenilor, ca și compasiunea față de cei cuprinși de disperare: „La o întristare / Amară foarte, / Ncât cel ce o are / Să-și roage moarte / N-ai ce să faci // Nu-i mîngîiere, / Nici o puțință / Acel ce pier / Să-ți dea credință, / Trebuie să taci”.

Poeziile din „Istoria prea puternicilor împărați othomani”, ce cuprind 29 strofe, totalizând 151 versuri, despre care Alexandru Piru afirmă că „trebuie apreciate în context”, le considerăm, ca și pe cele din *Gramatică*, doar încercări de versificație. Ele sunt în strînsă legătură cu textul în proză ce caracterizează faptele sultanului, la care se face referință. De aceea, multe dintre ele au fost incluse la capitolul referitor la istoricul Ienăchiță Văcărescu. Ele, alături de narațiunea propriu-zisă, ne dezvăluie conceptele politice ale autorului, orientările sale, antipatia sau simpatia pentru sultanul la care se face referire fiind evidente. Sunt trecute printr-o stare spirituală afectivă proprie în special faptele sultanilor care au adus fală și glorie imperiului (Moameth, Baiazid I, Mehmed I, Baiazid II, Mehmed IV), demonstrând o temeinică cunoaștere a istoriei și diplomației turcești.

Prin ele încearcă să rezume, în versuri, părerea sa despre viața și faptele descrise în proză. Unele au accentuată tentă moralizatoare, altele satirică: „Mare-npărat sultan Mehmed, și micu

tot într-o vreme, / Căci unde toți îl tremura, ajunse d-a să teme. / Înrocit ne-n norocit, și acestea totu odată, / C-așa patu cei ce trebile singuri nu și le cată. / Stă și la slugi adevăratu, o cînste stăpânească, / Însă-nre slugi sânt osebiri, stăpânii dar grijăscă, / Că-s Chiprulăi și Panaioși, și Cara-Mustafale, / Ș-acei dântăiu aduc folos, cei după urmă jale”.

O caracterizare pertinentă a acestor versuri o face Cornel Cârstoiu⁸: „Dedesubtul acestor forme de versificație suntem tentați să vedem dorința aceluiași teoretician al versurilor din *Observații...* de a mlădia limba română, de a o face aptă vorbirii poetice. Sigur nu-l putem compara cu un Alecsandri, cu atât mai mult cu Eminescu, în ce privește măiestria artistică a versului, Văcărescu este însă un pionier al versului românesc dus la desăvârșire de urmași”.

Paul Papadopol⁹ ca și Ion Bianu sau Al. Th. Dumitrescu¹⁰ atribuie greșit, după opinia noastră, lui Ienăchiță Văcărescu manifestul public, patriotic și revoluționar, violent antiotoman, „Trâmbița românească”. Problema paternității a fost rezolvată de Ariadna Camariano-Cioran¹¹. Ea aduce argumente prin care arată că manifestul datează dintr-o perioadă a anului 1827, fiind de altfel o prelucrare a unui marș grecesc a lui Caray. De asemenea, nu considerăm că el putea aparține unui partizan al politicii turcești cum era Ienăchiță.

Același lucru este valabil și pentru „Plângerea și tînguirea Valahiei asupra nemulțumirii streinilor ce au dărăpănat-o”, apărută la Buda în 1825, pe care aceeași autori i-au atribuit-o greșit, ea aparținând mai mult ca sigur lui Naum Râmnicianu. De fapt, acesta a intitulat-o „Tînguirea țării Valahiei asupra jafului și dărăpănării ce i-au făcut străinii tâlhari greci”. Și Ion Heliade Rădulescu o atribuie greșit, dar lui Barbu Paris Mumuleanu.

C. Erbiceanu¹² și Alexandru Piru¹³, analizând comparativ stilul poeziei, precum și tehnica prozodică, o atribuie lui Naum Râmnicianu. Ei vin cu argumente credibile: „originea ardeleană a lui Naum Râmnicianu, faptul că lucrarea a fost tipărită la Buda, iar tonul bisericesc este apropiat întregii creații a acestuia”.

NOTE

1. Ion Bianu, Nerva Hodoș, *Bibliografia românească veche*, tom II (1716-1808), București, Editura Socec, 1910, p.200-201
2. *Ibidem*.
3. Nicolae Iorga, *Istoria literaturii române*, vol. III, București, 1933, p. 181.
4. Ramiro Ortíz, *Per la storia della cultura italiana in Rumania*, Bucarest, 1916, p. 75-76.
5. Ioan Bianu, Nerva Hodoș, *op.cit.*, p. 352
6. Nicolae Iorga, „Încă o bucată a lui Ienăchiță Văcărescu, în *Revista istorică*, an XV, nr. 10 – 12, 1929, p. 346.
7. Nicolae Iorga, *Versuri nouă ale lui Ienăchiță Văcărescu*, în *Analele Academiei Române*, Seria II, XXXV, (1912-1913), București, 1913, p. 165 – 173.
8. Cornel Cârstoiu, *Studiu introductiv la Opere. Poezii Văcărești*, București, Editura Minerva, 1982, p. 45.
9. Paul Papadopol, *Poezii Văcărești. Viața și opera lor poetică*, București, Editura Cugetarea Georgescu-Delafras, 1940
10. Al. Th. Dumitrescu, *Trâmbița românească*, în *Analele Academiei Române*, Memoriile secțiunii literare, Seria II, tom. XXXVII, 1915
11. Ariadna Camariano-Cioran, *Despre poema patriotică antiotomană „Trâmbița românească”, în Studii și materiale de istorie medie*, vol. II, București, 1957, p. 457 – 464
12. C. Erbiceanu, *Viața și activitatea literară a protosinghelului Naum Râmnicianu*, București, 1900
13. Al. Piru, *Istoria literaturii române de la origini până la 1830*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1977, p. 557

Victor Petrescu

Câteva note despre ascendența și urmașii lui Ion Ghica

Marele om politic, diplomat și scriitor Ion Ghica, care cu mai bine de o sută de ani în urmă și-a construit la Ghergani, județul Dâmbovița, un fastuos conac după propriile planuri inginerești, este una dintre personalitățile care, este bine să ne aducem aminte, a luptat pentru emanciparea și pentru statornicirea unui regim liberal și democratic în Principatele Române. În afara conacului de la Ghergani, unde și-a petrecut ultimii ani din viață, conac preluat astăzi în administrație de fundația care-i poartă numele, Ion Ghica este ctitorul școlii din localitate, unde se mai învață și acum, și cel care ca ministru de interne și prim ministru sub Carol I a înlesnit construirea stației de cale ferată de la Ghergani, pe viitorul traseu de linie ferată București Târgoviște. La conacul de la Ghergani, în luxuosa locuință a lui Ion Ghica poposea adesea și Nicolae Grigorescu, autorul celebrei pânze „Țiganca” (de la Ghergani), tablou executat, pe cât se pare, la comanda marelui om de stat și în colecția căruia s-a aflat multă vreme.

Deși a împărtășit în tinerețe idealurile politice ale stângii franceze liberale, luptând deschis împotriva abuzurilor castei privilegiaților regimului conservator-boieresc de la noi, Ion Ghica (el însuși principe al Samosului între 1854-1857) trebuie spus că provenea din una dintre cele mai ilustre familii din Principate, familie care a dat țării, pe parcursul a două secole, nu mai puțin de 10 domnitori.

Născut, potrivit „mărturiei Ocârmuirii Sfintei Mitropolii a Ungro-Vlahiei”, datată 30 septembrie 1836, la 12 august 1816 la București, Ion Ghica era fiul lui Dimitrie (Tache) Ghica și al Mariei Câmpineanu, sora celebrilor frați Câmpineanu: Costache și Ion – figuri ilustre din prim-planul Revoluției de la 1848 în Țara Românească. Bunicul lui Ion Ghica, Scarlat Dimitrie Ghica, era fiul marelui ban Dimitrie Ghica, rezultat în urma căsătoriei acestuia cu Maria Văcărescu; frate bun cu domnitorii Alexandru Ghica și Grigore al IV-lea Ghica, dar și cu generalul Costache Ghica. Scarlat Ghica, mare vistier și mare ban, căsătorit cu Maria Dudescu, a avut mulți copii: Alexandru (Barbă Roșie), Dimitrie (Tache, tatăl scriitorului, născut în 1793 și mort în 1845), Nicolae,

Iancu, Maria și Ruxandra. La rândul-i, Tache Ghica, care ajunge și el până la rangul de mare logofăt și mare ban, a avut șase copii, toți frați buni ai lui Ion Ghica, primul născut: Scarlat, Sofia, Maria, căsătorită cu Pană Olănescu, Smaranda, Temistocle și Pantazi.

Considerat de G. Călinescu cu oarecare mefiență „un uneltitor fin și un graeculus subtil”, datorită firii sale mai curând de diplomat versat, „care pune la cale revoluțiile și se eclipsa la vreme când apăreau zbirii, asigurându-și prin relațiile sale bune situații în tabăra potențailor (G. Călinescu)”, Ion Ghica s-a considerat toată viața român și nimic altceva. Este sugestivă în acest sens o întâmplare relatată de el însuși în *Scrieri*. Invitat în timpul anilor studiilor de la Paris într-o familie filoeleună, de către doamna de Champey, și prezentat

generalului Ioan Coletti, la întrebarea acestuia dacă este grec, Ghica îi răspunde că, deși vorbește bine grecește, se consideră în primul rând român și nu dorește să fie altceva. Ion Ghica îl impresionează pe însărcinatul grec în capitala Franței făcând observația că, *după vorbă și înfățișare*, generalul grec i se pare a fi el însuși român, ceea ce generalul ușor încurcat recunoaște până la urmă, căci, într-adevăr, în familia sa părinții vorbeau numai *armânește*.

Într-o epocă în care în Europa prea puțini auziseră de România și de români, confundându-ne când cu grecii, când cu muscalii, când cu turcii, asumarea atât de tranșantă și atât de timpurie a originii de român de către cel ce avea să devină una dintre marile personalitățile ale vieții politice românești, nu numai că îi face cinste lui Ion Ghica, dar e de natură să spulbere orice judecată minimalizatoare cu privire la loialitatea și credința sa în destinul neamului românesc.

Astăzi s-a uitat aproape cu totul faptul care mai circulă doar sub forma unei legende că, în 1859, Ion Ghica și nu altcineva a dat soluția „inginerească” a Unirii Principatelor prin „artificiul gordian” al votării în cele două adunări legislative a aceluiași domnitor – Alexandru Ioan Cuza.

Înrudit cu domnitorii din stirpea Basarabilor și Mușatinilor, întemeietori de legi și datini, cu Stolnicul Constantin Cantacuzino, cu Cantemireștii (prin Antioh Cantemir, fratele marelui savant umanist, Dimitrie

Cantemir), dar și cu poeții Văcărești și boierii Câmpineni, datorită faptului că a avut nu mai puțin de zece copii, Ion Ghica are o posteritate genealogică extrem de arborosă, numărând, potrivit celui mai strălucit genealogist român de astăzi (l-am numit pe Sorin Mihai Rădulescu) numai în generația stră-stră-strănepoților 14 (!?) descendenți.

Primul fiu al lui Ion Ghica și al Alexandrinei Mavros, nepoata domnitorului Mihai Ștzu, Dimitrie Ghica (n. 1848) a făcut studii de inginerie în Anglia, însă a lucrat toată viața în diplomație. A fost un eminent traducător din clasicii greci, dar și unul dintre primii tălmăcitori în românește ai lui *Hamlet*. Dimitrie Ghica a avut doi copii din căsătoria cu Melania Crețulescu (fiica fostului prim-ministru în guvernarea Cuza, Constantin Al. Crețulescu), Ion și Alexandrina. Cu studii de inginerie, Ion I. Ghica, nepotul „beiului de Samos”, ajunsese, după primul război mondial, șeful Serviciului Maritim Român.

Al doilea băiat al lui Ion Ghica, Scarlat, botezat astfel după bunicul dinspre tată al scriitorului, cu evidente înclinații spre literatură și el, a fost între 1931-1932 director general al teatrelor, asemeni bunicului și tatălui. Fiul său, Șerban, secretar general al Societății Politehnice din București și inginer șef la un moment dat la Căile Ferate Române a fost – fie amintit într-o paranteză – profesorul bunicului meu dinspre partea tatei, fotografia lui stând la loc de cinste în arhiva familiei noastre. Un fiu al său, care i-a purtat numele, rezultat din a doua căsătorie – cu Aristița Stoenescu – inginer și el, se prenumerează printre primii noștri medaliați olimpici.

Al treilea băiat al lui Ion Ghica, Nicolae, născut în 1862, a fost moștenitorul legal al conacului și moșiei părintelui său, de la Ghergani. Din a doua căsătorie a lui Nicolae Ghica cu Irina Cantacuzino, fiica Nababului (Gheorghe Cantacuzino, fostul șef al Partidului Conservator), au rezultat patru copii ale căror chipuri în marmură străjuiesc și astăzi monumentul funerar al mamei lor din curtea conacului de la Ghergani. Ei au fost Ala (Alexandra), căsătorită cu Robert Bossy, aghiotantul regelui Mihai și frate cu Raoul Bossy, celebru istoric și diplomat, Iorgu, primul născut (1902) în familia lui Nicolae Ghica, Ionel, aviator, mort la numai 28 de ani într-o încercare aviatică, înmormântat lângă mama sa în curtea conacului de la Ghergani, și Matei, la nașterea căruia „grand maman”, cum era numită în familie Irina Ghica (potrivit strănepoatei în viață, prințesa Sturdza, care ne scrie din Vorangeville, Dieppe, Franța). Matei Ghica a fost adoptat de copil de către Ecaterina (căsătorită cu Șerban Cantacuzino, un alt fiu al Nababului), fiica Mariei Ghica (1851-1937), prima născută dintre cele trei fiice care au trăit, din cele cinci câte s-au născut în familia lui Ion Ghica, căsătorită cu Gheorghe A. Sturdza Miclăușeni, nimeni altul decât fratele ministrului și liderului politic liberal,

Dimitrie A. Sturdza. Mormântul Mariei Sturdza poate fi admirat și astăzi la Miclăușani, în capela conacului de pe moșia Sturdzeștilor. Potrivit lui Sorin Mihai Rădulescu („Ion Ghica și urmașii săi”, Contemporanul, Ideea Europeană nr. 28(65)/ 1991) „Matei Ghica Cantacuzino a avut cu prima sa soție, Ioana Perticari – fiica generalului Ioan Perticari două fiice, Ioana (n. 1929 căsătorită cu Jean Tarnowski și Irina (n. 1930), soția omului politic francez Xavier Deniou.”

Ultimul băiat al lui Ion Ghica, Alexandru (1865-1940) a avut în cele două căsătorii – cu Maria Catargi și elvențianca Ida Lovay – cinci copii, trei de la prima (Nathalia, Constantin și Maria) și doi cu a doua soție (Ion și Grigore), ultimii stabiliți în Elveția, cu o bogată descendență și astăzi.

În afara Mariei Ghica (Sturdza Miclăușeni), Ion Ghica a mai avut încă două fiice care au trăit. Singura necăsătorită, Eliza (n. 1852) a murit în 1928 și este înmormântată în capela familiei, la Ghergani-Dâmbovița.

Prin Anna Ghica, ultima fiică, născută în 1859 și căsătorită cu Romulus Magheru, fiul generalului Gheorghe Magheru, Ion Ghica se va înrudi direct cu una dintre cele mai celebre familii ce au luat parte direct la Revoluția Română de la 1848. Din mariajul Annei Ghica cu Romulus Magheru, aflăm de la același împătimit și exact cercetător al istoriei neamului românesc – Sorin Mihai Rădulescu – au rezultat cinci copii, trei băieți și două fete: Ion Magheru, profesor universitar, Alexandrina Magheru, Șerban Magheru, Elena Magheru și Gheorghe Magheru, medic. Gheorghe Magheru (1892-1952), care n-a avut descendenți, spre deosebire de frații săi (care prin căsătorii directe sau prin căsătoria copiilor lor se înrudesesc cu criticul literar Gheorghe Bogdan –Duică sau istoricul Nicolae Iorga) s-a remarcat în timpul vieții ca om de teatru, cât și, mai ales, ca poet. El a publicat între cele două războaie mondiale, ducând mai departe talentul literar al bunicului său volumele de poezii: *Capricii* (1929), *Poezii antipoetice* (1932), *Poeme în limba păsărească* (1936), *Coarde vechi și noi* (1936), *Poeme balcanice* (1936), fiind considerat de unele voci critice drept un precursor al suprealismului gen Tonegaru sau chiar Gellu Naum.

Pentru a încheia cu un citat din articolul deja menționat al lui Sorin Mihai Rădulescu, „numărul total al urmașilor lui Ion Ghica este de 92, repartizați astfel pe generații: în generația copiilor 10, în generația nepoților 20, în generația strănepoților 24, în generația străstrănepoților de asemenea 24, în generația cea mai recentă, cea a stră-stră-stră-nepoților, deocamdată 14”.

Ștefan Ion Ghilimescu

Vladimir Streinu

și „episodul dâmbovițean”

Criticul, istoricul literar și poetul Vladimir Streinu, considerat de cercetarea contemporană ca ieșit din „brazda lovinescianismului”, ca a „treia generație postmaioresciană”, cu o „atitudine consecvent estetică față de literatură”¹, continuă să fie mai mult evocat decât cunoscut. Puținătatea lucrărilor exegetice² risipite mai ales în paginile unor periodice sau în cele câteva studii însoțind diversele ediții realizate de George Muntean, nu au adus decât parțial lumina într-o existență deosebit de bogată, care a produs o operă ce s-ar constitui, după estimările editorului său, în aproximativ 17 volume. Se cere precizat că nu atât cantitatea asigură dimensiunea axiologică a unui autor, dar în speța amintită, dominată de consens asupra valorii și importanței creatorului ei, devine necesară cunoașterea operei în integralitate și, asociată acesteia, stabilirea unor repere biografice care au produs într-un anumit mediu psihosocial opera respectivă.

Exegeza acestei opere are o întârziere reală cauzată de mai multe împrejurări. Inexistența unei ediții cuprinzătoare a operei solicită un volum de muncă extrem de mare de despuiere a presei timpului în căutarea scrierilor. Volumele tipărite au „folosit” cu insistență „croșetele” în interiorul textelor, când acestea nu au fost omise cu bună știință. Un alt motiv este mai de adâncime și ține de climatul cultural în care Streinu și-a realizat opera la cumpăna a două sisteme politice diferite. Format și afirmat în climatul democratic interbelic, scriitorul și-a continuat lucrarea critică într-un mediu ostil libertăților de orice fel. În opera sa este evidentă falia ontologică aprofundată a vieții celui care a produs-o. De aici importanța cercetării biografiei autorului pentru descifrarea avaturilor operei reflectând moduri de viață și structuri cultural-ideologice diferite, tărâm ocolit sistematic, din motive ușor de înțeles. Criticul are o

biografie „marcată de timp”, ca a multora din generația sa, accentuată de actul situării întregii opere sub semnul voluntar al pseudonimelor. Un caz probabil singular în cultura românească când un autor își marchează întreaga operă cu pseudonim, fie că este Vladimir Streinu sau, în perioada războiului, Apollonius. Nu intrăm aici în explicarea apetitului pseudonimic, de altfel obscur, dar este evident că refugiul într-un nume de adopțiune, sub pecetea căruia s-a săvârșit opera și s-a constituit renumele este de luat în considerare. Puțini cunosc numele moștenit de la părinți, de Nicolae Iordache, existent însă în toate actele de stare civilă și în alte înscrisuri de uz curent. Dicotomia creată depășește simpla alternanță de nume pentru a marca încă o falie ontologică între om și operă.

Din toate acestea rezultă că Vladimir Streinu este un „caz biografic” a cărui luminare într-adevăr necesită eforturi susținute, pe motive și perioade distincte pentru a pătrunde în miezul unei vieți aflată la originea operei.

Într-o existență deloc liniară, în care Vladimir Streinu e de regăsit în locuri și ipostaze diferite, circulând aproape frenetic ca un autentic „homo europeus”, regăsim câteva momente întru totul remarcabile. Acestea pot fi reunite sub genericul „episod dâmbovițean” cu multiple și variate trimiteri la biografie și operă. Contactul cu oamenii și realitățile dâmbovițene se produce numai parțial întâmplător. Tatăl său, Șerban Iordache din comuna Teiu, Argeș, stabilise încă de timpuriu în orașul de câmpie Găești o „bază” de afaceri profitabile cu cereale. Aspectele obișnuite ale negustoriei l-au adus pe aici de multe ori și atunci când s-a pus problema ca fiul său Nicolae să-și găsească un loc de muncă mai stabil l-a sfătuit, probabil, să aleagă Găeștiul. Așa se face că tânărul profesor de filologie, după ce peregrinase pe la Liceul „Traian” din Turnu Severin, apoi la Liceul „Mihai Eminescu” din București,

ca un interludiu de studiu la Paris pentru o teză de doctorat despre Rimbaud cu profesorul de la Sorbona, Fortunat Strowski, poposește la Găești. Începând cu septembrie 1927 îl găsim profesor suplinitor la Liceul „Dr. C. Angelescu” din localitate³. Predă româna și franceza la clasele inferioare și este diriginte la clasa a IV-a. Ulterior are ore de morală și elemente de filozofie tot la ciclul gimnazial. Tânără instituție școlară înființată ca gimnaziu în 1921 și avansată liceu trei ani mai târziu s-a dovedit a fi deosebit de atractivă pentru tinerii absolvenți ai Universității bucureștene, „convinși” să profeseze aici de poziția orașului în apropierea capitalei și de legăturile feroviare intense. Tot acest cumul de factori aduce în câțiva ani la Găești tineri profesori ce dovedesc reale calități profesionale, dar și dorința de a participa la dialogul cultural al timpului. Sosesec și se stabilesc în oraș sau fac naveta perioade mai scurte sau mai lungi de timp Șerban Cioculescu cu soția (în anul școlar 1925-1926), Nicolae Iordache cu soția Elena Vasiliu din părțile Băii de Aramă, Virgil Ghițescu sau Vasile Maciu. Tânărul grup de profesori, unii deja afirmați în presa timpului, ridică ștacheta profesională a liceului și a urbei. Ei sunt rapid asimilați, sunt instalați la cârma liceului prin Șerban Cioculescu (1928-1931) și a lui Vladimir Streinu (1933). Acesta își cumpără o casă în Găești și naveta obositoare se încheie. Se consolidează, de asemenea, starea materială a tinerei familii, care depinde tot mai puțin de sprijinul părintelui Șerban Iordache, om cu stare și primar în Teiu.

O scurtă radiografie a activității profesorului Nicolae Iordache îl arată promovat la clasele superioare, la română și franceză, cu 15 ore plătite de la buget, și 9 ore extrabugetare⁴. La un salariu de 6400 lei plătește un impozit de 352 lei, adică 5,5 la sută din salariu. La acest câștig apreciabil la standardele timpului se adăugau indemnizații rezultate din orele suplimentare sau din participările la concursurile de examene de admitere sau de absolvire. Concomitent suplinește la Școala Superioară de Comerț nr. 2 din București, unde prezența la catedră produce o vie impresie unor elevi⁵.

Perioada găeșteană este însă mult

mai plină, cu ecouri deosebite în literatura timpului. Pe lângă colaborările la prestigioase publicații bucureștene (*Viața literară*, *Sburătorul*), un grup de noi veniți în publicistica timpului finalizează proiectul mai vechi al unei reviste lunare de atitudine. Apare astfel *Kalende*, condusă de un comitet director alcătuit din Șerban Cioculescu, Tudor Șoimaru, Pompiliu Constantinescu și Vladimir Streinu. În cele cinci numere (10 noiembrie 1928 – martie 1929) revista publică mari scriitori ai timpului, poezie și proză moderniste și mai ales promovează atitudinea critică radicală față de tendințe apăsate mistice ale unor grupări culturale sau ideologice. Deși nu a fost tipărită la Găești, mărturiile ale soției scriitorului, Elena Iordache Streinu, susțin ca loc al inițierii revistei și al conceperii unor acțiuni publicistice chiar în casa lor din Găești, devenită uneori spațiu de dezbateră sau chiar de confruntări de idei. Deși publică mai mult poezii, V. Streinu participă la polemicile timpului duse în paginile revistei pe tema intelectualismului, „zodia severă sub care apăream” („revista” n.n.). Ancheta declanșată aduce răspunsuri diferite și o polemică cu G. Călinescu, cu autorii „Manifestului Crinului Alb” sau Nichifor Crainic.

Timpul scurt de apariție al revistei nu a dat posibilitatea grupului director să dezvolte ideile enunțate cu atâta fermitate. Revista rămâne nu numai în istoria literaturii române, ci și în memoria unor mari scriitori ai timpului care au creat o adevărată legendă în jurul micii publicații. Este adevărat că aceasta a fost folosită uneori în sens peiorativ, cum s-a întâmplat în focul polemicii găzduite de *Facla* în 1935, dintre Vladimir Streinu și poetul Ion Barbu, în care sunt atrași Al. Rosetti, Șerban Cioculescu sau Eugen Ionescu. Se schimbă cuvinte de spirit, ca în acea telegramă caragialească adresată de Vladimir Streinu lui Ion Barbu⁶, cu „Adevărata biografie a lui Arhimede Nastratin”⁷ sau filipica marelui poet „Adio la Găești”, dar mai ales din mărturia sa care-l împiedică să continue disputa cu cei ce-l atacau pentru simplul motiv că „brizele Hellespantului n-au mângâiat niciodată frunțile asudate ale simigiilor de la Găești”⁸.

Perioada petrecută ca profesor la

Găești are însă o conotație politică majoră în viața și activitatea tânărului scriitor. De acest moment se leagă accesarea sa în viața politică națională. Este înscris pe lista candidaților Partidului Național Țărănesc din Dâmbovița pentru Camera Deputaților. O asemenea ascensiune politică nu ar fi posibilă fără aprecierea deosebită a PNT pentru activitatea tânărului intelectual. Este al patrulea pe lista județeană, iar Șerban Cioculescu al șaselea. În urma scrutinului din 17 iulie 1932, țărăniștii câștigă 57,30 la sută din voturile exprimate și șase locuri, printre ocupanți aflându-se al patrulea Nicolae Iordache, dar nu și Șerban Cioculescu, înlocuit (?) de C. D. Dimitrieu. PNT câștigă 274 de mandate din 381 de locuri⁹. Își fac apariția o serie de oameni politici noi, pe listele P.N.Ț. cum ar fi Mihai Ralea (la Fălciu), Victor Eftimiu (la Orhei) și mulți alții. Deputatul Nicolae Iordache nu a fost nici „conștiincios”, nici „romantic”, cum observă editorul operei sale George Muntean, în anul său parlamentar încheiat la 20 decembrie 1933. Într-un mandat convulsionat de schimbarea mai multor guverne, confruntat cu apogeul mării crize economice, deputatul ales în Comisia 10, de „Petițiuni”, lipsește la multe ședințe, nu-și prezintă discursul de direcție (practică impusă deputaților de a-și exprima într-o legislatură programul sau opiniile), deși se afla în sală când a fost invitat să-l susțină. Totuși, îl interpelează în ședința din 29 noiembrie 1932 pe D. Gusti, ministrul Instrucțiunii, cu privire la modul de aplicare a unei legi adoptate sub guvernul Iorga. În ședința din 24 martie 1933 depune un proiect de lege de inițiativă parlamentară, pentru modificarea și abrogarea unor dispozițiuni din legea asupra cumulului de funcții, adoptată la 2 aprilie 1931. Virgil Madgearu, ministrul Finanțelor, răspunde inițiativei, niciodată discutată în plen, deși deputatul încearcă s-o aducă de mai multe ori pe rol. Experiența dobândită în această scurtă perioadă trebuie să-l fi dus la concluzia, pe care o va exprima mai târziu într-o serie de articole, că ineficiența se află în parlament la ea acasă, deși, la nevoie-recunoaște acesta- legile se adoptau destul de repede. Prin victoria liberalilor la scrutinul următor, aventura

parlamentară ia sfârșit, nu și activitatea politică, scriitorul figurând pe listele de candidați și pentru alegerile din 1937, fără a mai fi ales.

Momentul găeștean și, sub aspect politic, cel dâmbovițean se dovedesc a fi de o importanță majoră în afirmarea sa ca personalitate culturală națională. Din păcate, pe firul unei istorii reversibile, împlinirile din această perioadă vor constitui capete de acuzare pentru torționarii comuniști veniți la putere. În 1948 este scos din învățământ și lăsat împreună cu familia muritor de foame. Mai mult, în 1958 este implicat într-un monstruos proces politic alături de Vasile Voiculescu, Dinu Pillat, Ion Caraion ș.a. Devine „pensionar” al spațiului carceral comunist până în 1962, când este repus în libertate și, parțial, în drepturi. Deputăția dâmbovițeană a fost, în subteran, cauza principală în acest pseudocomplot antistatal în care a fost târât pe nedrept, Nicolae Iordache, alias Vladimir Streinu, a trecut prin toate acestea lăsând amprente variate atât în viață, cât mai ales în operă. „Episodul dâmbovițean” s-a valorizat astfel diferit, în funcție de amprenta timpului istoric.

Note:

1. Simion, Eugen: *De la T. Maiorescu la G. Călinescu, I*, București, Editura Eminescu, 1971, p.XXVI
2. Duicu, Serafim: *Vladimir Streinu*, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1977
3. *Ștat de salarii*. Dosar 45/2, 1927. Arhivele Statului Filiala Dâmbovița. Târgoviște
4. *Ștat de salarii*. Dosar 64/4, 1928, Arhivele Statului Filiala Dâmbovița, Târgoviște
5. Rădulescu Gheorghe: *Profesorii mei de limba și literatura română*, în «România literară» nr. 42, 16 octombrie 1986
6. Streinu, Vladimir: *I. Barbu*, în «Facla», nr. 1284, 13 mai 1935
7. Lucr. Cit. nr. 1287, 17 mai 1935
8. *Facla*, nr. 1294, 25 mai 1935
9. *Procesul verbal din 25 iulie*, în *Monitorul Oficial* nr. 173, 26 iulie 1932.

Emil Vasilescu

Redactor șef, revista „Biblioteca”

*Scriitorul și pedagogul dâmbovițean
Mircea H. Popescu*

Fiu al Mariei și Haralambie I. Popescu, învățător din Fieni-Dâmbovița, Mircea s-a născut în comuna Răcari (unde profesia tatăl său atunci) în anul 1920. Trece în lumea umbrelor la Roma (Italia) în anul 1976, eveniment tragic, ce îl va determina pe Mircea Eliade, prietenul său, să afirme în omagiul adus celui dispărut următoarele: „Roma este tristă fără Mircea”.

Copilăria o petrece la Fieni unde tatăl său funcționa ca învățător, transferat de la Răcari, sau la Cucuteni, satul bunicilor. Studiile primare, liceale, universitare le urmează la Fieni, București, Roma. Căsătorit în capitala Italiei, este reținut în perioada celui de al doilea război mondial, apoi de evenimentele care au urmat în Sud Estul Europei după încheierea ostilităților și este nevoit să trăiască în exil, alături de mari cărturari din diasporă. S-a bucurat tot timpul de prietenia lui Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Alexandru și George Ciorănescu cât și a altor intelectuali de marcă din țară și din străinătate. Prin muncă asiduă trece examenul de doctorat, apoi urcă toate treptele învățământului superior până la aceea de profesor universitar, predând la Universitatea din Roma, impunându-se prin lucrările sale în rândul oamenilor de știință pe plan mondial, dar și ca un mare pedagog și patriot român.

După absolvirea școlii primare de la Fieni, a urmat cursurile Liceului „Gheorghe Șincai” din București unde obține premiul I de la clasa I până la clasa a VIII-a, iar bacalaureatul l-a trecut cu nota maximă, ceea ce a determinat conducerea liceului să-l treacă în galeria premianților, afișându-i portretul la loc de onoare. Urmează secția umanistă, însușindu-și temeinic limbile latină, franceză, italiană. În anul 1938 se înscrie la Universitatea București, Facultatea de Litere, alegându-și specialitatea limba italiană și franceză. Este repede remarcat de șeful Catedrei de limba italiană, profesorul univ. Marcu Alexandru, care, din anul III, îl recomandă cu o bursă pentru studii în Italia. În anul 1942 termină cu „Magna Cum Laude” Facultatea de limbi romanice la Universitatea din Roma fiind apreciat de către dascălii săi pentru profunzimea cunoștințelor de limbă și literatură italiană, pentru cultura sa generală cu care a plecat din țară, dobândite în școala românească de prestigiu, oferindu-i-se o catedră universitară la instituția unde învățase. Căsătorindu-se cu o italiancă, Arnalda, cunoscută de limbii spaniole, îi va fi ușor să învețe și această limbă romanică. La Universitatea din Roma predă cursul de literatură comparată italiană, română, franceză, spaniolă.

Pentru cunoașterea limbii române de către studenții săi cât și de cei interesați, în condițiile grele ale celui de-al doilea război mondial, Mircea Popescu elaborează cartea: „Studiu comparativ de lexic și gramatică” în care alături de vocabularul celorlalte limbi romanice se ocupă de lexicul limbii române, demonstrând cu nenumărate exemple latinitatea limbii noastre. În partea a doua a cărții arăta, pe baze științifice, că morfologia limbii latine este regăsită în cea a limbii române, de altfel singura păstrătoare dintre limbile neolatine.

În scurt timp, distinsul om de știință dâmbovițean elaborează o serie de lucrări (volume), în afara multor studii și articole publicate în revistele de specialitate din Italia și alte țări, printre care amintim:

1. „Poezia populară română”, volum editat la Roma, în limba italiană, în care părți importante din culegerile de poezie populară ale lui Alecsandri, Blaga erau traduse și puse la îndemâna studenților, cititorilor italieni, facilitau cunoașterea conținutului

doinelor noastre, al Mioriței, al legendelor, printre care aceea a Mănăstirii Argeșului;

2. „Poezia modernă română”, structurată pe trei părți, în a cărei primă parte, având titlul: „Antologia lirică”, autorul alege și traduce în limba italiană cele mai frumoase poezii ale marilor noștri poeți începând cu Mihai Eminescu, continuând cu Lucian Blaga, Vasile Voiculescu, Tudor Arghezi, Ion Minulescu, Camil Baltazar, Aron Cotruș, Nichifor Crainic, Ion Pillat etc., ca în partea a doua a lucrării să prezinte pe scurt biografia unor personalități ale culturii române începând cu Gheorghe Asachi, Mihai Eminescu, George Coșbuc, Octavian Goga ș.a., iar în partea a treia, care poartă incontestabilă tentă politică, Mircea Popescu, românul al cărui tată a fost împiedicat, prin neautorizarea oficialilor români comuniști să meargă în Italia, să în traducerea italiană *poezia clandestină română, poezia scrisă în închisori, care i-a venit din țară*. După anul 1950 i se propune să vină în țară, dar refuză știind că scopul acestei invitații l-ar fi dus spre pușcăriile comuniste. De remarcat, că nici după zece ani de când era în Italia nu renunțase la cetățenia română. Renunțarea se produce abia după anul 1955, după veștile din România referitoare la persecuțiile intelectualilor de marcă, a încarcerării lor, a consolidării regimului sovieto-comunist care a suprimat fizic o parte a intelectualității românești prin închisorile din Pitești, organizând lagărele forțate de muncă, colectivizarea forțată. Mai mult, l-a afectat personal refuzul autorităților române de a da voie părinților săi să-l viziteze la Roma. Tatăl, dascălul Haralambie Popescu, a murit bolnav de inimă, îndurerat de interdicția de a nu-și mai vedea pe singurul și excepționalul său fiu.

Prin activitatea publicistică, științifică, didactică, profesorul universitar dr. doc. Mircea Popescu a făcut tot timpul cea mai bună propagandă culturală, științifică în folosul României, țara sa, fără a primi însă din partea autorităților românești (forurile culturale) cel mai mic semn de încurajare sau mulțumire. Credincios cărții, literaturii, a lăsat o mare comoară moștenitorilor familiei sale, o bibliotecă de valoare inestimabilă ce cuprinde mii de volume.

A îndeplinit, în ultimii zece ani, funcția onorifică de secretar al instituției cu caracter privat (atunci !) „Academia Rumena di Roma” susținută financiar de cunoscutul profesor și mare industriaș român Iosif Constantin Drăgan.

Ultima lucrare a lui Mircea Popescu: „Studiu asupra teatrului lui Lucian Blaga” a rămas neterminată și nu avem încă informații că părți din ea ar fi fost publicate. Tânăr, încetează din viață în urma unui atac de cord când împlinise abia 56 de ani. A fost însoțit pe ultimul drum de cele mai reprezentative personalități ale diasporei române. Este demn de menționat prietenia ce s-a statornicit între familia sa și Mircea Eliade ce găsea întotdeauna căldura ospitalității, ori de câte ori venea în Europa sau în special la Roma. Un articol de mare sensibilitate semnat de Eliade referitor la activitatea lui Mircea Popescu, la opera sa, a fost publicat în revista *Apoziția* condusă de George Ciorănescu. Cei trei băieți care poartă nume românești (POPESCU) duc mai departe neamul învățătorului de la Fieni, al omului de știință și bunului român care a fost cercetătorul, dascălul, scriitorul MIRCEA H. POPESCU.

Prof. Mihai Gabriel Popescu

Congresul Asociației Române
pentru înaintarea și răspândirea științei,
Târgoviște 23-26 septembrie 1911

Congresul al VIII-lea al Asociației române pentru înaintarea și răspândirea științei s-a desfășurat la Târgoviște între 23 și 26 septembrie 1911, președinte fiind profesorul universitar I. Ionescu, vicepreședinte G. Țițeica, iar secretar general dr. C. I. Istrati.

Propunerea făcută pentru desfășurarea congresului încă din noiembrie 1910 a fost primită cu « entuziasm », promițându-se înlesniri pentru congresiști și angajamentul organizării unei « expoziții regionale », s-a solicitat ca congresul să se desfășoare patru zile în loc de trei ».

Comitetul local al Congresului a fost format din V. Baranga, prefect, G. Ionescu primar, I. Angelescu, deputat, șeful Serviciului Tehnic, general D. Cottescu, comandantul Diviziei a-III-a, Vasile Dimitropol, fost prefect, C. Dimitriu, fost prefect, I. Grigorescu, secretar, T. Mănescu, directorul Prefecturii, I. Niculescu, directorul gimnaziului, preot N. Popescu, protoiereul județului, C. Ghika Simionescu, secretarul Consiliului Județean, Gh. Zissu, medicul primar al județului. Încă din 22 septembrie începe primirea congresiștilor de către primar și prefect, întregul oraș primind pe cei peste 100 de congresiști « în straie de sărbătoare », iar străzile și casele erau poavazate cu steaguri și arcuiri cu inscripția « Bine ați venit ».

Congresul s-a deschis în ziua de 23 septembrie printr-un Te-Deum organizat la Biserica Curții Domnești oficiat de protoiereu însoțit de 12 preoți și un cor condus de profesorul Toma Adrian. Deschiderea oficială a avut loc la Sala de Arme, prin cuvântul dr. C. I. Istrati, membru al Academiei Române, de primarul Gonzalo Ionescu și prefectul Vasile Baranga. A urmat conferința președintelui Asociației despre „Importanța economică a râului Ialomița”. Sala de Arme era plină de „congresiști și de locuitorii din Târgoviște, care veniseră ca la nici un alt congres ca să asiste la conferințele anunțate”.

Organizat pe zece secții, Congresul dorea să analizeze învățământul primar urban și rural, propunea planuri, dorea să sublinieze importanța lucrului manual și a grădinilor școlare. Învățământul profesional dorea să analizeze activitățile desfășurate la școlile de meserii Bilciurești și Nucet (lemnărie, fierărie), Mănești (olărie), școala profesională Ion Fusea, atelierelor de vopsitorie și țesătorie (Târgoviște, Pietroșița).

Industria casnică, care realiza costume, obiecte de învățământ, obiecte pentru trebuințe casnice urma să fie analizată în Secțiunea a III-a, iar industria mică, produsele meseriașilor din oraș și din județ urma să se afle în atenția Secțiunii a IV-a.

Secțiunea a V-a urma să analizeze industria mare, în primul rând produsele fabricilor de petrol, spirt, țesături, tipografii, legătorii etc. Agricultură, viticultura, horticultura și pomicultura s-au aflat în atenția Secției a VI-a, iar Secția a VII-a se ocupa de mine și cariere (petrol, lignit, huile, piatră de construcție, ape minerale).

Problemele de edilitate, planuri și fotografii ale clădirilor de administrație publică urmau să se dezbate la Secțiunea a VIII-a. Printre planurile analizate au fost și cele legate de alimentarea cu apă a orașului Târgoviște.

Animalele domestice, de rasă românească și schwyzt existente la Tarnaslăcul de la Runcu și în depozitele județului erau analizate la Secțiunea a IX-a. Monumentele istorice din județ, cu fotografii și obiecte s-au evidențiat în cadrul Secțiunii a X-a. Întrunirile congresiștilor s-au desfășurat pe secții, amenajate la gimnaziu și la

școala primară nr.1 de băieți. În cadrul secțiilor au susținut comunicări interesante I. Al. Brătescu-Voinești (pe marginea cărților), N (Aritmetica: geniul civil și militar; starea actuală a aviației), dr. C. Marinoiu. Influența arseno-benzolului în sifilis, dr. Șaabaner-Tuduri (Despre apele minerale din județul Dâmbovița), ing. C. Chiru (Mărirea avuției publice prin introducerea irigațiilor în agricultura țării), M. Niculescu (Din trecutul geografic al Târgoviștei), Smara Gheorghiu (Cercetări relative la găsirea scheletului lui Tudor Vladimirescu), Virgil Drăghiceanu (Despre monumentele noastre strămoșești), etc.

În ziua a treia s-a plecat să se viziteze mănăstirea Viforâta, unde maica stareță Olimpiada „a oferit dulceață și cafea”. Mănăstirea Dealu a impresionat prin frumusețe. S-a făcut deplasarea la viile domnești, aflate în proprietatea domnului dr. Gr. Pfeiffer, unde s-a servit o masă câmpenească, cu mămăliguță, pastramă, must, vin, ciorchini, muzică militară și taraf de lăutari. Ședința generală s-a desfășurat la Sala de Arme iar banchetul a avut loc la primăria orașului. În a patra zi (26 septembrie) s-a organizat o vizită la mina Mărgineanca, pulberăria de la Lăculețe și țesătoria Brănești unde explicațiile au fost date de doamna Rizescu. După dejunul servit la Pucioasa s-a plecat la Pietroșița, cu trenul, deși linia nu era dată în exploatare. Aici au impresionat „casele împodobite cu steaguri și verdețuri”. S-au vizitat școala, biserica, casa de lemn a vătafului Radu, casele unor fruntași ai satului. S-au văzut „obiecte ale industriei casnice de mare valoare națională, aranjate cu multă pricepere și cu mult bun gust”. Preotul a „oferit congresiștilor câte o țuică și o mică gustare”.

Reîntorși la Pucioasa, congresiștii s-au plimbat prin parc, masa fiind servită de domnișoare îmbrăcate în costume naționale. A urmat plecarea spre București.

Realizată „prima dată cu această ocazie”, expoziția regională a impresionat mult. A fost organizată în „grajdurile noilor clădiri al regimentului de Roșiori din Târgoviște”, pentru că „s-au găsit oameni care să o aducă la îndeplinire.” A fost o muncă dificilă, căci s-au adus „produse ale agriculturii din județ, ale fabricilor de acolo, ale industriei casnice, relicve și antichități din Târgoviște”. „Adevărata surpriză pentru congresiști”, expoziția a fost „o lecțiune cu care au plecat toți în toate unghiurile țării, de ce se poate face cu voință de muncă și cu pricepere”. Dr. C. Istrati, fost comisar general al expoziției din 1906 a afirmat că „județul Dâmbovița a fost unul din rarele județe ale țării care a înțeles ce voiam noi românii, care a contribuit cu produsele județului său și cu tot trecutul...”

Înțelegând profund sensul acțiunii, directorul Gimnaziului, I. Niculescu, sublinia că „în acest oraș... a început sădirea unui centru cultural, singurul lucru ce i se potrivește Târgoviștei...”

La sfârșit s-au împărțit numeroase medalii de aur, argint și bronz pentru toate exponatele pe secții, animale domestice, produse mișiere, produse agricole, viticole, pomicole, costume naționale, țesături, etc.

Conf. univ. dr. Mihai Oproiu
Alexandrina Andronescu

Lucrări de specialitate

BULUȚĂ GHEORGHE. Scurtă istorie a bibliotecilor din România. Gheorghe Buluță. București, Editura Enciclopedică, 2000, 240 p.

ISBN: 973-45-0342-1

Volumul se bazează pe studiul lucrărilor anterioare, publicate în volume și periodice, pe cercetarea unui număr important de cataloage de biblioteci vechi, pe investigații în arhive, în biblioteci.

Fiind o scurtă istorie a bibliotecilor românești, autorul urmărește analiza unor fenomene care implică istoria culturii, istoria mentalităților, psiho-sociologia lecturii, circulația unor modele și constituirea unor structuri specifice. O istorie a bibliotecilor este o componentă a istoriei societății, cu legătură în istoria scrisului și a tiparului, cu conexiuni în istoria ideilor.

Fenomenele cuprinse în lucrare sunt raportate la evoluția bibliotecilor europene, în legătură cu care s-au format și s-au dezvoltat colecțiile, instituțiile și practicile intelectuale și profesionale în bibliotecile din România.

Volumul este accesibil publicului larg. Pentru cei interesați de o analiză amănunțită, la sfârșitul volumului o bibliografie specială conține trimiteri la monografiile și studiile anterioare.

STUDIA BIBLIOLOGICA VALAHICA.

Informare. Documentare. Comunicare. Anuar editat de Facultatea de Științe Umaniste a Universității „Valahia” Târgoviște. An I, 2000, Editura Bibliotheca, 2000, 120 p.

ISSN: 15582-4322

Primul anuar al Catedrei de Birotică - Biblioteconomie - Muzeologie, prezintă, în editorial, eforturile cadrelor din acest tânăr centru universitar în domeniul informării, documentării și comunicării, ce se constituie într-o adevărată „Școală de la Târgoviște”. Rubrici ca: „Teoria și practica în bibliotecă”; „Cultura informației și comunicării”, „Orizont bibliologic și muzeologic” beneficiază de contribuția componentelor Catedrei (conf. dr. Doina Banciu, conf. dr. Mihai Oproiu, lector dr. Gheorghe Buluță, lector drd. Victor Petrescu, lector Gabriel Mihăescu, lector Niculina Ilie, asist. drd. Agnes Erich, asist. drd. Sorina Niță, asist. drd. Ileana Faur, prep. Marius Coman), precum și a unor colaboratori din străinătate: dr. Olivier Dupont, dr. Isabell Videlenc (Lyon), Jean Michel (Paris), prof. dr. J. F. Denef (Bruxelles) sau din centre universitare din țară: conf. dr. Sultana Craia (București), lect. drd. Elena Târziman (București), prof. dr. Iacob Mârza (Alba Iulia).

Prin diversitatea subiectelor abordate, noutatea și profesionalismul materialelor, anuarul se impune încă din primul număr în peisajul literaturii de specialitate.

MANAGEMENTUL CULTURII - Universul rural.

Coordonatori: Maria Moldoveanu, Valeriu Ioan-Franc,

Romulus Antonescu, Alexandru Duma. București, Editura Expert, 2000, 248 p.

Bibliografie selectivă: p. 240 – 246.

ISBN: 973-9282-91-1

O lucrare de care cultura în reșezare a ultimului deceniu avea mare nevoie. Autorii s-au apropiat de un tărâm spiritual prin definiție tradițional cu precauția necesară unui domeniu ce se lasă greu constrâns să accepte tipare general valabile.

În conținutul lucrării ei fac o radiografie aproape exhaustivă analizând realitatea și perspectivele culturale ale satului românesc.

S-a urmărit modul cum funcționează instituțiile culturale rurale și modalitățile prin care cultura și viața spirituală rurală pot atinge un prag de eficiență educațională prin utilizarea unor instrumente manageriale adecvate, care să asigure eficacitatea și calitatea activităților culturale.

Cu această convingere a fost scrisă cartea, punând la dispoziția celor care gestionează sistemul culturii, principii, modele și studii de caz care să îi ajute la identificarea resurselor și energiilor creative din comunitatea în care trăiesc.

BIBLIOTECA PUBLICĂ - O RESURSĂ PENTRU COMUNITATE.

Cluj-Napoca, Casa cărții de știință, 2000.

152 p.

ISBN: 973-686-083-3

Lucrarea își are punctul de plecare în întâlnirea pe care reprezentanții Asociației Naționale a Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice din România (ANBPR), au avut-o în anul 1996, la Cluj-Napoca, cu directorul Bibliotecii Municipale din HORBORG – Danemarca, cu ocazia Conferinței Naționale a Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice din România.

Volumul cuprinde două secțiuni apărute în condiții tipografice la standarde occidentale: *Noi tendințe în bibliotecile publice scandinave; Fapte și structuri de cooperare în sistemul bibliotecilor din Danemarca.*

Textele cuprinse în cele două secțiuni prezintă date, fapte, structuri, dar și fenomene complexe, tematice, relații, legislație etc. din țările scandinave.

Lumea bibliotecilor scandinave și societatea, de altfel, nu este idilică, nimic nu se face fără efort, nimic nu se realizează formal, toate mecanismele sunt guvernate de logică, de continuitate, totul se face pe baza unui diagnostic corect, fără de care nici un demers n-ar avea șansa de reușită.

Cartea oferă un model, nu unul reductibil la scheme simple, ci unul de subtext.

Minodora Gulie

Apărută în urmă cu cinci ani (avizul Ministerului Culturii 4363; 4364/27.05.1997), Editura **Bibliotheca** a devenit, prin aria preocupărilor și prin diversitatea volumelor tipărite, o editură de referință la nivel național. Managerii editurii (Mihai Stan - editor, Daniel Dumitru Stan - director editorial, Mihail Florin Stan - director executiv) au inițiat o strategie editorială, ce s-a concretizat în timp prin colecțiile **Lirica, Romanul contemporan, Patrimonium, Historia, Memoria, Monografia, Schola, Universitaria, Eseu, Tehnica, Paranormal, Cartea cu jucării, Ethnos, Reporter, Sapientia**, editându-se, doar în anul 2000, peste 30 de titluri. Noile apariții s-au înscris în planul editorial, ce a vizat trei coordonate distincte:

- Lucrări care să ofere **imaginea dimensiunilor culturale, istorice și științifice ale spațiului dâmbovițean**: Mihai Gabriel Popescu, Ștefan Ion Ghilimescu, „Dinastia Ciorăneștilor”; Victor Petrescu, Mihai Oproiu, Constantin Manolescu, „Târgoviștea culturală”; George Coandă, „Clipa și istoria”; Mihai Oproiu, Pârvan Dobrin, „Târgoviște”, vol. II (1821-1918); Victor Davidoiu, „Vatră și oameni în freamătul vremii. Bezdead. CDXXVIII”; Alexandru Nicolescu, „Legende populare din Dâmbovița”.

• **Beletristică originală:**

Alexandru George, „Caiet pentru...” (roman); Ioan Vișan, „Ferestre pentru ochi deschiși” (roman); Ioana Dana Nicolae, „Contre - Jour” (versuri); Constantin Voicu, „Pulbere sacră” (versuri); Emil Stănescu, „Manole către Ida și alte poeme” (versuri).

• **Carte școlară și universitară:**

Ștefana Neagu, Marin Neagu, „Teste de limba română (Dicționare practice)”; Mihai Stan (coordonator), „Limba română pentru gimnaziu (curs practic)”; Viorica Răducanu (coordonator), „Mondoeconomia. Macroeconomia și Microeconomia”; Roxana Magdalena Bârlea, Petre Gheorghe Bârlea, „Lexicul românesc de origine franceză”.

Cărțile publicate la Editura Bibliotheca, prin valoarea lor științifică, culturală și documentară a făcut posibilă achiziționarea lor de către Biblioteca Națională a României și de către alte mari biblioteci din țară.

EDITURI TÂRGOVIȘTENE ÎN 2000

Editura târgovișteană **Pandora-M** (director editorial - Magdalena Mărculescu Cojocă, editor - Ion Mărculescu), înființată în anul 1994, are și ea o personalitate conturată, datorită segmentului de public bine definit, delimitat în timp, în general, liceeni, studenți, intelectuali.

Sunt de remarcat **colecțiile de filosofie și de eseistică religioasă** din care pot fi amintite titlurile:

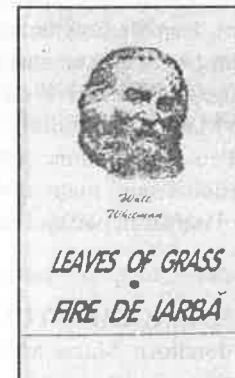
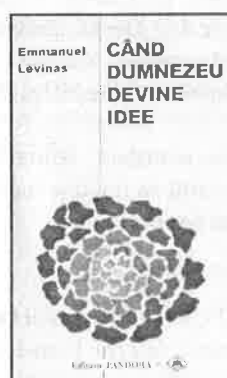
Olivier Clement, „Puterea credinței” și „Viața din inima morții”; Emmanuel Levinas, „Când Dumnezeu devine idee”; Gilles Deleuze, Felix Goattarin, „Ce este filosofia”; M. Evdokimov, „Pelerini ruși și vagabonzi mistici”.

O realizare notabilă este integrala W. Shakespeare din care evidențiem: „Hamlet”, „Coriolan”, Richard al II-lea”, „Regele Lear”, „Romeo și Julieta”, integrala numărând nouă titluri, cinci dintre ele necesitând reeditări.

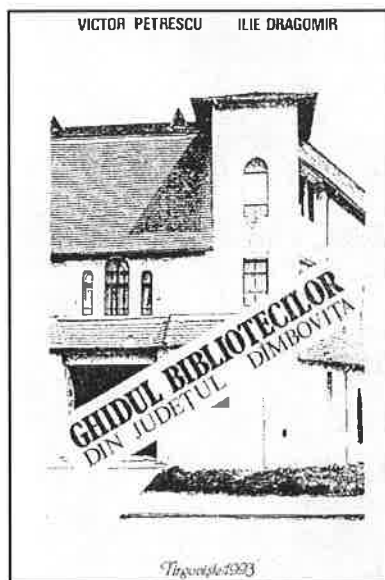
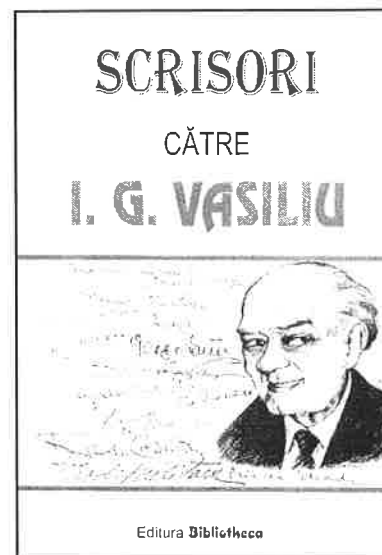
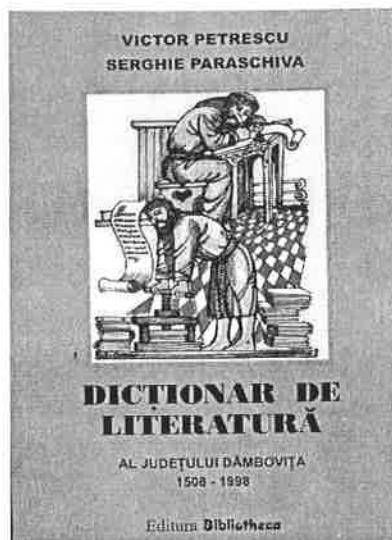
În ediții bilingve, venind în sprijinul liceenilor și studenților, au apărut: John Keats, „Versuri”; Walt Whitman, „Fire de iarbă”; Baudelaire, „Florile răului”.

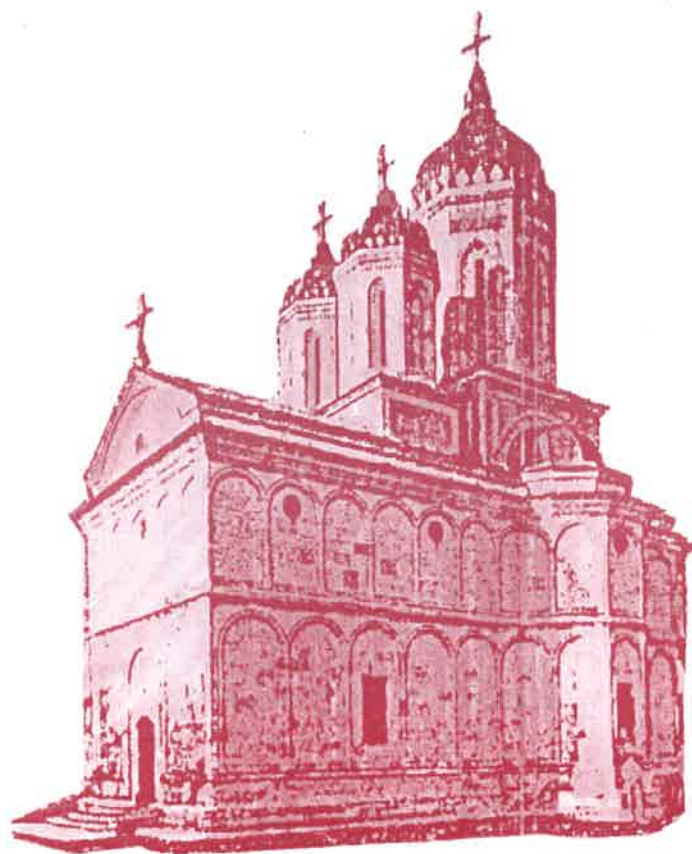
Editurile târgoviștene își vor continua demersurile, pentru ca gândurile oamenilor să ajungă la oameni, respectând criteriile de calitate și frumos, ce le-au impus în peisajul editorial și literar al țării.

Victor Petrescu

Din activitatea editorială a Bibliotecii Județene
„Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița

Târgoviștea a fost primul centru tipografic al Țării Românești. La Mănăstirea Dealu, ctitorie a lui Radu cel Mare, se va instala tipografia lui Macarie, de sub teascurile căreia vor ieși, în timpul domniei acestuia, precum și a lui Vlăduț cel Tânăr și Neagoe Basarab, primele tipărituri de pe întreg teritoriul românesc: *Liturghier* (1508), *Octoih* (1510), *Tetraevanghel* (1512). De la Macarie la activitatea lui Dimitrie Liubavici, a lui Moisi, Petre și Oprea (care scot cinci cărți în slavonă, printre care *Molitvenic* (1544) și *Apostol* (1547) - acesta în două seturi, unul pentru Țara Românească și altul pentru Moldova, constituindu-se într-un prim gest de unire prin tipar) și până la reprezentativele realizări literare ale epocii (*Viata lui Nifon*, de Gavriil Protul și *Învățăturile lui Neagoe Basarab către fiul său Teodosie* - operă de redacție românească a literaturii bizantine de tip parenetic), drumul a fost greu, dar plin de distincție.

Victor Petrescu